

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากงานวิจัยนี้มุ่งเสนอรูปแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยกีฬามวยไทยเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของเยาวชนไทยเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้น เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงประกอบไปด้วยเอกสารและงานวิจัยในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
2. ความรู้เกี่ยวกับเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดค่าย
5. ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ
6. ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกีฬา
7. ความรู้เกี่ยวกับกีฬามวยไทย
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

หลักการสำคัญและแนวคิดการบริหาร

ความหมายของการบริหาร

คำว่า การบริหาร (Administration) มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า การจัดการ (Management) ในด้านความนิยมเราใช้คำว่า การบริหารในหน่วยงานของรัฐ หรือที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง และใช้คำว่า การจัดการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการธุรกิจ อุตสาหกรรม การบริหารหรือการจัดการในหน่วยงาน หรือลักษณะองค์กรประเภทใดมักจะใช้คำคุณศัพท์ขยายความให้ชัดเจน เช่น Public Administration (ภาษาไทยแปลว่า รัฐประศาสนศาสตร์ หรือการบริหารการปกครอง) Educational Administration (ภาษาไทยใช้คำว่า การบริหารการศึกษา) และ Business Administration หรือ Business Management (ภาษาไทยใช้คำว่า บริหารธุรกิจ)

ความหมายของการบริหาร โดยการประมวลจากแนวคิดต่างๆ ทางการบริหาร มีดังนี้

1. การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายในการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการต่างๆ ความหมายในแง่นี้อธิบายในลักษณะ

ของทรัพยากรการบริหาร อันเป็นปัจจัยพื้นฐานการบริหารงานทั่วไป ซึ่งหลักการบริหารใช้สัญลักษณ์ว่า 4M's (ได้แก่ Man, Money, Materiel, และ Management)

2. การบริหาร คือ กระบวนการทางสังคม ซึ่งบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่นำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายและกิจกรรมนั้นๆ เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความหมายในแง่นี้อธิบายว่า การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลเป็นคณะ และมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนเฉพาะของการทำงานนั้น

3. การบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้อื่น ความหมายในแง่นี้พุ่งเล็งถึงผู้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าที่จะต้องใช้ศิลปในการเป็นผู้นำเพื่อให้บุคคลอื่นๆ ทำงานตามเป้าหมายที่กำหนด

4. การบริหาร คือ วิถีทางขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยสั่งการและการดำเนินงานเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. การบริหาร คือ การใช้อำนาจหน้าที่ที่มีอยู่ของผู้บริหารจัดการดำเนินงานของสถาบันให้ดำเนินไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ความหมายในแง่นี้พุ่งเล็งถึงผู้บริหารซึ่งมีอำนาจในการสั่งการเพื่อให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติงานไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้

โดยสรุป ความหมายของการบริหาร คือ การร่วมมือกันทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ในการร่วมมือทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เป็นหัวหน้าที่เราเรียกว่า ผู้บริหาร และการร่วมมือกันนั้นจะจัดในรูปองค์กรประเภทต่างๆ แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่มีองค์กรนั้นๆ (นิพนธ์ กินาวงศ์. 2544)

วิวัฒนาการของทฤษฎีการบริหาร

ทฤษฎี (Theory)

เคอร์ลิงเจอร์ (Kerlinger. 1973) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีเป็นชุดของแนวคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบนำมาอธิบายและทำนายเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น

กริฟฟิธส์ (Griffiths. 1964) ได้สรุปจากหลายแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีไว้ว่า เป็นการสรุปเชิงตรรกศาสตร์ที่แสดงความสัมพันธ์ของกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ได้จากการทดลองเพื่อนำไปใช้ในการอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ต่างๆ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีเป็นกลุ่มของแนวคิดที่สัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันเป็นข้อสรุปที่อธิบายถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหรือปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ทฤษฎีการจัดองค์กรแบบดั้งเดิม (Classical Organizational Theory)

ทฤษฎีนี้ ประกอบด้วยแนวคิดการบริหารองค์กร 2 รูปแบบ ได้แก่ การบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) และระบบการบริหารจัดการ (Administrative Management)

ซึ่งการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์จะมุ่งเน้นงานและผลของงานเป็นสำคัญ ส่วนระบบการบริหารจัดการจะมุ่งเน้นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการบริหารงานทั้งหมดที่ส่งผลต่องาน

การบริหารเชิงวิทยาศาสตร์

เทย์เลอร์ (Taylor. 1919) ถือว่าเป็นบิดาแห่งการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ แนวคิดนี้มีวัตถุประสงค์เน้นประสิทธิภาพ คือ ถือว่าประสิทธิภาพนำไปสู่ผลกำไรที่เกิดขึ้น มีการค้นคว้าวิธีการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และเชื่อว่าวิธีที่ดีที่สุดเพียงวิธีเดียวที่ทำให้การบริหารองค์กรเกิดประสิทธิภาพสูงสุด สามารถสรุปได้ 4 หลักการ ดังต่อไปนี้

1. หลักการวิเคราะห์งาน (Scientific Job Analysis) ศึกษาข้อมูล หาเส้นทางที่ดีที่สุดในการทำงานไปสู่ความสำเร็จ เป็นหลักการขั้นต้นของการบริหารงาน เพื่อกำหนดงานและวิธีพัฒนาระบบการทำงานที่ดีที่สุด

2. หลักการคัดเลือกบุคคล (Selection of Personnel) เป็นการคัดเลือกคนอย่างมีเหตุผลให้ได้คนดีที่สุดเหมาะสมที่สุดกับงาน และฝึกสอนเพื่อพัฒนาคนกับงานต่อไป

3. หลักการบริหารคนให้เหมาะสมกับงาน (Management Cooperation) ผู้บริหารต้องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงานอย่างเหมาะสม เป็นหลักการจัดคนให้เหมาะกับงาน และสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร

4. หลักการกำหนดหน้าที่ของหัวหน้างาน (Functional Supervising) เป็นการแบ่งงานระหว่างผู้ปฏิบัติและผู้บริหารออกจากกันอย่างชัดเจน ผู้บริหารจะวางแผน (Planning) อำนวยความสะดวก (Organizing) และตัดสินใจ (Decision-making) ในขณะที่ผู้ปฏิบัติจะมีหน้าที่ทำงานให้ประสบความสำเร็จ

จากหลัก 4 ประการ เทย์เลอร์มีความคิดว่าการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์นั้นต้องคำนึงถึงเวลา มาตรฐาน ของการทำงานแต่ละงาน การจ่ายค่าจ้างตามผลผลิต การแยกงานปฏิบัติจากงานวางแผนการทำงานด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์ การควบคุมการบริหารจัดการ และการจัดระเบียบการปฏิบัติงาน

ระบบการบริหารจัดการ

ในขณะที่การบริหารเชิงวิทยาศาสตร์มุ่งเน้นงานของแต่ละบุคคล ส่วนการบริหารจัดการจะมุ่งเน้นดูทั้งองค์กร บุคคลสำคัญในแนวคิดนี้ คือ Henri Fayol, Luther Gulick. และ Max Weber

ฟาโยล (Fayol. 1949) เป็นวิศวกรชาวฝรั่งเศสได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการบริหารจัดการ ได้เสนอหลักการบริหาร ประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. การวางแผนงาน (To Plan) หมายถึง การศึกษาวิเคราะห์หอนาคตและจัดวางแผนปฏิบัติงานล่วงหน้า

2. การจัดหน่วยงาน (To Organize) หมายถึง การเสริมสร้างองค์กรด้านคนและวัสดุสิ่งของ เพื่อการปฏิบัติการตามแผน

3. การบังคับบัญชา (To Command) หมายถึง การควบคุมการบังคับบัญชาให้คนงานปฏิบัติงานตามหน้าที่

4. การประสานงาน (To Coordinate) หมายถึง การประสานกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานให้ดำเนินไปตามเป้าหมาย

5. การควบคุม (To Control) หมายถึง การควบคุมดูแลให้ปฏิบัติงานเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับและกฎเกณฑ์

ฟาโยลได้เขียนหนังสือชื่อ “การบริหารงานธุรกิจอุตสาหกรรมและการบริหารงานทั่วไป” (General and Industrial Management) ในปี ค.ศ. 1918 กำหนดกิจกรรมด้านการบริหารจัดการเป็น 5 ประการ และหลักการบริหาร 14 ประการ ดังนี้

หลักการบริหาร 14 ประการ ของฟาโยล (Fayol's Principles of Management)

องค์ประกอบ (Component)	คำอธิบาย (Description)
1. แบ่งงานกันทำ (Division of work)	จุดประสงค์เพื่อพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ ลดสิ่งที่ไม่จำเป็นเพื่อผลผลิต ทำให้งานง่ายขึ้น
2. มีพลังอำนาจ (Authority)	ผู้รับผิดชอบ มีอำนาจหน้าที่เพียงพอจะทำงานให้สำเร็จได้
3. มีระเบียบ (Discipline)	เป็นข้อตกลงร่วมกันขององค์กรและผู้ปฏิบัติงานที่จะให้องค์กรมีระเบียบวินัยในการทำงานร่วมกัน และเกี่ยวข้องกับคุณภาพของผู้นำ
4. เอกภาพการบังคับบัญชา (Unity of Direction)	ผู้ปฏิบัติงานควรได้รับคำสั่งการปฏิบัติงานจากผู้มีอำนาจเพียงคนเดียวเพื่อเป็นเอกภาพในการบังคับบัญชา
6. ประโยชน์ส่วนตัวเป็นรอง ประโยชน์ส่วนรวม	ประโยชน์ของส่วนรวมทั้งหมดขององค์กรนำสนใจ (Subordination of individual interest) มากกว่าประโยชน์ส่วนตัวหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
7. ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)	การได้รับผลประโยชน์ตอบแทนต้องยุติธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานและผลประโยชน์ขององค์กร

องค์ประกอบ (Component)	คำอธิบาย (Description)
8. การรวมอำนาจไว้ส่วนกลางเพื่อ บริหารจัดการ	ผู้จัดการคือผู้บริหารสุดท้าย แต่สามารถมอบอำนาจ (Centralization) กระจายอำนาจให้ผู้รับผิดชอบลงไป ตามลำดับความสำคัญของงาน และความเหมาะสม ในแต่ละงาน
9. บังคับบัญชาตามลำดับชั้น (Scalar chain)	ลำดับชั้นการบังคับบัญชาจากสูงสุด ไปต่ำสุดมีความ ชัดเจนสำหรับผู้ปฏิบัติงาน
10. คำสั่ง (Order)	ขอระเบียบคำสั่งให้สามารถนำไปปฏิบัติงานได้
11. ความเสมอภาค(Equity)	ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเสมอภาคกับ ผู้ร่วมงานทุกคน
12. ความมั่นคง (Stability of Personel)	องค์กรที่ประสบความสำเร็จต้องมีความมั่นคงของบุคลากร ทุกระดับเพื่อมีเวลาเพียงพอจะพัฒนางาน
13. ความคิดริเริ่ม (Initiative)	ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการวางแผน และพัฒนางาน ตามแผน
14. ความสามัคคี (Esprit decorps)	ผู้บริหารต้องสร้างความสามัคคีและความผูกพันของ ทีมงานเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวของผู้ปฏิบัติงาน

ที่มา: Henri Fayol, General and Industrial Administration.

กูลิค (Gulick) และเออร์วิค (Urwick) (ค.ศ. 1920-1930)

กูลิคและเออร์วิคได้ขยายส่วนสำคัญพื้นฐานที่เรียกว่า The Elements of Management 5 ประการ ของฟาโยลมาใช้ในหน่วยงานที่เรียกว่า “กิจกรรมการบริหารงาน” (POSDCoRB) ประกอบด้วย

1. Planning หมายถึง การวางแผนพัฒนาไปสู่เป้าหมาย วิธีการ กิจกรรมการทำงาน เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ขององค์กร
2. Organizing หมายถึง การจัดองค์กร การกำหนดโครงสร้าง การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงานการบังคับบัญชา และการกำหนดตำแหน่งหน้าที่เพื่อทำงานตามแผน
3. Staffing หมายถึง การบริหารงานบุคคลทั้งหมด การจัดโครงสร้างกำลังคน การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน การประเมินผลการทำงาน การให้สวัสดิการ และการให้พินิจจากงาน

4. **Directing** หมายถึง การอำนวยการ การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมการปฏิบัติการนำไปสู่เป้าหมายในอนาคต

5. **Coordinating** หมายถึง การประสานงานด้านต่างๆ ขององค์กร เพื่อให้เกิดความร่วมมือ และดำเนินการไปสู่เป้าหมายขององค์กร

6. **Reporting** หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานขององค์กร การวิจัยตามแผนบันทึกกิจกรรมที่ดีของการทำงาน

7. **Budgeting** หมายถึง การงบประมาณ ได้แก่ กิจกรรมการเงิน การควบคุมตรวจสอบ การบัญชี ของการดำเนินงานทั้งหมดไปสู่จุดหมาย

หนึ่งในเจ้าของทฤษฎีในยุค Classical Organizational คือ เวเบอร์ (Weber) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ที่ให้คำจำกัดความของระบบราชการ เป็นเจ้าของทฤษฎีการบริหารองค์กร (Bureaucracy) โดยทฤษฎีกล่าวถึงโครงสร้างขององค์กร (Organization Structure) ตามจินตนาการของเขา เช่น องค์กรจะต้องมีการกำหนดงานที่ชัดเจน มีการจัดลำดับชั้นของการบังคับบัญชา มีระบบการจัดเอกสารและกำหนดแนวปฏิบัติที่ดี เป็นต้น แต่เวเบอร์ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจูงใจ (Motivation) น้อยมาก (Weber, 1947)

นอกจากนี้เวเบอร์ยังได้เขียนบทความ “The Meaning of discipline” โดยกล่าวถึงความมีระเบียบวินัยและกฎข้อบังคับ ซึ่งเขาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญขององค์กรในระบบราชการว่า “ความมีระเบียบวินัย เป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการบริหาร เพราะเป็นวิธีการฝึกสอนคนให้ปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับอย่างเข้มงวด”

ยุคการจัดองค์กรแบบดั้งเดิม (Classical Organizational) จะมุ่งเน้นงานเป็นหลัก และการจูงใจของงานจะใช้ค่าตอบแทน การจูงใจด้านจิตวิทยาและด้านสังคมมีน้อย ส่งผลให้นักบริหารการศึกษาในยุคต่อไปนำเอาจุดอ่อนนี้ไปพัฒนาเป็นแนวคิดการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์

แนวคิดการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations Approach)

แนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์ เริ่มต้นจากการศึกษาที่ The Hawthorne Plant of Western Electronics ใกล้เมืองชิคาโก โดยเมโย (Mayo) และผู้ร่วมงานในปี ค.ศ. 1927-1933 ซึ่งเรียกกันต่อมาว่า “Hawthorne Studies” ซึ่งมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการบริหารมาก

เมโย โรธลิสเบอร์เกท และดิกสัน (Mayo; Roethlisberger; & Dickson) ได้ทำการทดลองร่วมกัน ในระหว่างปี ค.ศ. 1927-1932 ณ บริษัท Western Electric Company ซึ่งเป็นโรงงานผลิตอุปกรณ์ของบริษัท Bell Telephone มีคนงานประมาณ 4,000 คน การศึกษาทดลองได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การศึกษาสภาพของห้องทำงาน (Room Studies) เพื่อต้องการหาข้อเท็จจริงว่าการทำงานในที่ทำงานที่มีแสงสว่างต่างกันจะมีผลกระทบต่อปริมาณการผลิตหรือไม่ และหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานแล้ว จะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตหรือไม่เพียงใด คณะนักวิจัยได้ทำการทดลองในช่วงฤดูหนาวถึง 3 ฤดูหนาวด้วยกัน โดยการปรับแสงสว่างของห้องทำงาน ปรับสภาพความชื้นของอุณหภูมิในห้องให้มีสภาพต่างๆ กัน จัดให้ทำงานและหยุดเป็นระยะๆ เปลี่ยนแปลงการทำงานไม่ให้ซ้ำซาก เพิ่มค่าจ้างแรงงานเป็นเครื่องจูงใจและเปลี่ยนแปลงวิธีควบคุมงาน

ผลจากการทดลองปรากฏว่า แสงสว่าง สภาพการทำงาน ระยะเวลาพักผ่อน การเพิ่มค่าจ้าง และการควบคุมงาน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการทำงานไม่มากนัก เรื่องท่าทีและเจตคติของคนงานกลับมีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงอย่างสังเกตเห็นได้ชัด

2. การสัมภาษณ์ (Interview Studies) เพื่อค้นหาความเปลี่ยนแปลงกับสภาพแวดล้อม โดยเทคนิคการสัมภาษณ์ ทำให้สามารถประมวลปัญหาในการปฏิบัติงานและนำไปสู่การจัดให้มีโครงการให้คำแนะนำปรึกษาแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในโรงงานอีกหลายแห่ง

3. การสังเกต (Observation Studies) เพื่อสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของคนงานและปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการทำงานของคนงาน การศึกษาโดยการสังเกตนี้ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันมาก

ผลจากการศึกษาทดลองของเมโยและคณะ สรุปได้ดังนี้

1. คนงานไม่ใช่เศรษฐกิจที่แท้ที่จะปฏิบัติได้เช่นเดียวกับปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ คนเป็นสิ่งที่ชีวิต จิตใจ ขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญในการทำงาน

2. เงินมิใช่สิ่งล่อใจที่สำคัญแต่เพียงอย่างเดียว รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการจูงใจในการทำงานไม่น้อยไปกว่าเงิน

3. ปริมาณการทำงานของคนงานไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมของหน่วยงานด้วย

4. อิทธิพลของกลุ่มมีความสำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของหน่วยงาน

เมโยและคณะไม่ใช่กลุ่มเดียวที่ศึกษาแนวคิดการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ ในช่วงนี้มี เลวิน (Lewin, 1951) ซึ่งได้ศึกษาภาคสนามเรื่องพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) ศัพท์ที่รู้จักกันดี คือ กลุ่มประชาธิปไตย (Democratic) และกลุ่มอัตตานิยม (Authoritarian) เลวินและคณะสรุปว่า กลุ่มประชาธิปไตยซึ่งสมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะมีผลผลิตในแง่ความพึงพอใจ การบรรลุเป้าหมายมากกว่ากลุ่มอัตตานิยม งานของเลวินและคณะถือเป็นงานบุกเบิกที่เป็นพื้นฐานของงานวิชาการ ในระยะหลังเรื่องการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์กรโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) เป็นเครื่องมือสำคัญ

นักวิชาการอื่นๆ ที่รู้จักกันดีในแนวคิดมนุษยสัมพันธ์อีก 2 คน คือ ไวท์ (White. 1956) และโฮแมนส์ (Homans. 1974) ทั้งสองได้มีแนวคิดการศึกษาภาคสนาม สรุปได้ดังนี้

ไวท์ ได้ศึกษาธรรมชาติและลักษณะกลไกของพฤติกรรมกลุ่มคนทำงานในอุตสาหกรรม ภัตตาคาร เขาสำรวจความขัดแย้งภายในกลุ่ม (Intragroup) และระหว่างกลุ่ม (Intergroup) สถานภาพภายในกลุ่ม การไหลเวียนของงาน เขาพบว่าสมาชิกของกลุ่มจะมีความชอบแบบเลือกปฏิบัติ (Selective preferences) ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ กัน เช่นความคล้ายกันในเรื่องอายุ เพศ และความสนใจ

โฮแมน ซึ่งเป็ต้นตำหรับทฤษฎีกลุ่มเล็ก (General theory of small group) มองโครงสร้างและหน้าที่ของกลุ่มในภาพรวม ซึ่งได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากนักทฤษฎีองค์กรและนักปฏิบัติการพัฒนาองค์กร

การบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์

แนวคิดการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์จะพิจารณาทั้งแนวคิดของการบริหารกลุ่ม Classic และกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ จะสนใจทั้งความต้องการส่วนบุคคลและสนใจความต้องการทั้งองค์กร สนใจทั้งการมุ่งเน้นงาน ค่าตอบแทนของเศรษฐกิจและมุ่งสนองความสนใจในแรงจูงใจส่วนบุคคล

บานาร์ด (Banard. 1938) กล่าวว่า องค์กรเป็นระบบความร่วมมือ เป็นแนวคิดที่จะพยายามจะรวมเอาแนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์และการบริหารแบบมีหลักเกณฑ์เข้าด้วยกัน โดยให้ความเห็นว่ามีเงื่อนไขสองประการที่องค์กรจะประสบผลสำเร็จด้านการเงินและความร่วมมือ คือ ผู้บริหารจะต้องเน้นประสิทธิผล (Effectiveness) นั่นก็คือระดับความสำเร็จของการบรรลุเป้าหมายขององค์กรเป็นประการแรก และประการที่สอง คือ ผู้บริหารจะต้องตระหนักถึงประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายถึงความพึงพอใจของคนงานแต่ละคนที่ได้รับการตอบสนองต่อความต้องการของตน

โดยสรุป องค์กรจะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อเป้าหมายขององค์กรและของคนทำงานได้รับการตอบสนองอยู่ในลักษณะสมดุลและการที่จะสำเร็จได้เช่นนี้ผู้บริหารต้องใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์และทักษะการทำงาน (Human and Technical skills)

บาคค์ (Bakke. 1955) เป็นนักคิดค้นสาขาพฤติกรรมศาสตร์ เขามองเห็นว่ามีกระบวนการหลอมรวม (fusion process) นั่นก็คืองานแต่ละคนพยายามใช้องค์กรเพื่อบรรลุเป้าหมายของตน ขณะที่องค์กรก็พยายามที่จะใช้คนงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรกระบวนการหลอมรวมทั้งสองมิติ คือ กระบวนการส่วนบุคคล และกระบวนการทางสังคมขององค์กรจะประสบผลสำเร็จด้วยพันธองค์กร (bonds of organization) เช่น องค์กรรูปนัย และองค์กรอรูปนัย การไหลเวียนของงาน ภารกิจที่ต้องกระทำ และระบบรางวัลและการลงโทษ

อาร์ไกรซ (Argyris. 1993) มีแนวคิดคล้ายบาคค์ (Bakke) โดยที่อาร์ไกรซ มีความเห็นว่า มีธรรมชาติของความขัดแย้งระหว่างคนและองค์กรซึ่งเกิดจากการไม่สอดคล้องไม่ลงรอยกันระหว่าง การพัฒนาการด้านการมีวุฒิภาวะของบุคคลและธรรมชาติการกีดกัน การเอาตัวเขาเปรียบขององค์กร เขาเชื่อว่าคนจะเติบโตก้าวหน้าจากภาวะไร้วุฒิภาวะและอ่อนแอ ไปสู่ความมีวุฒิภาวะมีอิสระ และเชื่อ อีกว่าองค์กรปัจจุบันจะกีดกันงานไว้ให้อยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพา กีดกันไม่ให้พัฒนาถึงศักยภาพ อาร์ไกรซ เชื่อว่า หลักการแห่งการจัดการบางข้อไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของบุคลิภาพของผู้ใหญ่ที่บรรลุ วุฒิภาวะแล้ว

ผลลัพธ์ก็คือว่า บุคลิภาพของคนและองค์กรเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้ง คับข้องใจและความล้มเหลวของคนในองค์กร คนในองค์กรจะเรียนรู้ถึงวิธีการปรับตัวเพื่อให้พ้นภาวะเหล่านี้ด้วยการ พยายามเลื่อนตำแหน่ง การใช้กลไกป้องกันตัว (Defense mechanism) หรือใช้กลวิธีمينเฉยหลีกเลี่ยง งานซึ่งนำไปสู่ผลร้ายต่อเป้าหมายองค์กร

เกตเซลส์ และกูบา (Getzels; & Guba. 1957) เป็นนักสังคมวิทยาที่เป็นผู้คิดการวิเคราะห์ ระบบสังคม (Social system analysis) เพื่อเป็นกรอบความคิดเชิงทฤษฎีสำหรับศึกษาพฤติกรรม การบริหารการศึกษา ทั้งสองท่านมองระบบสังคมว่าเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์สองประเภทซึ่งเป็นอิสระ ต่อกันแต่ก็มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Independent and interactive) ประเภทแรก คือ สถาบันซึ่งมีบทบาท (Roles) ความคาดหวัง (Expectation) เป็นองค์ประกอบซึ่งรวมเรียกว่า มิติสถาบัน (Nomothetic dimension) อีกประเภทหนึ่ง คือ บุคคลที่มีบุคลิภาพและความต้องการต่างๆ กัน เป็นองค์ประกอบ รวมเรียกว่า มิติบุคคล (Ideographic dimension)

พฤติกรรมที่ปรากฏในระบบสังคมใดๆ เป็นหน้าที่หรือผลงานของการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ความต้องการส่วนบุคคลและเป้าหมายของสถาบัน การสนองตอบความต้องการของสถาบัน บทบาท และความคาดหวังยังผลให้เกิดประสิทธิผลขององค์กร (Organizational effectiveness) ในขณะเดียวกัน การสนองตอบต่อความต้องการของบุคคลและบุคลิภาพและความต้องการจะทำให้เกิดผลต่อ ประสิทธิภาพของบุคคล

มาสโลว์ (Maslow. 1970) เป็นบุคคลสำคัญที่เน้นและวางรากฐานแนวคิดการบริหารเชิง พฤติกรรมศาสตร์ ที่เรียกว่าทฤษฎีปิรามิดแห่งความปรารถนา ที่อธิบายพฤติกรรมมนุษย์ที่แสวงหาหรือ พยายามที่จะสนองความต้องการของตนเอง มาสโลว์เสนอแนะว่า หน้าที่ของผู้บริหาร คือ ต้องเปิดทาง ให้สมาชิกในองค์กรได้มีโอกาสสนองความต้องการของตนเองให้เกิดความพึงพอใจซึ่งจะยังผลให้เกิด การสนับสนุนต่อเป้าหมายขององค์กร และต้องขจัดอุปสรรคหรือสิ่งสกัดกั้นความพึงพอใจและ ก่อให้เกิดความคับข้องใจเจตคติทางลบและพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่เป็นผลดีต่อองค์กร และมาสโลว์ ได้ แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs)
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs)
4. ความต้องการทางชื่อเสียง (Esteem Needs)
5. ความต้องการความสำเร็จ (Self Actualization Needs)

แมคเกรเกอร์ (McGregor. 1960) เป็นนักวิชาการที่สร้างแนวคิดเกี่ยวกับข้อสมมติ (Assumption) เกี่ยวกับคนสองประเภท พร้อมยุทธวิธีการจัดการ โดยอาศัยงานของมาสโลว์เป็นฐานที่รู้จักกันทางวิชาการว่า ทฤษฎี X และทฤษฎี Y (Theory X and Theory Y) เขามีความเชื่อว่าแนวคิดทฤษฎีดั้งเดิมมีฐานความคิดจากแนวคิดหรือความเชื่อของทฤษฎี X เกี่ยวกับคนนั่นเอง การขยายความต่อทฤษฎี X สอดคล้องกับแนวคิดมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งยังไปไม่ไกลพอที่จะอธิบายความต้องการของคนและยุทธศาสตร์ในการจัดการ แมคเกรเกอร์ มองทฤษฎี Y เป็นพื้นฐานที่เหมาะสมมากกว่าในการชี้นำความคิดเรื่องการจัดการ

ทฤษฎี X	ทฤษฎี Y
1. บุคคลโดยเฉลี่ยแล้วมีความไม่ชอบการทำงาน แฝงอยู่และพยายามหลีกเลี่ยงงานหากว่าสามารถทำได้ 2. เนื่องจากความไม่ชอบงานนี้เอง คนส่วนมากจึงต้องมีการบังคับควบคุม สั่งงาน ชูเชิญและลงโทษเพื่อที่จะให้เขาทำงานให้พอเพียงต่อการที่จะทำให้งานนั้นสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร แม้สัญญาว่าจะให้รางวัลก็ยังไม่เป็นการพอเพียง พวกเขาจะรับและร้องขอรางวัลมากขึ้น การเคี่ยวเข็ญให้ทำงานเท่านั้นจึงจะทำให้เขาทำงานตามที่ต้องการ 3. คนโดยเฉลี่ยทั่วไปชอบให้มีการสั่งงาน บรรณาธิที่จะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยานต่ำ ต้องการความมั่นคงในงานเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด ชอบเอาเปรียบคนอื่น	1. พุ่มเทความพยายามทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้กับงานเสมือนกับว่าการทำงานนั้นเป็นสิ่งธรรมชาติเหมือนกับการเล่นและการพักผ่อนและการทำงานนั้นอาจจะเป็นทั้งแหล่งที่ทำให้เกิดความพอใจหรือความไม่พอใจได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ต่างๆ ที่สามารถจะควบคุมได้ 2. การควบคุมจากภายนอกและการข่มขู่ว่าจะลงโทษ ไม่ได้เป็นวิธีการเดียวเท่านั้นในการที่จะทำให้เกิดการทำงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ซึ่งเขาได้ให้สัญญาว่าจะทำงานนั้น 3. ความผูกพันต่องาน เป็นผลของการที่จะได้รับรางวัลที่มีความเกี่ยวพันกับการที่เขาได้ทำงานสำเร็จ

ทฤษฎี X	ทฤษฎี Y
	4. ภายใต้อารมณ์ที่เหมาะสม มนุษย์ไม่เพียงแต่มีความรับผิดชอบเท่านั้น แต่แสวงหาความรับผิดชอบด้วย การหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบต่อความทะเยอทะยาน คำนึงแต่ความมั่นคงล้วนแต่เป็นผลสืบเนื่องของประสบการณ์ไม่ใช่คุณสมบัติหรือลักษณะของมนุษย์
	5. ความสามารถที่จะสร้างจินตนาการ ความละเอียดอ่อน ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่มากมายในตัวมนุษย์ ไม่ได้มีอย่างจำกัด

เฮิร์ซเบอร์ก (Herzberg) เป็นนักวิชาการที่พัฒนาแนวคิดโดยขยายแนวคิดมาจากมาสโลว์เช่นกัน ซึ่งเรียกว่าทฤษฎีการจูงใจสององค์ประกอบ (Two factor theory of motivation) เฮิร์ซเบอร์กแยกให้เห็นชัดเจนถึงสองปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจ (dissatisfaction) และความพึงพอใจ (satisfaction) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดหรือป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พอใจเรียกว่า ปัจจัยบำรุงจิต (Hygiene factors) ส่วนปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจเรียกว่า ปัจจัยการจูงใจ (Motivation factors) ปัจจัยประเภทหลังนี้จะจูงใจให้คนทำงานหนักขึ้น

ปัจจัยบำรุงจิต (Hygiene factors) จะสัมพันธ์กับความต้องการระดับต้นๆ ของมาสโลว์ คือ ความต้องการทางกาย ความต้องการด้านความมั่นคง และความต้องการทางสังคม

ส่วนปัจจัยการจูงใจ (Motivation factors) จะสัมพันธ์กับความต้องการสูงขึ้นในปิรามิด ความต้องการของมาสโลว์ คือ เกียรติหรือการยอมรับ และการบรรลุในสิ่งมุ่งมั่นตามศักยภาพของตัวเอง (Esteem และ Self-actualization) การยอมรับปัจจัยการจูงใจต้องการรูปแบบการจัดการที่แตกต่างกันที่ผู้สนับสนุนแนวคิดดั้งเดิมและแนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์ได้เสนอไว้

ลิเคิร์ท (Likert, 1987) เป็นนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่มองเห็นเป้าหมายของบุคคลและองค์กรจะมาบรรจบกันได้ได้อย่างไร จากการวิจัยของสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมิชิแกน เพื่อจะสำรวจดูผลของระบบการจัดการที่มีต่อเจตคติและพฤติกรรมของคนงาน ลิเคิร์ท ได้พัฒนาระบบการจัดการ 4 ระบบ ตั้งแต่ระบบที่ 1 เผด็จการ กดขี่ (System 1 Exploitive Authoritative) ไปถึงระบบ 4 กลุ่มที่มีส่วนร่วม (System 4-Participative group) แต่ละระบบจะบอกถึงลักษณะบรรยากาศองค์กร (Organization Climate) ซึ่งขึ้นอยู่กับมิติประสิทธิผลหลักๆ หลายมิติ เช่น ภาวะผู้นำ การจูงใจ การ

สื่อสารปฏิสัมพันธ์ การใช้อำนาจ/อิทธิพล การตัดสินใจ การตั้งเป้าหมายการควบคุมและเป้าหมายการทำงาน ลิเคิร์ท อธิบายว่า ระบบกลุ่มที่มีส่วน (System 4) ใกล้เคียงกับอุดมคติบทที่สุดสาระสำคัญของแนวคิด System 4 มีรากฐานบนความเชื่อหลัก 3 ประการ คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะสนับสนุน การตัดสินใจ โดยกลุ่มที่มีลักษณะตัวเชื่อม (Linking-pins) และเป้าหมายการทำงานของผู้หน้าที่ตั้งไว้สูง อย่างไรก็ตามลิเคิร์ท ได้แบ่งประเภทและอธิบายเฉพาะเจาะจงมากกว่านี้ ระบบ 1-4 ของลิเคิร์ท จะแทนรูปแบบผู้นำ 4 แบบ (four different leadership styles)

เขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความเป็นมา วันที่ 23 พฤศจิกายน 2549 คณะรัฐมนตรี (นัดพิเศษ) ได้มีมติเห็นชอบในการกำหนดให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา)

หลักการ ขอบเขต และมาตรการเพื่อสนับสนุนเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ มีดังต่อไปนี้

1. หลักการ เนื่องจากการแก้ไขปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน ประกอบกับมาตรการต่างๆ ที่มีความจำเป็นไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะขัดต่อข้อกฎหมายและระเบียบต่างๆ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องประกาศให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีปัญหาความไม่สงบเป็น "เขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ" เพื่อเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่โดยจะมีมาตรการพิเศษด้านต่างๆ เป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการในพื้นที่รักษาพื้นที่ไว้และสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ รวมทั้งเพื่อสร้างหลักประกันทางสังคมสำหรับแรงงานในพื้นที่ และสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับประชาชนเพื่อให้ประเทศมีความเป็นเอกภาพ และเมื่อสถานการณ์เข้าสู่สภาวะปกติแล้วก็ให้ยกเลิกสถานะของเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจได้

2. การกำหนดเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ เนื่องจากการดำเนินการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเรื่องที่มีลักษณะพิเศษ และมีความละเอียดอ่อน รวมทั้งเพื่อให้การช่วยเหลือตามวัตถุประสงค์และเข้าถึงผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาโดยตรงจึงเห็นควรกำหนดเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอนาทวี อำเภอสะบ้าย้อย และอำเภอเทพา)

3. มาตรการสนับสนุนเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ

3.1 มาตรการเพื่อบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และแรงจูงใจสำหรับผู้ประกอบการ

3.1.1 มาตรการภาษีเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่พัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ

3.1.2 มาตรการลดหย่อนค่าธรรมเนียม

3.1.3 มาตรการชดเชยส่วนต่างเบี้ยประกันภัยทรัพย์สินคุ้มครองภัยก่อการร้าย

3.1.4 มาตรการสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ โดยธนาคารแห่งประเทศไทย

(รพท.)

3.1.5 มาตรการสนับสนุนแรงงานต่างด้าว

3.2 มาตรการเพื่อสร้างหลักประกันทางสังคมสำหรับแรงงาน

3.3 มาตรการเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจสำหรับประชาชน

3.3.1 ให้กระทรวงมหาดไทยของบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงในเขตพื้นที่ ได้แก่

3.3.1.1 โครงการพัฒนาด้านการศึกษา เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนและเยาวชนทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมได้รับบริการทางการศึกษาและเข้าใจในหลักการศาสนาที่ถูกต้อง เพื่อให้มีจิตสำนึกและเจตคติที่ดี สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขและสมานฉันท์

3.3.1.2 โครงการส่งเสริมกีฬาและสันทนาการสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่ได้รวมกลุ่มกันเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์สร้างบรรยากาศความสามัคคี สมานฉันท์ ให้เกิดขึ้นในเขตหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และให้เด็กเยาวชนหลีกเลี่ยงยาเสพติด

3.3.1.3 โครงการส่งเสริมอาชีพกลุ่มสตรี เพื่อให้กลุ่มสตรีในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถประกอบอาชีพในเขตพื้นที่ได้โดยไม่ต้องเคลื่อนย้ายแรงงาน

3.3.1.4 โครงการสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบในเขตพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนที่ประสบภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบได้รับการช่วยเหลือเยียวยาให้สามารถดำรงชีพตามปกติได้อย่างต่อเนื่อง

3.3.2 ให้คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ

ความหมายของเจตคติ

“เจตคติ” เป็นศัพท์บัญญัติทางวิชาการตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Attitude” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Aptus” แปลว่า ความเหมาะสม (Fitness) หรือการปรุงแต่ง (Adaptedness) (Webster. 1981: 141)

คำว่าเจตคติ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Attitude หมายถึง ท่าที ความรู้สึก แนวความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2538: 237,393) นอกจากนี้การให้คำนิยามของเจตคติ มีนักการศึกษาและนักจิตวิทยาให้นิยามหรือคำจำกัดความไว้หลากหลายแตกต่างกัน ดังนี้

เธอร์สโตน (Thurstone. 1964: 49) กล่าวว่า เจตคติเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาชนิดหนึ่งซึ่งไม่สามารถสังเกตได้ง่าย แต่เป็นความโน้มเอียงภายใน แสดงออกให้เห็นได้โดยพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง และเจตคดียังเป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึกและความเชื่อมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

อลพอร์ต (Allport. 1967: 3) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า เป็นสภาวะความพร้อมทางด้านจิตใจอันเกิดขึ้นจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้จะเป็แรงกำหนดทิศทางปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

กูด (Good. 1973: 46) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงหรือแนวโน้มของบุคคลที่จะตอบสนองต่อสิ่งของ สถานการณ์หรือค่านิยม โดยปกติจะแสดงออกมาพร้อมกับความรู้สึกและอารมณ์ เจตคติไม่อาจสังเกตได้โดยตรงแต่จะอ้างอิงได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งที่เป็นพฤติกรรมทางภาษาและไม่ใช้ภาษา

กาเย (Gagne. 1977: 231) กล่าวว่า เจตคติเป็นสภาพภายในที่มีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติของแต่ละบุคคล เจตคติไม่ได้กำหนดการปฏิบัติที่เป็นเฉพาะ แต่ทำในกลุ่มของการปฏิบัติในแต่ละบุคคลมีโอกาสเกิดขึ้นได้มากหรือน้อย เจตคดียังเป็นแนวโน้มของการตอบสนอง หรือความพร้อมในการตอบสนองของบุคคล

อนาสตาซี (Anastasi. 1988: 584) กล่าวว่า เจตคติเป็นความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่กำหนดให้เป็นพวกที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ เป็นการตอบสนองอย่างสม่ำเสมอ

ลัวน สายยศ (2530: 2) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึกเชื่อศรัทธาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติต่อสิ่งนั้นได้

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2547: 295) กล่าวถึงเจตคติไว้ว่า เจตคติเป็นท่าทีรวมๆ ของบุคคลที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจ ซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้าหนึ่งๆ เช่น ต่อวัตถุ สิ่งของและสถานการณ์ต่างๆ ที่สำคัญ โดยจะแสดงออกในทางบวก (positive) ซึ่งมีความรู้สึกเห็นดีเห็นชอบต่อสิ่งเร้านั้น หรือแสดงออกในทางลบ (negative) ซึ่งมีความรู้สึกไม่เห็นดีไม่เห็นชอบต่อสิ่งเร้านั้น

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2536: 112) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในทิศทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ได้

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2546: 192) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งอาจแสดงออกให้เห็นได้จากคำพูดหรือพฤติกรรมที่สะท้อนในทัศนคตินั้นๆ

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541: 366) ได้ใช้คำทัศนคติ โดยกล่าวว่า เป็นอักษณาสัย (disposition) หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสนองตอบต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าซึ่งอาจจะเป็นไปได้ทั้งคน วัตถุสิ่งของหรือความคิด (ideas) อาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีทัศนคติทางบวกต่อสิ่งใด ก็จะมีพฤติกรรมเผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีทัศนคติเป็นลบก็จะหลีกเลี่ยงทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้ และเป็นการแสดงออกของค่านิยม และความเชื่อของบุคคล

เมื่อพิจารณาจากที่มีผู้ให้ความหมายทั้งหลาย สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง การแสดงออกของมนุษย์ ซึ่งเป็นกริยาท่าทีรวมๆ ที่เกิดจากความพร้อมหรือความโน้มเอียงของจิตใจภายใน ซึ่งแสดงออกต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์หนึ่งๆ ที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ รวมทั้งความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ในลักษณะที่ประเมินค่าออกมาในทางบวกหรือทางลบ

องค์ประกอบของเจตคติ

ตามแนวความคิดของนักจิตวิทยาได้เสนอองค์ประกอบเจตคติไว้เป็น 3 แนว (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2540: 240) ดังนี้

1. เจตคติสามองค์ประกอบ นักจิตวิทยากลุ่มนี้เสนอว่า เจตคติประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ

1.1 องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้ ความเชื่อ ความคิด และความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อที่หมายของเจตคติ (attitude object) เช่น เจตคติต่อการสูบบุหรี่ การที่จะแสดงความรู้สึกต่อการสูบบุหรี่ไปในทางชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนั้น จะต้องมีความเข้าใจก่อนว่า “บุหรี่” คืออะไร การสูบบุหรี่มีคุณและมีโทษอย่างไร

1.2 องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component) ได้แก่ ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ หรือท่าทีที่ดีหรือไม่ดี ต่อที่หมายของเจตคติ เป็นภาวะความรู้สึกที่สนองตอบต่อสิ่งเร้าหรือต่อที่หมายไปในทางที่ดีหรือไม่ดี หรือในทางบวก (positive) หรือในทางลบ (negative) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากองค์ประกอบด้านความรู้

1.3 องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (Behavioral Component) ได้แก่ แนวโน้มหรือความพร้อมของบุคคลที่จะปฏิบัติต่อที่หมายของเจตคติ หากมีสิ่งเร้าหรือที่หมายของเจตคติที่เหมาะสม จะเกิดการปฏิบัติ หรือมีปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนว่า เจตคติมี 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ Kretch, Crutchfield, Pallachey และ Triandis (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ. 2540: 240) นักจิตวิทยาเหล่านี้จะให้ความหมายของเจตคติ โดยครอบคลุมองค์ประกอบทั้งสามอย่างครบถ้วน และเห็นว่าองค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน

2. เจตคติสององค์ประกอบ แนวความคิดนี้ระบุว่า เจตคติมีเพียง 2 องค์ประกอบเท่านั้น ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้กับองค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวความคิดนี้ ได้แก่ Katz และ Rosenberg ซึ่งนักจิตวิทยาทั้งสองได้ให้ความหมายของเจตคติโดยครอบคลุมโครงสร้างรวมระหว่างความรู้กับท่าทีความรู้สึก

3. เจตคติขององค์ประกอบเดียว แนวความคิดนี้ระบุว่าเจตคติมีองค์ประกอบเดียว คือ องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึก ซึ่งแสดงออกหรือตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติไปในทางชอบหรือไม่ชอบ หรือดี หรือไม่ดี นักจิตวิทยาที่สนับสนุนแนวความคิดนี้ ได้แก่ Bem, Fishbein & Ajzen, Insko และ Thurstone

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของเจตคติ มีหลายแนวคิด ทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

นีออน กลินรัธน์ (2533) เสนอแนวคิดขององค์ประกอบของเจตคติ สรุปได้ 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (cognitive component) มีส่วนย่อยประกอบด้วย ความเชื่อ ความรู้ ความคิด และความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component) หมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ หรือท่าทีที่ดี ไม่ดี ที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติ

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavioral component) หมายถึง แนวโน้มหรือความพร้อมที่จะปฏิบัติต่อที่หมายของเจตคติ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2535) ให้ความหมายของเจตคติแยกตามองค์ประกอบสรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ หมายถึง การที่บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งใดจะต้องประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นประการแรก ตั้งแต่การรับรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด รู้ว่าสิ่งนั้นมีคุณมีโทษ หรือ “ดี” “เลว” อย่างไร ที่จะช่วยเราตัดสินใจว่า “จริง” “ไม่จริง” หรือ “ดี” “เลว” ได้ ตัวอย่างเช่น คนจะมีเจตคติต่อ “กัญชา” ได้ก็ต้องรู้เกี่ยวกับกัญชา ใ้รู้ก็ไม่มีเจตคติเกิดขึ้น องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกนี้มีความสำคัญมากในแง่ของการมีเจตคติ

(attitude formation) และการเปลี่ยนเจตคติ เพราะผู้ที่ขาดความรู้ย่อมถูกเปลี่ยนได้ง่ายกว่าผู้ที่มีการรับรู้กว้าง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของเจตคติ เพราะเป็นองค์ประกอบที่แสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่า “ชอบ” หรือ “ไม่ชอบ” “พอใจ” หรือ “ไม่พอใจ” สิ่งนั้นมากนักน้อยเพียงใด องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกนี้โดยทั่วไปแล้ว จะมีความสัมพันธ์กับอีกสององค์ประกอบ เช่น คนที่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดพอที่จะเกิดเจตคติได้ ย่อมสัมพันธ์สอดคล้องกับความรู้สึกชอบพอที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งนั้นและย่อมมีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์สอดคล้องกับความพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติออกมาเป็นการกระทำขององค์ประกอบถัดไป

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หมายถึง เมื่อคนมีความรู้เชิงประเมินและความรู้สึกชอบพอหรือไม่ชอบพอสู่สิ่งใดแล้ว สิ่งที่มาตามก็คือ ความพร้อมที่จะกระทำในทางใดทางหนึ่งที่สอดคล้องกับความรู้เชิงประเมินและความรู้สึกต่อสิ่งนั้น

เชดสคัลด์ โฆวาลินส์ (2522: 66) กล่าวถึงเจตคติว่า มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ เป็นส่วนประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ซึ่งจะช่วยในการประเมินค่าและสรุปสิ่งต่างๆ

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นส่วนประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก ที่เป็นผลมาจากการที่บุคคลได้ประเมินสิ่งต่างๆ แล้วพอใจหรือไม่พอใจ ต้องการหรือไม่ต้องการ ดีหรือเลวอย่างไร

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม เป็นส่วนประกอบที่เป็นแนวโน้มของบุคคลที่จะปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความคิด ความรู้สึกในทางสนับสนุนหรือคัดค้านของบุคคลที่ได้จากการประเมิน

ประเภทของเจตคติ

การแบ่งประเภทของเจตคติ สามารถแบ่งได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. เจตคติด้านความคิดความเข้าใจ เป็นเจตคติที่ประกอบด้วยความคิด ความรู้สึกเป็นแกน บุคคลอาจมีเจตคติต่อบางสิ่งบางอย่างโดยอาศัยการศึกษาจนเกิดความซาบซึ้ง เห็นดีเห็นงามด้วย

2. เจตคติด้านความรู้สึก ประสบการณ์ที่คนหรือสิ่งของได้สร้างความพึงพอใจและความสุขใจจะทำให้มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

3. เจตคติทางการกระทำ เป็นเจตคติที่พร้อมจะนำมาปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการของบุคคล เจตคติที่ดีต่อการพูดจาไพเราะอ่อนหวานเพื่อให้อื่นเกิดความนิยม เจตคติที่ดีต่องานในสำนักงาน

4. เจตคติทางด้านความสมดุล ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางด้านความรู้สึก เจตคติทางความคิดความเข้าใจ และเจตคติทางการกระทำเป็นเจตคติที่สามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจในการทำงาน ทำให้บุคคลสามารถทำงานตามเป้าหมายของตนเองและองค์กรได้

5. เจตคติในการป้องกันตนเอง เป็นเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจ ประกอบด้วยความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความสัมพันธ์ด้านความรู้สึกและอารมณ์ ด้านปัญญาและด้านการกระทำ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548: 245) ได้แบ่งเจตคติออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เจตคติทั่วไป (general attitude) ได้แก่ สภาพจิตใจทั่วไป เป็นแนวคิดประจำตัวของบุคคล เจตคติโดยทั่วไป ได้แก่ ลักษณะของบุคลิกภาพอันกว้างขวาง เช่น การมองโลกในแง่ดี การเคร่งในระเบียบประเพณี

2. เจตคติเฉพาะ (specific attitude) ได้แก่ สภาพทางจิตใจที่บุคคลมีต่อวัตถุสิ่งของ บุคคล สถานการณ์และสิ่งอื่นๆ เจตคติเฉพาะนี้จะแสดงออกในลักษณะชอบ ไม่ชอบสิ่งนั้น คนนั้น ถ้าชอบหรือเห็นด้วยก็เรียกว่า มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าไม่ชอบและเห็นว่าไม่ดีเราเรียกว่ามีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้นหรือคนนั้น

การเกิดเจตคติ

เป็นที่ยอมรับกันว่า เจตคติไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่กำเนิดแต่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ (Shrigley, 1983: 427) เจตคติบางอย่างมีขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่อยากให้ตนเองเป็นที่ยกย่องของสังคม ดังนั้น อาจกล่าวถึงการสร้างเจตคติโดยพิจารณาองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ของเจตคติ (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์, 2529: 181-183) ดังนี้

1. ความรู้และความเชื่อ การเกิดความรู้หรือความเชื่อนั้นเป็นกระบวนการ จัดระเบียบ ข้อมูลของสิ่งที่เรารับรู้และเรียนรู้ให้เข้ากันเป็นหมู่พวก เรื่องที่คล้ายคลึงกันก็จะจัดไว้เป็นประเภทเดียวกันเพื่อประโยชน์ในการจดจำ และสามารถนำไปแก้ปัญหาลูกอื่นต่อไปได้ ถ้าการจัดระเบียบข้อมูลนั้นเกิดจากประสบการณ์โดยตรงซ้ำกันหลายๆ ครั้งก็จะเป็นความเชื่อที่คงทนมากขึ้น

2. ความรู้สึก การเกิดความรู้สึกประกอบความรู้ความเชื่อนั้น จำแนกเป็น 2 ทิศทาง คือ ทางบวก (ชอบ พอใจ ประทับใจ) หรือทางลบ (รังเกียจ ไม่พอใจ ไม่ประทับใจ)

3. พฤติกรรมการแสดงออก โดยทั่วไปการแสดงออกตามเจตคติจะได้รับอิทธิพลมาจากบรรทัดฐานทางสังคมที่กลุ่มคาดหวังให้สมาชิกปฏิบัติตาม รวมทั้งเป็นกรอบกว้างๆ ในการแสดงออกด้วย บรรทัดฐานนี้ได้รับการเลียนแบบจากพ่อแม่และบุคคลอื่น

ส่วน แอลพอร์ท (Allport, 1967: 614) เสนอความคิดเห็นว่า เจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลเกิดได้ตามเงื่อนไข 4 ประการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูน และบูรณาการของการตอบสนอง แนวความคิดต่าง ๆ เช่น เจตคติจากครอบครัว โรงเรียน ครู การเรียนการสอน และอื่นๆ

2. ประสบการณ์ส่วนตัวขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคล ซึ่งมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันออกไป นอกจากประสบการณ์ของคนจะสะสมขึ้นไปเรื่อยๆ แล้วยังทำให้กระสวน (Pattern) เป็นของตัวเองด้วย ดังนั้น เจตคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคลแล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของคนๆ นั้น

3. การเลียนแบบ การถ่ายทอดเจตคติของคนบางคนได้มาจากการเลียนแบบเจตคติของคนอื่นที่ตนพอใจ เช่น พ่อ-แม่ ครู พี่น้อง และบุคคลอื่นๆ

4. อิทธิพลของกลุ่มสังคม คนย่อมมีเจตคติคล้ายตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น เจตคติต่อศาสนา สถาบันต่างๆ เป็นต้น

นอกจากนั้น สารโฆ บัศวรี (2534: 27) ได้กล่าวถึงการเกิดเจตคติไว้ในเรื่อง ปฏิจัมพูบาท มีขั้นตอนดังนี้

ผัสสะ ปัจจยา เวทนา คือ การได้ประสบหรือสัมผัส กระตุ้นให้เกิดความรู้สึก

เวทนา ปัจจยา ตัณหา คือ ความรู้สึก กระตุ้นให้เกิดความอยากได้

ตัณหา ปัจจยา อุปทาน คือ ความอยาก กระตุ้นให้เกิดความยึดมั่นถือมั่น หรือถือว่ามีค่านิยม

อุปทาน ปัจจยา ภพ คือ ค่านิยม กระตุ้นให้เกิดสภาวะรุ่มร้อน หรือพร้อมอยู่ในใจ หรือเจตคตินั่นเอง

ภพ ปัจจยา ชาติ คือ เจตคติกระตุ้นให้เกิดการกระทำที่ปรากฏออกมาภายนอก หรือปรากฏการณ์ที่กระทำออกมาภายนอก 17

และได้สรุปการเกิดความรู้สึกว่า เริ่มจากความจำเป็น (Need) หรือความต้องการ (Desire) ขึ้นต่อไปก็ทำให้เกิดความชอบ (Preference) หรือความสนใจติดตามมา ความชอบนี้ย่อมจะกระตุ้นให้มีความนิยมชมชอบหรือเข้าใจในคุณค่า แล้วกลายเป็นค่านิยม (Value) ขึ้นมา ค่านิยมที่ก่อตัวอยู่ระยะเวลานานพอสมควร (Fixed Value) ก็ย่อมจะกระตุ้นให้เกิดสภาวะที่รุ่มร้อน หรือพร้อมที่จะกระทำการอยู่ในใจ เรียกว่า เจตคติ (Attitude) นั่นเอง

การเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงเจตคตินี้ ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 84-85) ได้สรุปว่า เจตคติของบุคคลสามารถจะทำให้ถูกเปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี ดังนี้

1. บุคคลได้รับข่าวสารต่างๆ ซึ่งข่าวสารนั้นอาจจะมาจากบุคคลอื่น หรือมาจากอุปกรณ์สื่อมวลชนต่างๆ ข่าวสารที่ได้รับนี้จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของเจตคติ

ทางด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive component) เป็นที่เชื่อกันว่าถ้า ส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นเดียวกัน

2. บุคคลนั้นได้รับประสบการณ์ตรง เช่น บุคคลหนึ่งอาจจะไม่ชอบนิโกร แต่ถ้าเขามีประสบการณ์โดยตรงจากการได้พบปะกับนิโกรที่มีความประพฤติเรียบร้อย พุดจาดี ฉลาด สิ่งเหล่านี้จะทำให้ความเชื่อหรือความไม่ชอบนิโกรดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป

3. การรับรู้ของบุคคล (perception) การเปลี่ยนแปลงการรับรู้นี้เกิดจากองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น อิทธิพลจากบุคคลอื่น การโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

4. ภาวะการจูงใจ (motivation) ในตัวบุคคล โดยปกติแล้วข่าวสารใหม่และการรับรู้จะช่วยให้ภาวะจูงใจในตัวบุคคลเปลี่ยนแปลง และในทางตรงกันข้าม การเปลี่ยนภาวะการจูงใจของบุคคลจะทำให้การรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์หนึ่งๆ เปลี่ยนแปลงไปด้วย

5. การบังคับให้บุคคลได้ปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง เช่น การออกกฎหมายข้อบังคับหรือกฎหมาย เพื่อให้ปฏิบัติในสิ่งบางอย่างอาจจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนประกอบของเจตคติบางส่วน

6. โดยการหาวิธีการที่จะทำให้บุคคลได้มีความเข้าใจอย่างทะลุปรุโปร่ง (insight) เกี่ยวกับเหตุผลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการที่เขามีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งการทำให้เกิด insight ในบุคคลนั้นจะทำได้โดยการให้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนต่างๆ ที่นำความพอใจมาให้บุคคลนั้น หรืออาจจะทำโดยการสร้างสิ่งเร้าบางอย่างที่ก่อให้เกิดความกังวลใจ

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้น เริ่มต้นด้วยองค์ประกอบที่สำคัญอันหนึ่ง คือ แหล่ง หรือ source ของการเปลี่ยนแปลงเจตคติ แหล่งนี้อาจจะเป็นบุคคลคนเดียว กลุ่มบุคคล หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์หรือสิ่งที่ก่อให้เกิดเจตคตินั้นโดยตรง แหล่งเหล่านี้จะสร้างข่าวสาร (message) ขึ้นมา ซึ่งอาจจะออกมาโดยจากการพูดหรือการกระทำของบุคคลคนเดียว กลุ่มบุคคล จากข่าวในหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือประสบการณ์ตรงของบุคคล

พชันี วรกวิน (2522: 74) กล่าวถึง วิธีการที่มีผลต่อการเปลี่ยนเจตคติไว้ ดังนี้

1. การแนะนำให้เปลี่ยน (Suggestion Situation) การแนะนำมี 2 วิธี คือ แนะนำตามปกติ คือ คำแนะนำจากกลุ่มเพื่อน ผู้มีความสำคัญทางสังคม หรือแก่ตนเอง หรืออีกวิธีหนึ่ง คือ การสะกดจิต ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการสัมผัสและการเคลื่อนไหว

2. การทำให้เกิดการคล้อยตาม (Conformity Situation) เป็นการสื่อสารโดยการบอกให้ทราบว่า กลุ่มที่คล้ายกับท่านมีความคิดเห็นเป็นอย่างไร เป็นการแนะนำให้เขาเกิดความรู้สึกขึ้นมาเองว่าสมควรจะเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มอื่นหลังจากที่ได้การบอกเล่าแล้ว

3. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยมีผู้นำอภิปรายจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

4. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Persuasive Messages) เป็นการให้ข้อมูลที่มาจากคนที่มีความสำคัญในด้านนี้ หรือกลุ่มที่เหมือนกันมากเท่าใดก็จะทำให้คนเปลี่ยนแปลงเจตคติได้มากขึ้นเท่านั้น ผู้รับจะไม่มีสิทธิโต้แย้ง คัดค้านหรือแสดงความคิดเห็นต่อที่มาของข้อมูล

5. การปลูกฝังความเชื่อ (Intensive Indoctrination) เช่น การอบรมเลี้ยงดู การล้างสมอง การฉีดยาให้ประสาทหลอน การทรมานร่างกายเพื่อให้ประสาทเกิดความอ่อนแอ

ประสาท อิศรปริดา (2523: 181) ได้กล่าวถึง หลักสำคัญในการสร้างและเปลี่ยนเจตคติของบุคคลมี 3 ประการ คือ

1. การวางเงื่อนไข และการให้รางวัล การวางเงื่อนไขซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยการสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงขึ้นระหว่างสิ่งเร้าหลายสิ่ง ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสิ่งเร้าอาจมีผลให้การตอบสนองหรือเจตคติเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น ขณะที่เราได้ยินคำว่า “สกปรก น่ารังเกียจ ผอมโซ มอมแมม” จากผู้อื่น และเวลาเดียวกันก็ได้ยินคำว่า “คนติดยาเสพติด” คำว่ายาสเสพติดนี้จะไปสัมพันธ์กับคำว่า สกปรก น่ารังเกียจ ผอมโซ มอมแมม เกิดภาพพจน์ขึ้นมาประกอบคำๆ นั้น และเมื่อได้อ่านหรือได้ยินจากที่ใดก็ตามว่ายาสเสพติดไม่ดี หรือพบคนติดยาเสพติด ภาพต่างๆ ที่เกิดจากการเคยได้ยินได้ฟังมาก็จะไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับยาสเสพติดทันที เราจะมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ว่ายาสเสพติดมีอันตราย และเป็นสิ่งชั่วไม่ดี เป็นสาเหตุที่ทำให้คนนั้นกลายเป็นคนสกปรก น่ารังเกียจ ผอมโซ มอมแมม ความสัมพันธ์กันในแต่ละครั้งจะกลายมาเป็นการสร้างเจตคติให้เกิดขึ้น ส่วนการให้รางวัล เช่น ถ้าคนใดคนหนึ่งใช้ยาสเสพติดและมีความรู้สึกมีความสุข การใช้ยานั้นเราถือว่าเป็นรางวัล ซึ่งจะก่อให้เกิดความต้องการที่จะใช้ยาสเสพติดอีกในอนาคต เช่นเดียวกันถ้าเกิดมีใครเสนอความเห็นขึ้นมาว่า “ยาสเสพติดนั้นดีมาก” และในขณะที่เขามีคนอื่นสนับสนุน การสนับสนุนคำพูดที่ว่ายาสเสพติดนั้นดีมาก ก็ถือว่าเป็นรางวัล ดังนั้น การกระทำสองอย่าง คือ การได้เสพยา และยาให้ความสุข กับคำพูดที่ว่ายาสเสพติดนั้นดีมาแล้วมีผู้สนับสนุน จึงล้วนเป็นรางวัลซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเจตคติให้เกิดขึ้นแก่เขา

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับเครื่องหล่อและความขัดแย้งในใจ ทฤษฎีนี้จะมองเจตคติในรูปความขัดแย้งในใจแบบ บวก-ลบ แต่ละคนมีเหตุผลที่แน่นอนในการยอมรับเกี่ยวกับตำแหน่งฐานะของคนหนึ่ง และในเวลาเดียวกันก็มีเหตุผลอื่นๆ ในการที่จะต่อต้านเกี่ยวกับคนๆ นั้น เป็นต้นว่า นาย ก. มีความเห็นว่ายาสเสพติดเป็นอันตรายผิดกฎหมาย (เจตคติในทางลบ) แต่ในขณะที่เดียวกันนาย ก. ก็มีความรู้สึกว่ายาสเสพติดสร้างความสุขและความตื่นเต้นให้กับเขา (เจตคติในทางบวก) ตามทฤษฎีเกี่ยวกับเครื่องหล่อ ถือว่าคุณค่าของเครื่องหล่อจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการลดภาวะความขัดแย้งในใจลงได้ และจะเป็นสิ่งที่

จะมีผลให้บุคคลเปลี่ยนจากความรู้สึกที่ไม่ชอบกลายเป็นชอบได้ นั่นก็คือ ถ้าเจตคติที่นาย ก. แสดงออกครั้งแรกเกิดขึ้นในขณะที่ไม่ชอบ การที่จะกลายมาเป็นชอบได้ก็ต่อเมื่อมีเครื่องล่อใจอย่างอื่นที่ดีกว่ามาล่อให้นาย ก. เปลี่ยนจากการไม่ชอบไปสู่การชอบ ทั้งนี้เพราะว่า เมื่อบุคคลเกิดความต้องการ 2 อย่างซึ่งมีลักษณะขัดแย้งกัน (Conflict) เขาก็มักจะตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีกว่า หรือให้คุณค่าแก่เขามากกว่าเสมอ

3. การเปลี่ยนเจตคติโดยการใช้สารสื่อวิธีการชักจูงด้วยการใช้สารสื่อ สารที่ใช้ชักจูง (การใช้ข้อความชักจูงให้ผู้อื่นเปลี่ยนเจตคติ) มีหลายประเภท แต่ที่มีผู้กล่าวถึงอยู่เสมอก็คือ สารสื่อที่มีลักษณะในเชิงปลอบ (Positive Message) กับสารสื่อในเชิงขู่ (Negative Message) สารสื่อในเชิงปลอบหมายถึง สารสื่อที่จะเสนอแนะว่า เมื่อเชื่อตามแล้วจะบังเกิดผลดีอย่างไร ส่วนสารสื่อในเชิงขู่ขึ้นจะต้องมีลักษณะตรงกันข้าม คือ จะเสนอแนะว่าถ้าไม่เชื่อตามแล้วจะบังเกิดผลร้ายอย่างไร

3.1 อิทธิพลของสารปลอบในการเปลี่ยนเจตคติ การที่บุคคลจะเกิดเจตคติหรือเปลี่ยนเจตคติไปนั้น จะขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากเจตคติทำนองนั้นๆ กล่าวคือ ถ้าการชอบสิ่งหนึ่งนำมาซึ่งประโยชน์มากกว่าการที่เขาไม่ชอบสิ่งนั้น เขาก็จะมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทำนองเดียวกันถ้าหากการไม่ชอบสิ่งหนึ่งนำมาซึ่งประโยชน์มากกว่าการที่เขาชอบสิ่งนั้น เขาก็จะมีแนวโน้มที่จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ดังนั้น เมื่อเสนอสารปลอบที่กล่าวเน้นถึงรางวัลจะได้รับ จะทำให้บุคคลเปลี่ยนเจตคติตามสารสื่อได้โดยง่าย เพราะต้องการจะได้รับผลประโยชน์นั้น นอกจากนี้ บุคคลอาจเกิดความพอใจขึ้นจากการที่เขาได้แสดงเจตคติของตนให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น เช่น คนที่มีเจตติอรุนแรงต่อแนวความคิดแห่งการมีเสรีภาพและประชาธิปไตย อาจตอบสนองออกมาในรูปของการมีกิจกรรมที่เป็นการสนับสนุนแนวความคิดนั้น ฉะนั้นถ้าสารปลอบสามารถทำให้บุคคลเข้าใจได้ว่าการมีเจตคติตามที่สารสื่อชักจูง เป็นการแสดงค่านิยมอันถูกต้อง และสอดคล้องกับแนวความคิดอื่นๆ ที่มีอยู่แต่เดิมแล้ว ก็จะมีผลให้บุคคลเปลี่ยนเจตคติเชื่อตามสารปลอบนั้นได้

3.2 อิทธิพลของสารขู่ในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ คำว่าสารขู่ขึ้นนี้ หมายถึงข้อความที่ชักจูงที่จะข่มขู่บุคคลให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ปลอดภัย ถ้าหากไม่ปฏิบัติตามสารขู่ขึ้นนี้ ความวิตกกังวลของบุคคลจะเพิ่มมากขึ้นถ้าหากบุคคลหลีกเลี่ยงคำเตือนหรือสารขู่ที่เขาได้รับ จากภาวะดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเปลี่ยนแปลงเจตคติไปตามสารขู่ที่เสนอแก่เขาได้

นอกจากนี้ ทวี ท่อแก้ว และอบรม สนิทบาล (2517: 58) ยังได้กล่าวถึงวิธีการที่ครูอาจเปลี่ยนเจตคติของเด็กได้ ดังนี้

1. ชี้แจงและอธิบายกับเด็กเพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างแจ่มแจ้ง
2. การยั่วยุอารมณ์เด็กให้เกิดความชอบหรือไม่ชอบ ก็อาจช่วยให้เด็กเปลี่ยนเจตคติได้
3. คบกับเพื่อนที่มีเจตคติที่ดี บางทีเด็กอาจแก้ไขเจตคติบางอย่างโดยอาศัยเขา

อย่างเพื่อน

4. อ่านหนังสือ และช่วยชี้ช่องให้มองเห็นจุดสำคัญ

5. จัดประสบการณ์ให้โดยการกระทำ

จะเห็นได้ว่าเจตคติเป็นสภาพทางจิตใจที่มีความถาวรพอสมควร โดยทั่วไปเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ค่อนข้างยาก เพราะเมื่อบุคคลเกิดเจตคติอย่างใดต่อสิ่งใดหรือบุคคลใดแล้ว การที่จะทำให้เขาเปลี่ยนเจตคติไปเป็นอย่างอื่นจำเป็นต้องอาศัยเวลานานพอสมควร (ประดินันท์ อุปรมย์. 2518: 114) ซึ่งในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทางสังคมและทางการศึกษา เพราะเหตุว่ามีเจตคติบางประเภทที่ไม่พึงปรารถนาของสังคมจำเป็นต้องขจัดหรือเปลี่ยนแปลงเจตคติที่ไม่พึงปรารถนาขึ้นโดยการจัดสถานการณ์ใหม่ สร้างแรงจูงใจหรือโดยการพยายามให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องในเรื่องเหล่านี้ใหม่ด้วยเหตุผล การกระทำ หรือการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม จัดให้มีการร่วมสัมพันธ์กับบุคคลที่มีเจตคติที่พึงปรารถนา อาจจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติของคนได้ (สุวิมล เขียวแก้ว. 2526: 97)

ทฤษฎีเจตคติ

ทฤษฎีเจตคตินั้นมีหลายทฤษฎี ซึ่งพอจะแบ่งออกเป็น 3 ทฤษฎีใหญ่ๆ ได้ (ศักดิ์ สุนทรเสถียร. 2531: 8 -15) ดังนี้

1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขและการให้แรงเสริม (Conditioning and Reinforcement Theories) เป็นทฤษฎีเจตคติที่ใช้หลักการเรียนรู้ที่มีเงื่อนไขและแรงเสริม คือ จะให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใด ก็นำสิ่งนั้นมาเป็นเงื่อนไข หรือนำไปเกี่ยวโยง (Associate) กับอีกสิ่งหนึ่งที่ชอบหรือสิ่งที่มีเจตคติที่ดีอยู่ก่อน แล้วจะเชื่อมโยงของสองสิ่งดังกล่าว และจะชอบในสิ่งที่เป็นเงื่อนไขนั้นด้วยการเกิดเจตคติตามทฤษฎีนี้มี 3 วิธี คือ

1.1 วิธีการเชื่อมโยง (Association) เป็นหลักของพาฟลอฟ (Pavlov) คือ เมื่อบุคคลจะสร้างเจตคติได้โดยการนำมาเชื่อมโยงสิ่งเร้าตั้งแต่สองตัวขึ้นไป โดยทั่วไปในชีวิตประจำวันของเราจะได้รับการเรียนรู้ประเภทนี้มาก เช่น การโฆษณา การค้าขาย เป็นต้น

1.2 วิธีการให้แรงเสริม (Reinforcement) เป็นหลักการของสกินเนอร์ (Skinner) คือ บุคคลจะเกิดเจตคติอย่างใดอย่างหนึ่งก็โดยการให้รางวัล คำชมเชย พฤติกรรมใดที่ได้รับรางวัล บุคคลนั้นก็จะประพฤติต่อไป ถ้าไม่มีคนชมก็ชมตัวเอง ภูมิใจตัวเอง (Self Reinforcement) ซึ่งทำให้เจตคติคงอยู่ตลอดไป

การติชม (Verbal Reinforcement) เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการ ซึ่งจะทำให้เปลี่ยนแปลงเจตคติได้ การเปลี่ยนแปลงเจตคติของคนมี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะแรก เป็นการเปลี่ยนแปลงเจตคติอย่างผิวเผิน คือ ความคิดกับการกระทำไม่สอดคล้องกัน ความคิดหรือเจตคติอย่างหนึ่ง การกระทำอีกอย่างหนึ่ง เป็นการปฏิบัติตามไป โดยความรู้สึกไม่เห็นดีเห็นงามด้วย เพราะกลัวว่าจะเสียผลประโยชน์ไปบางส่วน

ลักษณะที่สอง เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด ความเชื่อ และการกระทำไปทั้งหมด เป็นการยอมรับสิ่งต่างๆ ด้วยจิตใจ

1.3 เจตคติเกิดจากการเลียนแบบ (Imitation a Model) คือ คนอื่นมีเจตคติอย่างไร ก็มีเจตคติตามอย่างเขาบ้าง ซึ่งมี พ่อ แม่ เพื่อน และครู เป็นตัวแบบสำคัญที่เด็กจะเลียนแบบเจตคติต่อสิ่งต่างๆ ตามตัวแบบนั้น ขึ้นอยู่กับความสำคัญของตัวแบบ เช่น พ่อ-แม่ นับถือศาสนาพุทธ ลูกจะมีเจตคติที่ดีต่อศาสนาพุทธ และยอมรับนับถือศาสนาพุทธด้วย

2. ทฤษฎีเครื่องล่อใจ (Incentive Theories) ทฤษฎีนี้ยึดหลักว่า บุคคลจะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใดจะต้องเชื่อแล้วว่า สิ่งนั้นจะมีประโยชน์หรือสร้างความพอใจแก่ตนเอง หน้าที่ของเจตคติตามทฤษฎีนี้ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

2.1 เจตคติช่วยเป็นเครื่องมือทำให้ไปถึงจุดมุ่งหมาย และช่วยในการปรับตัว (Instrumental and Adjustive Function) การที่คนเราจะมีเจตคติต่อสิ่งใดทางใดก็เพราะว่าสิ่งนั้นจะนำไปยังจุดมุ่งหมายบางอย่างได้ ถ้าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายก็มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ขัดขวางต่อจุดมุ่งหมายก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2.2 เจตคติช่วยป้องกันตัวเราเองได้ (Self-defensive Function) เจตคติบางอย่างจะช่วยป้องกันตัวเองได้ คือ การเชื่อในบางสิ่งบางอย่างแบบบิดเบือนซึ่งจะทำให้สบายใจขึ้น เพื่อเป็นการรักษาภาพพจน์ของตัวเอง จะทำให้เราเห็นภาพพจน์ในทางที่ดี ทำให้สบายใจและลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับปัญหาของตัวเองได้ บุคคลมักจะหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่าง ซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตนเอง

2.3 เจตคติช่วยให้ได้แสดงออกทางด้านพฤติกรรมต่างๆ (Self-expressive Function) บุคคลมีความคิดอย่างไร หรือมีค่านิยมอย่างไร ก็พยายามที่จะมีเจตคติต่อสิ่งต่างๆ ให้สอดคล้องกับความคิดหรือค่านิยมของตนด้วย เพื่อให้มีลักษณะตามที่ตนเองคิดว่าเป็นเช่นนั้น

2.4 เจตคติช่วยทำหน้าที่ให้เกิดความรู้ (Knowledge Function) บุคคลจะอยู่ในโลกได้ต้องมีความรอบรู้พอควรเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านั้นเป็นอย่างไร เราสามารถคิดและแก้ปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ได้ สามารถทำนายสถานการณ์ต่างๆ ได้ เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนจนเกินไป

3. ทฤษฎีการสอดคล้องของการรู้ (Cognitive Consistency Approach) เป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด หรือการรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งทำให้เกิดความรู้สึกหลายๆ ด้าน หรือมีส่วนประกอบของการรู้ (Cognitive Element) หลายอย่าง รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้ารู้ในทางที่ดีมากกว่าในทางที่ไม่ดี ก็

เกิดความสอดคล้องของการรู้ขึ้น ทำให้เกิดเจตคติที่ดีในสิ่งนั้น หรือถ้ารู้ในทางที่ไม่ดีมากกว่าในทางที่ดี ก็จะทำให้เกิดความไม่สอดคล้องของการรับรู้ ทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีหรือไม่ชอบสิ่งนั้น และเมื่อรู้ในทางที่ดี หรือไม่ดีพอๆ กัน ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งของการรู้ขึ้น เรียกว่าเกิดความไม่สอดคล้องของการรู้ (Cognitive Dissonance) ดังนั้น บุคคลจะต้องรู้ในทางที่ดีให้มากกว่าในทางที่ไม่ดี จึงจะมีเจตคติในทางที่ดีมากกว่า ทฤษฎีสอดคล้องของการรู้แบ่งออกเป็นทฤษฎีย่อยๆ 3 ทฤษฎี ได้ดังนี้

3.1 ทฤษฎีความสมดุลของไฮเดอร์ (Heider's Balance Theory) ไฮเดอร์ (Heider) ได้คิดทฤษฎีขึ้นบางที่เรียนทฤษฎีนี้ว่า Heider's P-O-X Formulation หรือ Heider' Three Elements System ทฤษฎีนี้กล่าวถึง 3 สิ่ง คือ

P หมายถึง บุคคลคนหนึ่ง (อาจเป็นตัวเราเอง)

O หมายถึง บุคคลอีกคนหนึ่ง (อาจเป็นเพื่อนเรา)

X หมายถึง วัตถุหรือสิ่งของ (อาจเป็นภาพยนตร์จีน)

ความสัมพันธ์ระหว่าง P-O-X จะสมดุลหรือไม่สมดุล ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ เหล่านั้นว่าเป็นไปทางใด อาจจะเป็นทางบวก (+) หรือทางลบ (-)

3.2 ทฤษฎีความสอดคล้องของออสกู๊ด (Osgood's Congruity Theory) ออสกู๊ดสนใจเรื่องของแหล่งข่าวสารที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงหรือการเกิดเจตคติ แหล่งของข่าวสารสามารถเกิดหรือทำให้เปลี่ยนแปลงเจตคติได้ ผู้รับข่าวสารจะประเมินค่าจากแหล่งข่าวสาร และจะยอมรับ (Accept) ข่าวสารนั้นแตกต่างกัน ออสกู๊ด (Osgood, 1957) กล่าวว่า “ข้อความเดียวกันถ้าคนพูดมีสองคน เราจะเชื่อไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเจตคติที่เรามีต่อสองคนนั้นมาก่อนว่ามีเจตคติในทางบวกหรือลบ”

3.3 ทฤษฎีการไม่สอดคล้องของการรู้ของเฟสติงเกอร์ (Festinger's Theory of Cognitive Dissonance) ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นโดย เฟสติงเกอร์ (Festinger) ได้แนวคิดมาจากที่ว่ามนุษย์ไม่สามารถทนต่อความขัดแย้งหรือความไม่สอดคล้องกันได้ มนุษย์จึงจำเป็นที่ต้องลดความขัดแย้งนั้นด้วยการเปลี่ยนแปลงเจตคติ เฟสติงเกอร์ (Festinger, 1957) กล่าวว่า “ถ้าเจตคติไม่สอดคล้องกับการกระทำแล้ว เจตคติต่อสิ่งนั้นจะเปลี่ยนไป” ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกกับการกระทำที่ไม่สอดคล้องกัน จึงต้องเปลี่ยนเจตคติต่อสิ่งนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับการกระทำ ความขัดแย้งจะได้ไม่เกิดขึ้น

ประโยชน์ของการวัดเจตคติ

การวัดเจตคติของบุคคลต่อเป้าหมายต่างๆ ทั้งในเรื่องของบุคคล วัตถุ และสิ่งต่างๆ ล้วนให้ประโยชน์แก่บุคคล หรือสังคมในด้านต่างๆ (วรธนดี แสงประทีปทอง, 2536: 55-57) ดังนี้

1. การวัดเจตคติเพื่อการทำนาย เจตคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นเครื่องทำนายว่า บุคคลนั้นมีการกระทำไปในทำนองใด ดังนั้น การทราบเจตคติของบุคคลย่อมช่วยให้ทำนายการกระทำของบุคคลได้ ความสามารถในการทำนายพฤติกรรมของผู้อื่นเป็นความต้องการของมนุษย์และสังคม เพราะจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย

2. การวัดเจตคติเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล เจตคติต่อสิ่งต่างๆ นั้น เปรียบเสมือนสาเหตุภายในซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลกระทำได้ต่างๆ กัน เจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลนี้ อาจได้รับสาเหตุมาจากผลภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง และเจตคติของบุคคลอาจเป็นเครื่องกรองหรือหักเหอิทธิพลของสาเหตุจากภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลนั้นได้ ดังนั้น การจะเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลต่างๆ ให้ชัดเจนบางกรณีจำเป็นต้องวัดเจตคติของบุคคลต่างๆ ต่อสาเหตุภายนอกนั้นด้วย

3. การวัดเจตคติเพื่อหาทางป้องกัน ในสังคมนั้นการที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไรมันเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล แต่การที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมย่อมเป็นไปได้เมื่อประชาชนมีเจตคติต่อสิ่งเดียวกันคล้ายคลึงกัน ซึ่งจะเป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันและไม่เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม

4. การวัดเจตคติเพื่อหาทางแก้ไข ในสังคมประชาธิปไตย บุคคลสามารถจะมีเจตคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปได้มาก แต่ในบางเรื่องจำเป็นที่จะต้องได้รับความคิดเห็นและเจตคติที่สอดคล้องกัน เพื่อที่ประชาชนจะได้มีการกระทำที่พร้อมเพรียงกัน การวัดเจตคติจึงอาจแสดงให้เห็นทราบว่า บุคคลมีลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่เพียงไร เพื่อประโยชน์ในการหาทางแก้ไขเจตคติที่ไม่ถูกต้องและปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อไป

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529: 95-96) ก็ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเจตคติ ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยการจัดรูปหรือการจัดระบบสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว
2. ช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี หรือปกปิดความจริงบางอย่างซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา
3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งการมีปฏิกิริยาโต้ตอบหรือการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้หรือเป็นรางวัลจากสิ่งแวดล้อม
4. ช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมตนเอง ซึ่งแสดงว่าเจตคตินั้นนำความพอใจมาให้กับบุคคลนั้น

ส่วน ดวงเดือน พันธมนาวิน (2530: 1-3) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการวัดเจตคติ สรุปได้ดังนี้

1. จัดเพื่อทำนายพฤติกรรม เจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลย่อมเป็นเครื่องมือที่แสดงว่าเรามีความรู้ทางด้านที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งเจตคติของบุคคลต่อสิ่งนั้นจะเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนั้นมีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปในทำนองใด นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้อง และอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย
2. วัดเพื่อหาทางป้องกัน การที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดอย่างไร ซึ่งเป็นสิทธิของบุคคลนั้น แต่การอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุขในสังคมได้ก็ต่อเมื่อบุคคลในสังคมนั้นๆ ควรมีเจตคติต่อสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจกัน และไม่เกิดความแตกต่างขึ้นในสังคม
3. วัดเพื่อหาทางแก้ไข เพื่อทราบเจตคติของบุคคลใด ซึ่งบุคคลนั้นมีลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพียงไร แล้วควรได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขลักษณะนั้นๆ ของบุคคลนั้นหรือไม่
4. วัดเพื่อให้เข้าใจสาเหตุและผล เจตคติต่อสิ่งต่างๆ นั้นเปรียบเสมือนสาเหตุภายใน ซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลกระทำไปได้ต่างๆ กัน สาเหตุภายในหรือเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนี้อาจได้ผลกระทบมาจากสาเหตุภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง และเจตคติของบุคคลอาจเป็นเครื่องกรอง หรือเครื่องหักเหอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลให้ชัดเจน บางกรณีอาจจำเป็นต้องวัดเจตคติของบุคคลต่างๆ ต่อสาเหตุภายนอกนั้นด้วย

การวัดเจตคติ

การวัดเจตคติเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะมีตัวแปรแทรกซ้อนมาก (Shrighley. 1983) แต่เมื่อยอมรับกันว่าเจตคติมีประโยชน์มากมาย จึงจำเป็นที่นักจิตวิทยาจะต้องค้นหาวิธีวัดเจตคติ เพรดดี และคาซิออปโป (Petty; & Cacioppo. 1982: 9) ได้เสนอว่า ในการศึกษาเพื่อวัดเจตคตินั้นจะต้องศึกษาเพื่อตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. เจตคติคืออะไร
2. เจตคติต่อเรื่องอะไร
3. เจตคติต่อเรื่องนั้นๆ อยู่ที่ไหน
4. เจตคติต่อเรื่องนั้นๆ จะเกิดขึ้นเมื่อใด
5. ใครแสดงเจตคติต่อเรื่องนั้นๆ
6. เราจะศึกษาเจตคติต่อเรื่องนั้นๆ ได้อย่างไร

เมื่อเราตอบปัญหาต่างๆ ได้เป็นที่น่าพอใจก็ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า เราสามารถวัดเจตคติได้ตรงกับที่เราต้องการ เอ็ดเวิร์ด (Edward. 1957: 195-1961) ได้เสนอวิธีการวัดเจตคติไว้ดังนี้

1. การถามโดยตรง (Direct Procedure) วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายและตรงไปตรงมาที่สุด คือ ถ้าเราต้องการทราบความรู้สึกหรือความคิดเห็นส่วนตัวของใครสักคนหนึ่งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราก็ใช้วิธีถามเขาโดยตรงเลยว่า เขามีความรู้สึกหรือมีความคิดเห็นต่อสิ่งนั้นอย่างไร วิธีนี้มีข้อเสียที่ว่า ผู้ถามจะไม่ได้รับคำตอบที่จริงใจจากผู้ตอบ หรือผู้ตอบอาจบิดเบือนคำตอบ เพราะผู้ตอบอาจเกิดความเกรงกลัวต่อการแสดงความคิดเห็น วิธีแก้ไขที่ดีที่สุด คือ การทำบรรยากาศให้ผู้ตอบรู้สึกเป็นอิสระ คำตอบนั้นต้องเป็นความลับ รู้กันเฉพาะผู้ถาม ผู้ตอบ และให้บุคคลนั้นแน่ใจว่าผลของการตอบจะไม่กลับมากระทบกระเทือนสถานภาพของผู้ตอบ

2. การวัดทางอ้อม (Indirect Procedure) เป็นการวัดจากการสังเกตพฤติกรรม มีผู้เสนอว่าถ้าต้องการทราบว่าใครมีความคิดเห็นหรือความรู้สึกต่อสิ่งใดอย่างไร ก็ให้สังเกตพฤติกรรมของบุคคลนั้นต่อสิ่งนั้น

3. การวัดโดยการสร้างข้อความเป็นเชิงข้อคิดเห็นต่อสิ่งเร้าที่เราต้องการวัด เจตคติเป็นเครื่องเร้าให้คนที่เราต้องการจะให้เขาแสดงเจตคติต่อสิ่งนั้นตอบในเชิงว่า เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยต่อข้อความนั้นๆ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548: 252-253) ให้ความเห็นว่า เนื่องจากเจตคติค่อนข้างไปทางนามธรรมมากกว่ารูปธรรม เป็นความรู้สึก ความเชื่อของบุคคลซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง การวัดเจตคติจึงไม่สามารถจะวัดได้โดยตรง แต่วัดได้จากแนวโน้มของบุคคลที่แสดงออกทางภาษาและวัดในรูปของความเห็น การวัดเจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดและผู้นั้นอาจจะใช้วิธีการสังเกตจากการกระทำ คำพูด การแสดงสีหน้าท่าทางหรือสัมพันธความรู้สึกนึกคิดของเขา แต่แบบวัดหรือเครื่องมือที่นักจิตวิทยานิยมใช้มากจะอยู่ในรูปแบบของแบบสอบถามหรือแบบสำรวจ เรียกว่า แบบวัดเจตคติ

เทอร์สโตน (Thurstone. 1967) ให้ความเห็นเกี่ยวกับการวัดเจตคติสรุปได้ว่า เจตคติจะวัดโดยตรงไม่ได้ แต่จะต้องวัดจากการแสดงออกในรูปของความคิดเห็นหรือภาษาพูดซึ่งวัดได้ไม่แน่นอนนัก และควรจะวัดเจตคติจากพฤติกรรมที่แสดงออกจริงๆ ซึ่งบางทีอาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้เนื่องจากพฤติกรรมของคนเราอาจบิดเบือนจากเจตคติที่มีอยู่จริง ดังนั้น เทอร์สโตน จึงใช้การวัดเจตคติจากคำตอบว่า “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” กับข้อความในแบบวัดเจตคติแต่จะต้องไม่สรุปเอาเองว่าบุคคลนั้นจะปฏิบัติตามในข้อที่ตนเองเห็นด้วย ข้อความในแบบวัดเจตคติไม่ว่าแบบใดต้องไม่เป็นข้อความเกี่ยวกับความรู้ความจริงเพราะคำตอบของผู้ตอบต่อข้อความที่เป็นจริงจะไม่แสดงให้เห็นเจตคติของผู้ตอบ

ธีระพร อุวรรณโน (2528: 36) ได้แบ่งวิธีการวัดเจตคติออกเป็น 5 วิธี ดังนี้

1. การใช้มาตราวัดเจตคติ เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยอาศัยระเบียบวิธีที่ได้มาจากการคิดค้นและศึกษาวิจัยกันมาแล้ว เช่น มาตรารวมประมาณค่าของลิเคิร์ท เป็นต้น
2. การสังเกตพฤติกรรม การสังเกตพฤติกรรมที่นำมาใช้ในการวัดเจตคตินี้ ผู้ใช้ต้องอนุมานเจตคติของบุคคลเป้าหมายจากพฤติกรรมที่เขาแสดง ผู้ใช้ในที่นี้คือผู้ที่คิดระบบที่จะสังเกตขึ้น
3. การสังเกตร่องรอยของการกระทำ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ร่องรอยสื่อกหรือ เช่น สีสำหรับวาดรูปของนักเรียนที่พร่องไป และร่องรอยพอกพูน เช่น ทะเบียนบันทึกจำนวนนักเรียนที่มาใช้บริการต่างๆ ในการแนะแนว เป็นต้น การใช้การสังเกตร่องรอยของการกระทำจะต้องอาศัยการอนุมานเช่นเดียวกันกับการสังเกตพฤติกรรม
4. การสัมภาษณ์นักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ครูได้ทราบเจตคติของนักเรียนต่อเรื่องต่างๆ เช่น เจตคติต่อการเรียน เป็นต้น
5. การต่อประโยคหรือต่อเรื่องให้จบ วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ง่ายและแม้แต่ นักเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนต้นก็สามารถทำได้ แต่มีข้อจำกัดว่า นักเรียนอาจต่อประโยคหรือต่อเรื่องในลักษณะที่บิดเบือนความเป็นจริงและอาจเกิดความผิดพลาดในการตีความของครูได้

เครื่องมือวัดเจตคติ

การสร้างเครื่องมือวัดเจตคติขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละบุคคลว่าจะสามารถวัดเจตคติออกมาได้ด้วยวิธีใด สกอตต์ (Scott, 1968: 206-210) ได้เสนอข้อคิดในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติว่า จำเป็นต้องศึกษาลักษณะของเจตคติ ดังนี้

1. ทิศทางของเจตคติ แสดงออกได้ 2 ทาง คือ
 - 1.1 เจตคติเชิงนิมมาน หรือเจตคติทางบวก (Positive Attitude) เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ในทางชอบ พึงพอใจ คล้อยตามหรือเห็นด้วย ทำให้บุคคลแสดงออกหรือปฏิบัติในทางที่ดีต่อสิ่งนั้นๆ
 - 1.2 เจตคติเชิงนิเสธ หรือเจตคติทางลบ (Negative Attitude) เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ในลักษณะไม่พึงพอใจ เกลียดหรือต่อต้าน ไม่เห็นด้วย ทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่ายต้องการหนีให้ห่างจากสิ่งนั้นหรือสถานการณ์นั้นๆ
2. ระดับของเจตคติ หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นอาจจะมีความรู้สึกเพียงผิวเผินเล็กน้อยหรือลุ่มลึก เจตคติระดับผิวเผินจะไม่คงที่เปลี่ยนแปลงง่าย ส่วนเจตคติระดับลุ่มลึก จะคงทนและเปลี่ยนแปลงยาก

3. ความเข้มของเจตคติ หมายถึง ปริมาณของความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดซึ่งปรากฏในรูปของความรู้สึกต่อสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด

ในการสร้างเครื่องมือวัดเจตคตินั้นจะต้องสร้างให้สามารถวัดได้ครอบคลุมทั้งทางบวกและทางลบ มีระดับผิวเผินหรือลุ่มลึกเพียงใด มีความรู้สึกต่อสิ่งที่ต้องการวัดมากน้อยเพียงใด อยู่ที่ว่าสร้างข้อความที่ใช้กระตุ้นให้ผู้ที่เราต้องการวัดตอบสนองได้มากน้อยเพียงใด ชริกเลย์ (Shrigley, 1983) ได้เสนอว่า ข้อความที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดเจตคตินั้นควรจะเป็นข้อความที่กระตุ้นให้ผู้ตอบตอบเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

1. ตนเอง (Egocentric)
2. สังคม (Sociocentric)
3. พฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ (Action-centered)

การวัดเจตคติแบบออสกู๊ด (Osgood Scale)

การวัดเจตคติแบบออสกู๊ด หรือมาตราวัดโดยใช้ความแตกต่างของความหมายทางภาษา (semantic differential scale) ผู้คิดค้น คือ ออสกู๊ด (Osgood) และคณะ โดยใช้กลุ่มภาษา (semantic space) ได้แก่ คำคุณศัพท์ต่างๆ ที่ใช้บรรยายคุณลักษณะต่างๆ ของมโนทัศน์ของสิ่งที่ศึกษามาใช้เป็นมาตราการวัดเจตคติ ออสกู๊ดสนใจความหมายทางความรู้สึกอารมณ์ (connotative meaning) ซึ่งไม่ใช่ความหมายตามศัพท์บัญญัติในพจนานุกรม แต่เป็นปฏิบัติการตอบสนองทางอารมณ์ที่บุคคลให้ความหมายของคำ ออสกู๊ดเชื่อว่ามโนทัศน์ (concept) มีความหมายที่อธิบายได้ด้วยคำคุณศัพท์ตรงข้ามเป็นขั้วของการวัด (bipolar adjective) ได้แก่ การใช้คำคุณศัพท์ที่มีความหมายในทางที่ดีและในทางที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น และคำคุณศัพท์ต่างๆ ที่นำมาใช้ในมาตราการวัดประเภทนี้จะสามารถบอกให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของบุคคลได้

องค์ประกอบที่ให้ความหมายด้านอารมณ์ความรู้สึกที่เป็นแกนร่วมของกลุ่มภาษา มี 3 องค์ประกอบหรือมิติที่สำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบเชิงประเมินค่า (evaluative dimension) เป็นองค์ประกอบทางภาษาที่ใช้คำคุณศัพท์แสดงออกซึ่งคุณค่า การประเมินค่า เช่น ดี-เลว เป็นที่นิยม-ไม่เป็นที่นิยม เป็นที่พึงพอใจ-ไม่เป็นที่พึงพอใจ ยุติธรรม-ไม่ยุติธรรม ฉลาด-โง่ สำเร็จ-ล้มเหลว สะอาด-สกปรก มีค่า-ไร้ค่า เป็นต้น
2. องค์ประกอบเชิงศักยภาพ (potential dimension) เป็นองค์ประกอบทางภาษาที่ใช้คำคุณศัพท์ที่แสดงออกทางด้านกำลังหรือพลังอำนาจ เช่น เข้มแข็ง-อ่อนแอ หนัก-เบา ใหญ่-เล็ก หนา-บาง ดัง-ค้อย ทนทาน-บอบบาง เป็นต้น
3. องค์ประกอบเชิงกิจกรรม (activity dimension) เป็นองค์ประกอบทางภาษาที่ใช้คำคุณศัพท์ที่แสดงถึงลักษณะกริยาอาการ เช่น เร็ว-ช้า กระตือรือร้น-เฉื่อยชา ร้อน-เย็น ขยัน-ขี้เกียจ

ออสกูด และคณะ แสดงหลักฐานให้เห็นว่าองค์ประกอบเชิงประเมิณค่า ศักยภาพและ กิจกรรมมีความทั่วไปในทุกวัฒนธรรม

ขั้นตอนการสร้างมาตราวัดเจตคติแบบออสกูด มีวิธีการดังนี้

1. การเลือกมโนทัศน์ที่ต้องการวัดเป็นขั้นตอนแรกในการสร้างมาตราวัด เพราะมโนทัศน์เป็นประเด็นหรือสิ่งเร้าที่ต้องศึกษาที่คงที่ ที่จะให้ผู้ตอบจัดอันดับคุณภาพตามมาตราวัด คำคุณศัพท์ที่กำหนดไว้ มโนทัศน์ที่ต้องการวัดนั้นควรเป็นมโนทัศน์ที่ผู้ตอบมีความคุ้นเคยรู้จักกันทั่วไป เข้าใจตรงกัน แต่ผู้ตอบสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดต่อมโนทัศน์นั้นแตกต่างกันออกไป และมโนทัศน์ที่เลือกไว้ควรให้ครอบคลุมถึงสิ่งที่ต้องการศึกษา เช่น ถ้าต้องการศึกษาเจตคติต่อมหาวิทยาลัย อาจประกอบด้วยมโนทัศน์หลายอย่าง ได้แก่ อาจารย์ เพื่อน หลักสูตร สถานที่ กิจกรรม เป็นต้น

2. การเลือกคำคุณศัพท์ที่ใช้เป็นขั้วของมาตราวัด ขั้นนี้เป็นการเลือกคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงข้าม มีความสอดคล้องเหมาะสม และมีความเกี่ยวข้องตรงประเด็นกับมโนทัศน์ที่ต้องการศึกษามากที่สุด โดยที่คำคุณศัพท์เหล่านี้สามารถอธิบายมโนทัศน์ของสิ่งที่ศึกษาได้ทั้งสองทิศทาง คือ ในทางบวกและทางลบต่อสิ่งที่ศึกษา ในการประเมินมโนทัศน์แต่ละอันควรประกอบด้วยมาตราวัดหลายมาตรา ที่มีคุณศัพท์ตรงข้ามที่ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบอยู่ด้วย เพื่อให้ได้มาตราวัดของสิ่งที่ต้องการศึกษาที่มีความเที่ยงตรงและเชื่อมั่นได้สูง

3. การกำหนดมาตราวัด เป็นการนำคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงข้าม (ทั้งทางบวกและทางลบ) ที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องมาเป็นคู่เพื่อกำหนดเป็นขั้วของการวัด โดยบรรจุให้อยู่ในตำแหน่งปลายขั้วทั้งสองข้าง ได้แก่ หัวและท้ายของมาตราวัดที่แทนความเข้มข้นมากน้อยในการประเมินและทิศทาง โดยแต่ละมาตราวัดอาจแบ่งเป็น 5 ช่วง หรือ 7 ช่วง หรือ 11 ช่วง การแบ่งมาตราจากช่วงหนึ่งไปยังอีกช่วงหนึ่ง ควรมีระยะห่างระหว่างช่วงเท่าๆ กัน ทุกมาตรา ในการจัดเรียงคำคุณศัพท์แต่ละคู่ พยายามให้ละกัน โดยการสลับ และในมาตราวัดขั้วใดช่วงหนึ่ง ไม่จำเป็นที่จะต้องมีคำคุณศัพท์เฉพาะทางบวกหรือทางลบอยู่เท่านั้นสลับตำแหน่งกันได้ เพื่อช่วยในการตรวจสอบความคงเส้นคงวาของผู้ตอบ และผู้ตอบที่มีลักษณะยินยอมคล้อยตามด้านใดด้านหนึ่ง

4. การกำหนดน้ำหนักหรือคะแนนให้กับช่วงต่างๆ ที่ใช้ในการประเมิน การให้คะแนนขึ้นอยู่กับกำหนัดจำนวนช่วงที่ใช้ในการประเมิน ถ้ามี 7 ช่วง อาจให้คะแนนเป็น 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 หรือ -3, -2, -1, 0, 1, 2 และ 3 โดยค่าน้ำหนักมากจะให้ไว้ทางคำคุณศัพท์ที่มีทิศทางบวกที่แทนความรู้สึกต่อคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษาในทางที่ดี ในกรณีที่ใช้ตัวเลขเป็นบวกและลบ จะมีค่าศูนย์อยู่ตรงกลางของมาตราสำหรับเป็นหลักยึดในการพิจารณาในการประมาณค่าแต่ละมาตรา ซึ่งวิธีการนี้ไม่สะดวกในการนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปเพราะมีค่าติดลบ ในทางปฏิบัติจึงนิยมกำหนด

6. น่าชอบ ไม่น่าชอบ

ผลที่ได้จากมาตรารัดแบบออสกูด ทำได้โดยการหาคะแนนรวมของแต่ละบุคคล หรือค่าเฉลี่ยแต่ละองค์ประกอบหรือแต่ละมิติ (อรพินทร์ ชูชม. 2545: 92-95)

วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ

1. แนวคิดและลักษณะของการวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ บุญชม ศรีสะอาด (2540: 160-161) ได้กล่าวเกี่ยวกับแนวคิด และลักษณะของการวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ผลการวัด โดยใช้เครื่องมือหรือเทคนิคหลายชุด หรือหลายด้าน (อาจใช้แบบทดสอบ แบบวัด แบบสำรวจ ฯลฯ อาจใช้ชุดเดียวแต่มีการแยกวัดเป็นหลายด้านหรือหลายชุดก็ได้) ผลการวิเคราะห์จะช่วยให้ทราบว่า เครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นวัดในสิ่งเดียวกัน หรือที่เรียกว่า วัดองค์ประกอบร่วมกันหรือไม่ มีกี่องค์ประกอบ เครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านั้นวัดแต่ละองค์ประกอบมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจะพิจารณาผลการวิเคราะห์แล้วใช้หลักเหตุผลระบุ (หรือกำหนดชื่อ) องค์ประกอบที่วัดนั้น ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบจะปรากฏค่าต่างๆ ที่สำคัญคือ ค่า **Communality** ซึ่งเขียนแทนด้วย h^2 เป็นค่าความแปรปรวนที่แต่ละด้านแบ่งให้กับแต่ละองค์ประกอบ เป็นส่วนที่ชี้ถึงว่าแต่ละด้านวัดองค์ประกอบนั้นร่วมกับตัวแปรอื่นมากน้อยเพียงใด ค่า **Eigen Value** เป็นผลรวมกำลังสองของสัมประสิทธิ์ขององค์ประกอบรวมในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า 1 จึงจะถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งๆ ที่แท้จริง **Factor Loading** เป็นค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่แต่ละด้านวัดในองค์ประกอบนั้น

ผู้วิจัยอาจต้องการทราบว่า เครื่องมือหรือเทคนิคที่ใช้วัดสิ่งต่างๆ จะเป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเองหรือขอใช้จากคนอื่นก็ตาม สามารถวัดอะไรร่วมกันได้บ้าง (มีองค์ประกอบอะไรบ้าง) ก็สามารถทราบได้โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ หรือกรณีที่ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวัดตามทฤษฎีหรือแนวคิดอย่างหนึ่ง แล้วต้องการทราบว่าเมื่อนำไปใช้วัดจริงจะปรากฏผลตรงตามทฤษฎีหรือแนวคิดนั้นหรือไม่ ผู้วิจัยสามารถทำได้โดย การนำเอาเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปใช้วัดกับกลุ่มตัวอย่างของประชากรที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา แล้วนำเอาผลการวัดมาวิเคราะห์ด้วยเทคนิคของการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับงานวิจัยที่ใช้เทคนิคเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบ บุญชม ศรีสะอาด (2540: 164) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการวิจัยที่ใช้เทคนิคในการวิเคราะห์องค์ประกอบว่า

1. ผู้วิจัยอาจเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นจุดเด่นของการวิจัย แล้วเสริมด้วยจุดประสงค์อื่น เช่น เปรียบเทียบความสามารถแต่ละฉบับ (แต่ละด้าน) ระหว่างกลุ่มต่างๆ ตามตัวแปรอิสระ เช่น ระหว่างเพศชาย หญิง ฯลฯ หรือวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือ หรือเทคนิคในการวัดเป็นสำคัญ

แล้วมีการวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นส่วนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบถึงความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของเครื่องมือวัดเหล่านั้นว่าสามารถวัดองค์ประกอบตามที่มุ่งหวังจริง

2. ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ จะปรากฏค่าต่างๆ ซึ่งยังไม่สมบูรณ์ เพราะบอกแต่ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ไม่ได้บอกว่างค์ประกอบที่ 1, 2, 3, (ถ้ามี) นั้นคือองค์ประกอบอะไร ผู้วิจัยต้องพิจารณาโดยใช้หลักเหตุผลว่า ฉบับใดบ้างที่วัดองค์ประกอบนั้นมาก กลุ่มนั้นควรเป็นเรื่องอะไร แล้วตั้งชื่อองค์ประกอบเอง

สามารถนำเทคนิคนี้ไปวิจัยได้อีกอย่างกว้างขวาง โดยมีเงื่อนไขว่าต้องมีการวัดหลายๆ ด้าน
เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ

อุทุมพร ทองอุไทย (2523: 19-20) ได้สรุปเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. สกัดตัวประกอบจากเมตริกสหสัมพันธ์
2. ทำการหมุนตัวประกอบที่สกัดได้ ซึ่งอาจทำได้โดยจัดให้ตัวประกอบเป็นอิสระต่อกัน หรืออาจทำโดยให้ตัวประกอบสัมพันธ์กันได้ แล้วแต่ธรรมชาติของตัวประกอบ

3. ทำการแปลความหมายตัวประกอบที่ได้รับ

4. ขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ

ส.วาสนา ประवालพฤษ์ (2535) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ไว้ดังนี้

1. การเตรียมข้อมูล
2. การสร้างเมตริกสหสัมพันธ์หรือเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม
3. การสกัดตัวประกอบ
4. การหมุนแกน
5. การสร้างมาตราองค์ประกอบ (Factor Scale)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับเจตคติดังกล่าวข้างต้น พบว่า เจตคติเป็นตัวแปรทางจิตวิทยา ที่มีการนำไปใช้เพื่อตรวจสอบความรู้สึก ความคิดซึ่งแสดงออกเป็นอารมณ์หรือความคิดต่อสิ่งเร้าหรือสถานการณ์ต่างๆ การดำเนินงานหรือกิจกรรมใดๆ หากบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความรู้สึกที่ดีต่อกิจกรรมหรือภารกิจแล้ว ย่อมมีผลดีต่อการดำเนินงานในภารกิจนั้น ดังนั้น การตรวจสอบเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะทำให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อการจัดกิจกรรม จะเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญต่อการปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพ เพราะหากว่าผู้เรียนมีความเข้าใจ ความรู้สึกที่ดีและยอมรับแล้ว การดำเนินการย่อมมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว เจตคติเป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดๆ หรือสถานการณ์ใดๆ แสดงพฤติกรรมออกเป็นในลักษณะโน้มเอียงไปในทางบวกหรือลบ ภายใต้ความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งนั้นๆ และสามารถตรวจสอบหรือวัดได้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดค่าย

ความหมายของค่าย

คำว่า “ค่าย” (camp) มาจากภาษาละตินว่า “campus” ตรงกับคำว่า “Field” หมายถึง บริเวณทุ่งนา หรือที่โล่งแจ้ง (Encyclopedia Britannica) ในสมัยโบราณจะใช้เฉพาะทางทหารเท่านั้น ต่อมาพลเรือนได้นำมาใช้ในลักษณะที่หมายถึง การออกไปนอกบ้านเพื่อพักผ่อนหรือใช้ชีวิตในที่โล่งแจ้งหรือป่าในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ จนถึงปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดค่ายอย่างเป็นระบบมากขึ้น

หลายหน่วยงานได้ให้ความหมายของคำว่า “ค่าย” ไว้หลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของคำว่า “ค่าย” หมายถึง ที่พักแรมทหารหรือลูกเสือ ฝ่ายหรือพวก เช่น ค่ายตะวันตก หรือฝ่ายประชาธิปไตย

สมาคมค่ายพักแรมแห่งสหรัฐอเมริกา ให้ความหมายว่า “ค่าย” เป็นแหล่งสร้างสรรค์ประสบการณ์ทางการศึกษา ในบรรยากาศการใช้ชีวิตร่วมกันกลางแจ้ง โดยอาศัยทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติรอบตัว เป็นเครื่องช่วยพัฒนาสติปัญญา ร่างกาย สังคม และจิตใจ ภายใต้การแนะนำช่วยเหลือจากผู้นำที่ได้รับการฝึกมาแล้ว

เบตตี (Betty, 1947) สรุปว่า ค่ายพักแรมที่มีการจัดระเบียบแล้ว จะมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การใช้ชีวิตเป็นกลุ่ม สันทนาการ การศึกษา ชีวิตกลางแจ้ง และการปรับตัวทางสังคม

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (National Social Welfare Assembly) (อัจฉริย์ ธีรเนตร, 2538) กล่าวว่า การอยู่ค่ายพักแรมที่จัดระเบียบแล้ว หมายถึง การจัดประสบการณ์ในทางสร้างสรรค์และในทางการศึกษาของการใช้ชีวิตร่วมกันของชาวค่ายเป็นกลุ่มเป็นคณะ นอกเมือง (out of doors) ซึ่งเป็นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยการแนะนำของผู้นำที่ได้รับการฝึกฝนมาแล้วโดยเฉพาะ

จากนิยามดังกล่าว อาจสรุปได้สั้นๆ ว่า

ค่าย (Camp) หมายถึง การที่กลุ่มบุคคลไปใช้ชีวิตร่วมกันในบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งอาจเป็นที่โล่งแจ้งหรือนอกเมือง หรือที่เหมาะสมอื่นๆ ในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ภายใต้คำแนะนำของผู้นำค่ายที่ได้รับการฝึกมาแล้ว

การจัดค่าย หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าค่ายหรือชาวค่าย ได้เกิดการเรียนรู้หรือได้ประสบการณ์ด้านการศึกษา การทำงาน การสันตนาการ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นคณะ ในสถานที่ที่เหมาะสมแห่งใดแห่งหนึ่ง อาจเป็นที่โล่งแจ้งหรือนอกเมือง โดยนำเอาทรัพยากรธรรมชาติหรือทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์ โดยมีผู้นำค่ายซึ่งผ่านการฝึกอบรมหรือมีความรู้โดยเฉพาะเป็นผู้ดำเนินการ

องค์ประกอบของค่าย

องค์ประกอบของค่ายโดยทั่วไป ประกอบด้วยกิจกรรมใน 5 ลักษณะ ผสมผสานเข้าด้วยกัน ได้แก่

1. การใช้ชีวิตร่วมกันเป็นคณะหรือกลุ่ม
2. สันตนาการ
3. การศึกษา
4. การใช้ชีวิตกลางแจ้งหรือที่เหมาะสมอื่นๆ
5. การปรับตัวทางสังคม

วัตถุประสงค์การจัดค่าย

โดยทั่วไป ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดค่ายเพื่อ

1. เพื่อให้ชาวค่ายแต่ละคนได้ร่วมกิจกรรมค่ายด้วยความสนุกสนานในสภาพแวดล้อมธรรมชาติที่ปลอดภัย และการดูแลที่ถูกต้อง
2. เพื่อกระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดความรู้และทักษะจากกิจกรรมต่างๆ ภายในค่ายซึ่งจะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป
3. เพื่อช่วยให้ชาวค่ายมีความปลอดภัย และมีสุขภาพสมบูรณ์ โดยเน้นการสร้างสุขนิสัยประจำวัน ทักษะในการป้องกันภัย โดยการเปิดโอกาสให้ชาวค่ายพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีความคล่องแคล่วและอดทน ปราศจากสภาวะจิตใจที่กังวล
4. เพื่อช่วยให้เกิดความรู้สึกรักคุ้นเคยและเป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติ สามารถเข้าใจและซาบซึ้งในธรรมชาติรอบกาย โดยพยายามเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่ต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนให้สามารถเพิ่มพูนทักษะพื้นฐานของการอยู่ค่าย
5. เพื่อพัฒนาความเข้าใจในค่านิยมที่ถูกต้อง โดยเข้าใจถึงความเป็นเพื่อนที่แท้จริง เข้าใจและประทับใจความสวยงามตามธรรมชาติ เข้าใจและยอมรับบุคคลอื่นที่แตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

6. เพื่อพัฒนาบุคคลโดยการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ โดยเน้นการยอมรับบุคคลอื่น สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจและรับผิดชอบต่อส่วนรวมดีขึ้น

ข้อควรคำนึงในการกำหนดวัตถุประสงค์การจัดค่าย

การกำหนดวัตถุประสงค์ของการเข้าค่ายแต่ละครั้ง ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความต้องการของผู้เข้าค่าย
2. สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและต้องการประกันและแก้ไข
3. การระดมสมองของผู้เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วม
4. ความคาดหวังของผู้ปกครองผู้เข้าค่าย
5. ความคาดหวังขององค์กรหน่วยงานผู้เข้าค่าย
6. แนวโน้มของสภาพปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้น

ประเภทของค่าย

การแบ่งประเภทของค่าย อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การแบ่งค่ายโดยพิจารณารูปแบบการบริหารองค์กร การพิจารณาค่ายจากรูปแบบการจัดระเบียบบริหารและแหล่งที่มาของค่าใช้จ่ายนั้นสามารถแบ่งค่ายออกเป็น 3 แบบ คือ

1.1 ค่ายเอกชน เป็นการจัดค่ายของเอกชน ซึ่งหาค่าใช้จ่ายเอง ทั้งนี้จะมุ่งหวังกำไรหรือไม่ก็ได้

1.2 ค่ายพักรวมที่มีระเบียบแบบแผนของสมาคม เป็นค่ายที่จัดโดยสมาคมกึ่งเอกชนกึ่งการกุศล ค่าใช้จ่ายหลักมาจากการรับบริจาคหรือรายได้อื่นๆ ที่ไม่ได้มุ่งหวังกำไร เช่น สมาคมไว.เอ็ม.ซี.เอ. หรือ ค่ายโบสถ์ เป็นต้น

1.3 ค่ายที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เป็นค่ายที่ได้รับค่าใช้จ่ายมาจากรงบประมาณแผ่นดิน เช่น ค่ายเยาวชนสัมพันธ์ ที่หน่วยงานของรัฐบาลจัดขึ้นมาจากการยึดหลักการจัดระเบียบบริหารและที่มาของงบประมาณ

2. การแบ่งค่ายตามลักษณะของค่าย

2.1 ค่ายพักรวมแบบเดินทาง (Travel Camps) เป็นค่ายพักรวมที่เน้นการเดินทางเป็นสำคัญ โดยไปเป็นกลุ่มจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง ใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 2 วัน ไปจนถึง 2 เดือน อาจเดินทางโดยรถยนต์ เรือพาย เดินม้า เดินเท้า เพียงอย่างเดียวหรือหลายอย่างก็ได้ ค่ายพักรวมประเภทนี้จะเป็นการสำรวจ และแสวงหาสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเสียเป็นส่วนใหญ่

2.2 ค่ายกลางวัน (Day Camps) เป็นค่ายที่ทำกิจกรรมเฉพาะในเวลากลางวัน โดยมาร่วมกิจกรรมในเวลาเช้า และในเวลาเย็นก็แยกย้ายกันกลับบ้าน ค่ายพักรวมจึงอยู่ไม่ห่างจาก

ตัวเมืองบ้าง โดยอาจจะนำอาหารจากบ้านมาร่วมกันรับประทานในมื้อกลางวัน หรืออาจจะช่วยกันทำขึ้นเองก็ได้ ในบางครั้งอาจมีการพักผ่อนร่วมกันบ้าง มักใช้ระยะเวลาทำกิจกรรม ตั้งแต่ 1-2 สัปดาห์ จุดมุ่งหมายของค่ายกลางวันก็คือการเตรียมทักษะสำหรับการไปเข้าร่วมกิจกรรมค่ายพักแรมที่อยู่ประจำการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายกลาง จึงเป็นการช่วยทดสอบว่าชาวค่ายพร้อมที่จะจากครอบครัวไปอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้หรือไม่เพียงใด

2.3 ค่ายพักแรมแบบถาวร (Resident Camps) เป็นค่ายพักแรมที่มีทั้งระยะยาวและระยะสั้น หลักการสำคัญคือชาวค่าย คณะพี่เลี้ยง ที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่ จะพักอาศัยอยู่ร่วมกันตลอดระยะเวลาของการจัดกิจกรรมค่าย ค่ายพักแรมถาวรจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนเล็กๆ ที่มีหน่วยต่างๆ ของชุมชนอยู่อย่างครบครัน มีบ้านพักอาศัย มีเพื่อนบ้าน โรงเรียน ร้านค้า หน่วยพยาบาล ห้องซักล้าง หน่วยรักษาความปลอดภัย โดยมีกิจกรรมกลุ่มต่างๆ ที่จัดโปรแกรมไว้อย่างมีระเบียบแบบแผน ชาวค่ายพักแรมที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน 2-8 สัปดาห์ จะพบว่าตนเองนั้นจะเป็นเหมือนชาวชุมชนคนหนึ่งที่มีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยคุ้นเคยดีในยามกลางวันและกลางคืนตามธรรมชาติ

หลักในการบริหารค่ายพักแรม

การบริหารค่ายพักแรมในปัจจุบัน จะเริ่มจากการตั้งเป้าหมาย ผู้จัดกิจกรรมจะต้องพยายามทุกวิถีทางให้เป้าหมายของค่ายสัมฤทธิ์ผล ด้วยการให้กลุ่มและสมาชิกของค่ายมีการพัฒนาขึ้น ตั้งแต่ผู้อำนวยการไปจนถึงชาวค่าย ผู้จัดจะต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามารถของสมาชิกทุกคนในค่าย ให้แต่ละคนมีบทบาทและมีหน้าที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ในงานของตนเองเจ้าหน้าที่ต้องเตรียมอุปกรณ์ทุกอย่างให้พร้อม รวมทั้งจัดเตรียมสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมรับผิดชอบแก้ไขปัญหา จัดข้อจำกัดต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ในการบริหารงานค่ายต้องใช้เทคนิคในการบริหารที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และมีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐาน และผู้จัดจะต้องพยายามพัฒนาวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในค่ายด้วย เพราะความเข้าใจและการมีประชาธิปไตยจะไม่สามารถกระทำได้เพียงโดยการบอกกล่าว แต่จะต้องได้ฝึกหัด ฝึกฝน ในสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยด้วย

กระบวนการในการบริหารค่ายพักแรม ประกอบด้วย การตั้งเป้าหมาย การวางแผน การจัดองค์กรดำเนินงาน การติดตามงาน การวัดและประเมินผล ซึ่งการบริหารงานดังกล่าว จะทำให้การจัดค่ายพักแรมสามารถพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือ เมื่อมีการตั้งเป้าหมายการจัดและมีการวางแผนเป็นขั้นตอนในทุกด้านแล้ว จึงดำเนินการโดยการติดตาม ควบคุมให้เป็นไปตามแผนอย่างใกล้ชิด ภายหลังเมื่อมีการจัดและประเมินผลแล้ว ข้อดี ข้อเสีย ของการจัดค่ายดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนค่ายพักแรมให้เหมาะสมดีขึ้นในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

ขอบข่ายกิจกรรมค่ายพักแรม

มีกิจกรรมจำนวนมากและหลากหลาย ที่ผู้จัดค่ายสามารถเลือกให้เหมาะสมกับเป้าหมาย และรูปแบบค่ายพักแรมที่ต้องการ มีขอบข่ายกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. เกม มีบทบาทมากมายในการจัดกิจกรรมค่ายพักแรม แบ่งตามลักษณะการใช้ได้ ดังนี้

1.1 เกมสร้างความสัมพันธ์ เช่น เกมละลายน้ำแข็ง หรือละลายพฤติกรรม (Ice breaking Games) เกมจำชื่อ (Name Games) เกมสัมผัส (Contact Games) เกมกระบวนการกลุ่ม (Group Dynamic Games) เกมสร้างความไว้วางใจ (Trust Games) เกมการสื่อสาร (Communication Games)

1.2 เกมการละเล่นพื้นเมือง เป็นการละเล่นพื้นบ้านของเขตภาคต่างๆ มีเล่น สืบทอดกันมาแบบไม่เป็นทางการ เช่น มอญซ่อนผ้า รีๆ ซ้าวสาร สะบ้า เป็นต้น

1.3 เกมสำหรับนำไปสู่ความเข้าใจหัวข้อวิชาการ หรือใช้ในการฝึกอบรม ปัจจุบัน มีการพัฒนาเกมเพื่อถ่ายทอดหลักการต่างๆ ตามเป้าหมายการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สนุก ไม่เครียด เช่น เกมการบริหาร (Management Games) เกมการแก้ปัญหา (Problem Solving Games)

1.4 เกมนำไปสู่กีฬาใหญ่ เช่น แอนด์บอล บาสเก็ตบอล ฟุตบอล 5 คน ซอฟท์บอล

1.5 เกมเบ็ดเตล็ด เช่น หมากรอก สกา ไพ่ เกมเศรษฐี สแครบเบิ้ล เป็นต้น

1.6 เกมไฟฟ้า (Electronic Games) ได้แก่ เกมกด ตู้เกม เกมคอมพิวเตอร์

1.7 เกมสร้างความร่วมมือ (Cooperation Games) เป็นเกมที่เน้นความร่วมมือ มากกว่าการแข่งขัน

2. กีฬา กิจกรรมกีฬาที่ใช้ในค่ายพักแรมที่สามารถจัดกีฬาได้ทุกประเภทที่เหมาะสม กับลักษณะค่ายพักแรม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

กีฬาในร่ม ได้แก่ หมากรอก สกา บริดจ์ ยกน้ำหนัก แอโรบิก ปิงปอง และแม้แต่ กีฬาใหญ่ๆ เช่น บาสเก็ตบอล วอลเลย์บอล แบดมินตัน ก็เป็นกีฬาในร่ม ถ้ามีสนามในอาคาร กีฬา กลางแจ้ง ได้แก่ ลู่วิ่ง ว่ายน้ำ บาสเก็ตบอล ฟุตบอล ยิงปืน เป็นต้น

ปกติกีฬาในค่ายพักแรม มักจะจัดกีฬาที่ไม่ค่อยได้มีโอกาสเล่นในชีวิตประจำวัน หรือในโรงเรียน เช่น ฮ็อกกี้ กอล์ฟ เคนนิสบอล (โยนลูกตีด้วยไม้ เล่นคล้ายกับซอฟท์บอล) วอลเลย์บอล ชายหาด แรลลี่

3. ศิลปะ กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ใช้ได้ดีในลักษณะค่ายพักแรมที่เน้นการริเริ่มสร้างสรรค์ของชาวค่าย กิจกรรมศิลปะรวมถึงศิลปะประดิษฐ์และหัตถกรรมด้วย แบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

3.1 วิจิตรศิลป์ เช่น การวาดภาพ ภาพเหมือน สีน้ำ สีน้ำมัน สีเทียน รวมทั้งการสเก็ตภาพ

3.2 การแกะสลักไม้ ผลไม้ อาหาร แกะสลักปูน

3.3 ประติมากรรมประติมากรรมจากของเหลือใช้ ถักเชือก

3.4 อุตสาหกรรมศิลป์ ทำภาพพิมพ์ ซิลค์สกรีน ทำโปสเตอร์ ตกแต่งภายในและการทำงานเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ

นอกจากนี้ กิจกรรมศิลปะยังสามารถนำไปรวมกับกิจกรรมอื่น เพื่อให้น่าสนใจยิ่งขึ้น เช่น การวาดภาพตามคำบอกเล่า การเขียนลายเส้นตามเสียงเพลง หรือปิดตาวาดภาพ เป็นต้น

4. การแสดง กิจกรรมการแสดงสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

4.1 การแสดงละคร ให้คิดเองหรือให้แสดงละครตามข้อกำหนด เช่น กำหนดอุปกรณ์ให้ หรือเนื้อเรื่องให้ เป็นต้น

4.2 นาฏศิลป์ เป็นการแสดงประจำชาติต่างๆ เช่น การแสดงโขน ละครใน ละครนอก

4.3 การเต้นรำ เช่น การเต้นรำพื้นเมือง การเต้นรำสมัยใหม่ (Modern dance) รำไทย รำวง

5. ดนตรี กิจกรรมดนตรีกับค่ายพักแรมเป็นของคู่กัน สามารถแบ่งประเภทได้ ดังนี้

5.1 การร้องเพลง เช่น การร้องเพลงแบบกลุ่ม (Group Singing) การประกวดร้องเพลงคาราโอเกะ

5.2 เครื่องดนตรี การใช้เครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เช่น ขลุ่ย ซอ กีตาร์ กลอง การสอนดนตรีชนิดต่างๆ

6. วรรณกรรม กิจกรรมด้านวรรณกรรมสามารถนำมาใช้ในค่ายพักแรม โดยเป็นจุดเน้นหรือแทรกในกิจกรรมต่างๆ ได้ตลอดเวลา เช่น

6.1 การอ่าน อาจเป็นมุมหนังสือ ห้องสมุดค่าย

6.2 การฟัง ฟังวิทยุ ฟังคนพูด ฟังเรื่องน่าสนใจ ฟังจากเทป

6.3 การพูด จัดให้มีการแสดงออก เช่น มีกิจกรรมโต้วาที ยอวาที อภิปราย

6.4 การเขียน เขียนบันทึกกิจกรรมค่ายประจำวัน (ไดอารี่ค่าย) เขียนบันทึกเขียนบทกลอน

6.5 กิจกรรมพิเศษ เป็นสี่สัณวรรณกรรม มหกรรม

7. งานอดิเรก กิจกรรมงานอดิเรก มีมากมายหลายประเภท ซึ่งสามารถนำมาเลือกใช้ในค่ายได้ ดังนี้

7.1 ประเภทสะสม เช่น สะสมแสตมป์ สะสมใบไม้ (ที่ตายแล้ว) สะสมเหรียญ แผ่นพับ ก้อนหินรูปร่างต่างๆ

7.2 ประเภทตกแต่ง เช่น ตกแต่งบ้าน ตกแต่งค่าย งานปาร์ตี้

7.3 การทำสวน เช่น ปลูกผักสวนครัว ปลูกต้นไม้ ทำสวนหย่อม

7.4 ถ่ายรูป

7.5 เล่นกล

7.6 ทำอาหาร ทำขนม

7.7 ตัดเสื้อ ตัดผม ทำผม

ความมั่นคงของชาติ

คำว่า “ความมั่นคงของชาติ” มีผู้ให้ความหมายต่างๆ กัน ดังนี้

“ความมั่นคงของชาติเป็นสภาวะในการดำรงอยู่ของประเทศชาติอย่างปลอดภัย สงบสุข และพัฒนา” (อภิชาติ วีระธำรง. 2526: 136)

“ความมั่นคงของชาติ หมายถึง สภาวะที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในความเชื่อมั่นในกิจกรรมทั้งปวงที่จะทำให้อาณาเขตดินแดนของประเทศ อำนาจอธิปไตยทางการเมืองหรือสิทธิสำคัญของชาติไทยเราปลอดภัยจากการคุกคามใดๆ” (สายหยุด เกิดผล. 2526: 136)

“ความมั่นคงของชาติ คือ สภาวะของชาติที่ปลอดภัยจากการรุกรานทางทหารหรือการโจมตีทางทหาร หรือปลอดภัยจากการบ่อนทำลายทางการเมืองหรือเศรษฐกิจจนสามารถดำรงความเป็นชาติอยู่ได้ เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของชาติโดยไม่ต้องเผชิญกับการแทรกแซงอย่างได้ผลจากภายนอกประเทศ” (กระทรวงกลาโหม. 2526: 2)

จะเห็นได้ว่า ความมั่นคงของชาติเป็นเรื่องที่กว้างขวางและมีความหมายครอบคลุมเรื่องต่างๆ หลายด้าน มิได้หมายความว่าถึงแต่เฉพาะทหาร กองทัพ หรือกำลังอาวุธเท่านั้น แต่จะครอบคลุมไปหมดถึงเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และจิตวิทยาด้วย (สุจิต บุญบงการ. 2526: 136) ดังนั้น จึงสามารถอธิบายรายละเอียดของความมั่นคงของชาติได้เป็น 5 ด้านด้วยกัน (อภิชาติ วีระธำรง. 2526: 136) ดังนี้

1. การเมืองภายในประเทศ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่บริหารและปกครองประเทศ หากรัฐบาลมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพสูงก็จะทำให้เกิดความมั่นคงด้านการเมืองภายในประเทศสูง

2. การเมืองระหว่างประเทศ หมายถึง การมีสัมพันธภาพกับประเทศอื่นๆ การดำเนินการด้านการทูต การเมือง และการทหาร เพื่อให้ประเทศเป็นที่ยอมรับของประเทศอื่นๆ และไม่ตกอยู่ในภาวะถูกบีบคั้น หรือเอาเปรียบจากประเทศใดไม่ว่าจะเป็นในด้านใด และเพื่อให้ประเทศได้รับความช่วยเหลือจากมิตรประเทศอย่างเหมาะสม

ปัญหาทางด้านการเมืองภายในประเทศและภายนอกประเทศมีความเกี่ยวข้องกันมาก เพราะโดยปกติ สภาวะการเมืองภายในประเทศมักจะส่งผลถึงสภาวะการเมืองระหว่างประเทศด้วย

กรมล ทอรรถรมชาติ (2526: 2) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการเมืองที่มีต่อความมั่นคงของชาติว่า “ถ้าการเมืองของประเทศใดขาดเสถียรภาพและความมั่นคง โดยรัฐบาลไม่สามารถอยู่ในตำแหน่งได้นานพอที่จะปฏิบัตินโยบายที่กำหนดไว้ให้เป็นผลดีจากนโยบายนั้นๆ จะยังผลให้ประเทศนั้นเสื่อมโทรมและอ่อนแอ รวมทั้งจะทำให้ประเทศนั้นไม่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศและเสริมสร้างความมั่นคงของชาติให้เป็นผลสำเร็จได้”

3. การป้องกันประเทศ หมายถึง การที่ประเทศสามารถจัดกำลังทหารเพื่อให้สามารถป้องกันตนเองจากการคุกคามหรือแทรกแซงด้วยกำลังจากภายนอกประเทศได้ ปัจจัยสำคัญในการสร้างความปลอดภัยในด้านนี้ ก็คือกองทัพที่มีกำลังทหารแข็งแกร่งพร้อมเพรียง มีกำลังอาวุธที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ความมั่นคงในการป้องกันประเทศนับได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงในด้านอื่นๆ ด้วย พลเอกสายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด ได้ให้คำอธิบายเปรียบเทียบว่า การมีกำลังทหารที่เข้มแข็งก็เปรียบเสมือนหนึ่งบุคคลที่มีร่างกายแข็งแรง ส่วนความเป็นปึกแผ่นทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมจิตวิทยา เปรียบเสมือนการมีจิตใจที่ดี บุคคลจะต้องรักษาร่างกายให้แข็งแรงเสียก่อน จิตใจจึงจะยังคงอยู่ได้ เพราะหากปราศจากร่างกายเสียแล้วจิตใจก็ไม่สามารถจะอยู่ได้ (สายหยุด เกิดผล. 2526: 131)

4. เศรษฐกิจ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจนับได้ว่าเป็นความสำคัญมากด้านหนึ่งเพราะเมื่อประเทศมีความเป็นปึกแผ่นทางเศรษฐกิจก็สามารถจะพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงได้ เศรษฐกิจมิได้หมายถึง “เงิน” แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังหมายความครอบคลุมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลกระทบตอสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งได้แก่ (ศุภชัย พานิชภักดิ์. 2526: 192-194)

4.1 จำนวนประชากร ประเทศจะต้องมีอัตราการเพิ่มของประชากรที่พอเหมาะเพื่อจะทำให้ประเทศสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดในการพัฒนาประเทศได้เต็มที่ การมีประชากรมากเกินไปจะส่งผลกระทบถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยตรง

4.2 ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ประเทศจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจดีเมื่อเมืองกับชนบทมีความเจริญใกล้เคียงกัน เพราะจะมีฐานทางเศรษฐกิจกว้าง ถ้าหากชนบทมีความล้าหลังมาก ในขณะที่เดียวกันที่บริเวณเมืองซึ่งมีคนอยู่น้อยกลับมีความเจริญสูงมาก จะทำให้ประเทศมี

ฐานะทางเศรษฐกิจแคบ นอกจากนั้นจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายประชากรจากชนบทเข้าสู่ตัวเมืองซึ่งจะทำให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ

4.3 ลักษณะการเปิดของเศรษฐกิจ หมายถึง การที่เศรษฐกิจของประเทศมีความผูกพันอยู่กับเศรษฐกิจโลก เนื่องมาจากการค้าขายกับต่างประเทศหรือการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ เมื่อเศรษฐกิจของโลกมีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลถึงสถานะเศรษฐกิจของประเทศ

4.4 ตลาดแรงงานและโครงสร้างรายได้ แรงงานที่ดีเกิดจากทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาและฝึกอบรมมาดี ถ้าหากแรงงานไม่ได้ถูกฝึกมาอย่างดีพอ และ/หรือมีการว่างงานเกิดขึ้นก็จะกระทบกระเทือนต่อสถานะเศรษฐกิจของประเทศได้โดยง่าย

4.5 การใช้จ่ายของรัฐบาล รัฐบาลมีความจำเป็นต้องจัดงบประมาณค่าใช้จ่ายประจำปีเพื่อการบริหารประเทศ และค่าใช้จ่ายดังกล่าวมักจะเป็นเงินจำนวนมากและมักจะเกินรายรับอยู่เสมอ ถ้ารัฐบาลใช้จ่ายเงินเกินรายรับติดต่อกันเป็นเวลานานก็จะทำให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อสถานะเศรษฐกิจของประเทศได้

4.6 เสถียรภาพทางการเงินเมือง เสถียรภาพทางการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศส่งผลโดยตรงถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การทำสัญญาทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นสัญญาการค้าขายกับต่างประเทศ จะได้รับความไว้วางใจจากต่างประเทศเพียงไร หรือการกู้เงินจากสถาบันการเงินระหว่างประเทศ จะได้รับความไว้วางใจจากต่างประเทศเพียงไร หรือจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับเสถียรภาพทางการเงินของประเทศด้วย

5. สังคมจิตวิทยา ปัญหาสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ คือ เรื่องเอกลักษณ์ของคนในชาติ ซึ่งเป็นเรื่องของความผูกพันทางด้านจิตวิทยาที่ทำให้คนในชาติมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ปัจจัยที่ช่วยสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ได้แก่ ประเพณี วัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และการมีประวัติศาสตร์ร่วมกันเป็นเวลายาวนาน (สุจิต บุญบงการ, 2526: 120) นอกจากนี้นี้ความมั่นคงทางด้านสังคมจิตวิทยายังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ การสาธารณสุข การประกอบอาชีพ อาชญากรรมยาเสพติด ปัญหาเด็กวัย รุน ฯลฯ จะเห็นได้ว่าประชาชนมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงในชาติ (อภิชาติ วีระธำรง, 2526: 139) ดังนั้น ถ้าประชาชนมีคุณภาพ มีจริยธรรม มีระเบียบวินัยจะช่วยให้ประเทศพัฒนาไปสู่ความมั่นคงได้ เพราะชาติจะมีความรุ่งเรือง มีกำลังอำนาจกล้าแข็งเพียงใดนั้น อยู่ที่คุณค่าของประชาชนในชาติ ถึงแม้ว่าความสำคัญของคุณภาพของประชาชนส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถในทางวิทยาการก็ตาม แต่นั่นยังมิใช่ความสำคัญสุดของคุณภาพของประชาชนเพราะสิ่งที่สำคัญอย่างลึกซึ้งและ

เป็นเสมือนหนึ่งแก่นของความมั่นคงในชาติก็คือ ความมีจริยธรรม ความมีวินัย ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีกลมเกลียวของประชาชนในชาตินั่นเอง (วีระ ไทยกล้า. 2526: 26-27)

การจัดกิจกรรมกีฬา

โดยปกติ เฉพาะตัวของการกีฬาเอง ก็ได้รับการยอมรับไปทั่วโลกว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีประโยชน์ในทางสร้างสรรค์อย่างอเนกอนันต์ เพราะเชื่อกันว่า การกีฬาจะช่วยพัฒนาบุคคลได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ นอกจากกีฬาจะช่วยพัฒนาจิตใจบุคคลให้พร้อมที่จะอยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่น ๆ ได้อย่างสงบสุขแล้ว กีฬายังช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ทางสังคมให้มนุษย์อีกด้วย เพราะกีฬาจะช่วยสร้างสถานการณ์ทางสังคม ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะต่างๆ กัน ได้มาร่วมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกันขึ้น (interaction) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬาจะสามารถพัฒนาบุคลิกลักษณะและกระบวนการสังคมประภิต (socialization) เป็นอย่างดี กีฬาจะเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้ค่านิยมปทัสถาน และสิ่งที่สังคมปรารถนา (Orlick; & Botterill. 1980: 34) เมื่อเยาวชนได้ร่วมกิจกรรมกีฬา เขาจะได้ฝึกทักษะการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่อกลุ่มบุคคล ในฐานะผู้เล่นกีฬา เยาวชนจะมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับผู้เล่นด้วยกันและกับผู้ชมหรือผู้เกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะช่วยพัฒนาและขยายวงของทัศนคติและความเข้าใจต่อสังคมให้กว้างขวางออกไปอีก

ประโยชน์ของการกีฬาในอีกแง่หนึ่งก็คือ กีฬาช่วยสร้างความรักและขจัดอคติลำเอียง (prejudice) ในจิตใจของมนุษย์ได้ เพราะกีฬาจะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและความรักต่อผู้อื่น เมื่อมีบุคคลมารวมเข้าเป็นทีม ซึ่งมีเป้าหมายร่วมกัน บุคคลเหล่านั้นจะมีประสบการณ์ร่วมกันในการที่จะฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อนำไปสู่เป้าหมายนั้น และประสบการณ์ดังกล่าวนี้เองที่จะสร้างความรักใคร่ผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่บุคคลเหล่านั้น กีฬาจะช่วยให้เกิดการผสมกลมกลืนระหว่างเชื้อชาติและช่วยลดความรังเกียจเหยียดฉันท์ (discrimination) ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมอเมริกัน จะเห็นตัวอย่างในเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจนว่า กีฬาได้สร้างโอกาสให้แก่ชาวอเมริกันผิวดำในอันที่จะศึกษาในมหาวิทยาลัยและได้รับการเลื่อนชั้นในสังคม (social mobilization) ดังนั้น หากจะมองให้ลึกซึ้งลงไปในวงการกีฬาของสหรัฐแล้ว จะพบความจริงว่ากีฬามีได้เพียงแค่เปิดโอกาสให้คนอเมริกันผิวดำได้ร่วมเล่นกีฬาประเภทต่างๆ กับชาวอเมริกันผิวขาวเท่านั้น แต่การกีฬายังได้เปิดประตูให้คนอเมริกันผิวดำได้หลุดพ้นจากความเป็นทาสทั้งทางจิตใจและทางสังคมอีกด้วย (Miller; & Russell. 1971: 66)

โคลแมน (Coleman. 1969: 287) กล่าวว่า บทบาทของการกีฬาช่วยจรรโลงสังคมมนุษย์ เพราะกีฬาช่วยทำให้บุคคลได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคม เมื่อบุคคลได้รับการยอมรับจากผู้อื่นใน

สังคม เขาจะไม่ต่อต้านสังคม แต่จะกลับมีทัศนคติที่ดีต่อสังคมนั้น จึงทำให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนั้น บุคคลที่มีปมด้อยหรือคิดว่าตนเองไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมจะรู้สึกสบายใจขึ้น เมื่อเขาเป็นนักกีฬาที่มีความสามารถและได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมทีม ครูฝึก หรือประชาชนผู้ชมกีฬา ยิ่งไปกว่านั้น เขารู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อสังคมขึ้นมา เมื่อกีฬาได้ช่วยให้เขากลายเป็นคนที่เป็นที่รู้จักกันทั่วไป (popular) ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญของคนทั่วไป โดยเฉพาะเยาวชนวัยรุ่น ดังนั้น กีฬาจึงสามารถช่วยเยาวชนวัยรุ่นในเรื่องนี้ได้มาก (Lawther. 1972: 30)

ลอเธอร์ (Lawther. 1972: 24) กล่าวถึงการกีฬาว่า จะช่วยให้กล้ามเนื้อร่างกายได้ออกกำลัง เกิดการพักผ่อน และการผ่อนคลายอารมณ์จากความเครียดในงานประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการพัฒนาจิตใจและอารมณ์ โดยใช้กีฬาแล้ว ลอเธอร์เชื่อว่า โดยอาศัยการเล่นกีฬาและเล่นเกมส์ต่างๆ เด็กๆ จะได้หัดใช้ความพยายาม การเสี่ยง การตัดสินใจ จะได้พบกับความสำเร็จ ความล้มเหลว และความระทึกใจ และจากประสบการณ์ในการเล่นกีฬานี้เองจะค่อยๆ เสริมสร้างขวัญให้แก่บุคคลให้มีความอดทนและหนักแน่น สามารถยอมรับความทุกข์ยากด้านจิตใจได้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กๆ จะเรียนรู้ถึงการมีน้ำใจนักกีฬาและจะไม่เป็นคนฉวยง่าย อดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลหรือสังคม และมีแนวโน้มว่าจะมีความสุขจากการที่ได้พบปะกับคนอื่น ๆ

ภูมิ หุราพันธุ์ (2526: 39) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตใจบุคคลว่า การกีฬาพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงและมีสุขภาพดี เมื่อร่างกายแข็งแรงและมีสุขภาพดี จิตใจก็จะแจ่มใสเบิกบานไปด้วย ดังสุภาษิตลาตินที่ว่า *Mens sana in corpora sana* หรือตรงกับภาษาอังกฤษที่ว่า *A sound mind in a sound body* นั่นเอง

เวนดีน และนิคสัน (Vendien; & Nixon. 1968: 42) ได้กล่าวถึงบทบาทของการกีฬาในการพัฒนาคนไว้มาก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจนั้น เขากล่าวว่า “กีฬาควรจะเป็นเรื่องของสภาวะทางจิตใจมากกว่าที่จะเป็นเพียงกิจกรรมทางด้านร่างกาย”

แอลเดอร์แมน (Alderman. 1974: 137-151) ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะของนักกีฬาหลายประการที่เกิดจากการเล่นกีฬา ดังต่อไปนี้

1. มีความสามารถเข้าสังคมได้ดี นักกีฬามักจะมีบุคลิกภาพที่มองเห็นแล้วเกิดความสบายใจ น่าคบหาสมาคม คบง่าย ให้ความร่วมมือกับผู้อื่น จิตใจอ่อนโยน เมตตา กรุณา ไว้วางใจ เชื่อใจผู้อื่นและปรับตัวได้ดี
2. ความเป็นตัวของตัวเอง มั่นใจตนเอง เข้มแข็ง ไม่โลเล ไม่ก้าวร้าวผู้อื่น
3. มีความพร้อมที่จะพบปะผู้อื่น มีไฟอยู่ในหัวใจ ชอบมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม ชอบพบปะคนในสังคม บรรณาความตื่นตัว มองโลกในแง่ดี เปิดเผยอารมณ์ได้ง่าย หัวเราะง่าย

4. มีอัตราสูง มีความนิยมและเคารพตนเอง มั่นใจในตนเอง มีความสม่ำเสมอต่อตนเอง ลักษณะจิตดังกล่าวนี้จะทำให้นักกีฬาเกิดพฤติกรรมว่าเร้าแรงแจ่มใส ไม่ซีซาลาดตาขาว สุขุมเยือกเย็น ปรับร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาพเดิมได้รวดเร็ว

5. มีความพร้อมที่จะกระทำสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมตามเกณฑ์ คำนึงถึงกฎเกณฑ์และปฏิบัติตามได้ทุกสถานการณ์ ยอมรับความเป็นจริงและฟังพาอาศัยได้

6. มีสภาพจิตใจเข้มแข็งหนักแน่น (mental toughness) คือ สามารถทนทานต่อเหตุการณ์รุนแรงได้ ออกล้นต่อความสูญเสียได้ ไม่อารมณ์เสียง่าย แม้ใครจะพูดด้วยหรือกระทำต่ออย่างรุนแรง ไม่เสียใจมากเมื่อแพ้หรือผิดหวัง สามารถยอมรับการวิจารณ์ได้โดยไม่รู้สึกเจ็บ ไม่ต้องการการเอาใจหรือกระตุ้นให้กำลังใจมาก

7. มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีลักษณะบรรลุนิติภาวะ สุขุม ไม่มีลักษณะอ่อนเพลียทางประสาท มองโลกในแง่ดี มีวินัยในตนเอง

ปัญหาที่สำคัญยิ่งของการกีฬาก็คือ การให้ความสำคัญแก่ชัยชนะมากเกินไปจนบางครั้งทำให้การกีฬามีส่วนพัวพันกับความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทกัน ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนั้นนักกีฬาก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเกลียดชัง เคียดแค้นและชิงดีชิงเด่นกัน แทนที่จะเป็นการสร้างความรัก ความเข้าใจและความสามัคคี ดังนั้น ในการพัฒนาการกีฬาสำหรับเยาวชนนั้นจะต้องวางคำว่า “ชัยชนะ” ไว้ในที่อันจำกัดและเหมาะสม อย่าให้ชัยชนะเป็นตัวทำลายความดีงามที่มีอยู่ในการกีฬาให้ด้อยคุณค่าลงไป เยาวชนที่พ่ายแพ้ในการแข่งขันกีฬา แต่สามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและน้ำใจที่น่ายกย่อง เช่น ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ให้เกียรติคู่ต่อสู้ มีความพอใจในผลการแข่งขัน มีสุขภาพดี และมีความสุขที่ได้เล่นกีฬา เป็นบุคคลที่สมควรจะได้รับการยกย่องว่าเป็น ผู้ชนะที่แท้จริง สิ่งที่คุณจัดกีฬาให้แก่เยาวชนควรจะเน้นเป็นอย่างยิ่งก็คือ “การได้ร่วมกิจกรรมสังคมอย่างสนุกสนานและมีความหมาย” และควรจะทำให้ความสนุกในกิจกรรมกีฬานี้เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสมของเยาวชน เพื่อให้เขามีบุคลิกภาพและพฤติกรรมตามที่สังคมนั้นปรารถนา (Orick; & Botterill. 1980: 34-37) ซึ่งการพัฒนาน้ำใจนักกีฬานี้เองที่ถือว่าเป็นหัวใจของการกีฬา บุคคลจะได้ชื่อว่าเป็นนักกีฬาไม่ได้ถ้าไม่สามารถพัฒนาน้ำใจนักกีฬาขึ้นในตนเอง

การใช้กิจกรรมกีฬามวยเพื่อการวิจัยนี้ มิใช่มุ่งสร้างความเป็นเลิศในด้านทักษะหรือเพื่อความสำเร็จทางการกีฬาที่เรียกว่าชัยชนะแต่เพียงอย่างเดียว แต่เท่าที่จริงแล้ว ทักษะในกีฬามวยจะถูกนำมาใช้เพียงเพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อให้เยาวชนที่เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและความพอใจเป็นสำคัญ ในการฝึกซ้อมนั้นจะเน้นหนักในการสร้างกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ความรักใคร่ ความเข้าใจและความสามัคคีกลมเกลียวกัน โดยอาศัยการฝึกทักษะกีฬามวยเป็นเครื่องมือ ส่วนการจัดการแข่งขันนั้นก็เพียงเป็นเครื่องล่อหรือแรงจูงใจที่สำคัญของการฝึกซ้อมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่า

กิจกรรมกีฬาจะต้องมีการแข่งขัน ซึ่งอาจจะเป็นการแข่งขันกับคู่แข่ง แข่งขันกับธรรมชาติ หรือ แข่งขันกับตนเองก็ได้ (Vendien; & Nixon. 1968: 40) กิจกรรมในการแข่งขันนั้นจะถูกจัดให้สมบูรณ์แบบที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่เยาวชนในโครงการเพื่อให้เขาตระหนักว่า หน่วยราชการ ข้าราชการ และประชาชนโดยทั่วไปยอมรับความสำคัญของพวกเขา และให้เกียรติเขาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมเพื่อที่เขาจะได้ตอบสนองในทางที่ดีต่อสังคมและประเทศชาติต่อไปซึ่งผลดังกล่าวนี้จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมและช่วยสร้างความมั่นคงของชาติ

กีฬามวยไทย

มวยไทย เป็นกีฬานานาชาติที่จัดอยู่ในประเภทของศิลปะการต่อสู้ประจำชาติไทย มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ ปัจจุบันชาวต่างชาติ นิยมดูและฝึกทักษะมวยไทยอย่างกว้างขวาง สังเกตได้จากการมีค่ายมวยไทยในหลายๆ ประเทศ และ ค่ายมวยไทยในประเทศที่มีมากมาย มวยไทยสะท้อนให้เห็นลักษณะสังคมไทยที่มีระเบียบแบบแผน มี กฎ กติกา และกลวิธีที่ฉลาดในการต่อสู้ป้องกันตนเอง ป้องกันชาติบ้านเมือง ชาวต่างประเทศที่ได้ฝึก มวยไทยมีความภาคภูมิใจในการใช้กติกาของมวยไทย เช่น การไหว้ครูมวยไทย การใช้คำสั่งในการชก เป็นภาษาไทยทุกคำ เช่น การใช้คำว่า “ชก” “หนึ่งถึงสิบ” อาวุธในการต่อสู้ของมวยไทย คือ หมัด เท้า เข่า ศอก ปัจจุบันได้มีการนำเอามวยไทยมาใช้ในการออกกำลังกายเป็นการเดินแอโรบิกอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ใช้มวยไทยในการเดินเพื่อเพิ่มความสนุกสนานในการออกกำลังกายรูปแบบใหม่ที่แรงกระแทกต่ำ มีความปลอดภัยสูง และได้ใช้พลังงานในการบริหารกายค่อนข้างมาก มีการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น แขน ขา ลำตัว เป็นต้น (ธาดูฒิ ปลื้มสำราญ. 2550: 1)

มวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ด้วยมือเปล่าที่มีลีลาท่าทางงดงาม มีพิษสงร้ายกาจรอบตัว ถือเป็นเอกลักษณ์และศิลปะประจำชาติไทยอย่างหนึ่งที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสวยงาม ลีลาท่าทางทั้งหลายนั้น ต้องอาศัยการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ คล่องแคล่วว่องไว มวยไทยเป็นลักษณะของการต่อสู้แบบยืน โดยใช้หมัด 2 เท้า 2 เข่า 2 ศอก 2 และศรียะ 1 เป็นอาวุธซึ่งรวมเรียกว่า นวอาวุธ ซึ่งสอดคล้องกับ เขตศรียะ (2517: 9) ทายาทมวยไทยเมืองไชยาผู้ได้รับการยกย่องว่าเป็นปรมาจารย์มวยไทย ซึ่งได้กล่าวว่า “มวยไทยเป็นแบบการต่อสู้ตั้งแต่หัวตลอดดินทั้งข้างหน้าและข้างหลัง...”

การต่อสู้ของมวยไทยจัดว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์แห่งการต่อสู้ด้วยมือเปล่าขั้นสุดยอดในโลก เพราะเป็นการต่อสู้ที่ใช้อาวุธทั้งสี่ โดยคิดหากลวิธีต่างๆ เพื่อจะใช้อาวุธทุกอย่างให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ที่เรียกว่า แม่ไม้และลูกไม้ และได้มีการตั้งชื่อท่าต่างๆ ที่ใช้ในการต่อสู้ให้เข้ากับลีลามีความไพเราะ เพราะพริ้งและสะดวกในการจดจำ เช่น เฮอร์วณเสยงา หนูมานถวายแหวน มณโฑนั่งแท่น อิเหนาแทง กฤษ เป็นต้น

ความสามารถของมวยไทยที่เห็นได้ชัดเจน คือ การใช้อาวุธทั้งสี่ผสมกับท่ารุกและท่ารับกาขึ้นที่มั่นคงเป็นจุดสำคัญที่สุดสำหรับมวยไทยเพื่อที่จะใช้ท่าทางต่างๆ ได้สมบูรณ์แบบมากที่สุด ลีลาของการต่อสู้นั้นคล้ายกับการล่าสัตว์เหมือนการชิงจังหวะระหว่างพรากับเหยื่อ โดยที่การเริ่มต้นสู้มักจะไม่เริ่มด้วยไม้ตายในทันทีแต่จะเป็นการล่อหลอกต่างๆ เพื่อศึกษาจุดอ่อนของคู่ต่อสู้เสียก่อนและพยายามเป็นผู้เจาะจงกำหนดจุดจบของการต่อสู้เอง ซึ่งลีลามีทั้งเล่ห์เหลี่ยม การยั่วเย้า และลูกไม้รวมอยู่พร้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการต่อสู้ของนักมวยไทยที่มีประสบการณ์มากจะต้องใช้ความสูงส่งและระมัดระวังในการใช้ท่ามวยเข้าต่อสู้เพื่อเอาชนะ

ประวัติความเป็นมาของมวยไทย

มวยไทยถือกำเนิดจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอดของตนเองของเผ่าพันธุ์และดำรงรักษาไว้ซึ่งแผ่นดินที่ทำกินที่อยู่อาศัยให้พ้นจากภัยของผู้รุกราน โดยเริ่มจากวิธีการต่อสู้แบบธรรมชาติของมนุษย์ทั้งที่มีอาวุธและไม่มีอาวุธ เมื่อกลุ่มชนได้พัฒนามาเป็นประเทศมีอาณาเขตแน่นอนการต่อสู้ป้องกันตัวก็ได้ปรับเปลี่ยนพัฒนามาตามยุคตามสมัยตามความเชื่อและวิถีชีวิตของคนไทยจนกลายมาเป็นแบบแผนของมวยไทยและศิลปะการต่อสู้ของไทยอื่นๆ ด้วย

มวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่อยู่คู่กับคนไทยมานับตั้งแต่เริ่มสร้างชาติแล้ว พระมหากษัตริย์แทบทุกพระองค์ในประวัติศาสตร์ รวมทั้งนักรบขุนทหารทุกนายจะต้องผ่านการร่ำเรียนและฝึกฝนศิลปะการต่อสู้แขนงนี้ทั้งสิ้น นับตั้งแต่สมัยสุโขทัยสำนักมวยที่มีชื่อเสียง คือ สำนักสมอคอน แขวงเมืองลพบุรี เจ้าสำนักคือพระสุกทันตฤาษี เป็นสำนักมวยที่พระมหากษัตริย์และเจ้าเมืองต่างๆ นิยมส่งโอรสที่เป็นบุตรหลานมาเรียนรู้อย่างยิ่งยวดตั้งแต่เยาว์วัย เช่น พ่อขุนบาลเมือง พ่อขุนรามคำแหง และพ่อขุนงำเมือง ซึ่งต่างก็เป็นศิษย์ร่วมสำนักสมอคอนด้วยกันทั้งสิ้น แม้เวลาจะผ่านไปหลายร้อยปีมวยเมืองลพบุรีก็ยังถือว่ามีชื่อเสียงสืบมาจนถึงยุครัตนโกสินทร์เลยทีเดียว

สมัยอยุธยาเป็นยุคที่มีการกล่าวถึงเรื่องราวของมวยไทยไว้มากมาย กองทหารเสือหมอบแมวเซาที่มีความสามารถในการต่อสู้ระยะประชิดตัวสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การทำขอบเขตของสังเวียนแข่งขันชกมวยโดยนำเชือกมาซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าเสือ (ขุนหลวงสรศักดิ์) พระมหากษัตริย์ไทยองค์หนึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ได้รับการกล่าวขวัญมากในเรื่องฝีมือชั้นเชิงมวยไทย เพราะพระองค์ทรงเริ่มฝึกมวยตั้งแต่ทรงพระเยาว์และชอบทรงปลอมพระองค์ไปชกมวยไทยกับประชาชนในสถานที่ต่างๆ ประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่าพระเจ้าเสือเสด็จทางชลมารคพร้อมเรือตามเสด็จมากมาย เมื่อไปจอดที่ตำบลตลาดกรวด (จังหวัดอ่างทอง) ซึ่งกำลังมีงานวัดอยู่ พระองค์ทรงแต่งกายแบบชาวบ้านพร้อมกับมหาดเล็กเสด็จไปยังสนามมวยแล้วให้นายสนามมวยจัดหาคู่ชกให้ ในครั้งนั้นนายสนามมวยได้จัดนักมวยฝีมือดีขึ้นชกกับพระเจ้าเสือถึง 3 คน คือ นายกลาง หมัดตาย นายใหญ่ หมัดเหล็ก นายเล็ก หมัดหนัก ซึ่งแต่ละคน

จัดเป็นยอดมวยในท้องถิ่นทั้งสิ้น ซึ่งพระเจ้าเสือก็สามารถเอาชนะนักมวยทั้งสามคนได้จนกระทั่งพระองค์ขึ้นครองราชย์ พระองค์ได้ส่งเสริมกีฬามวยไทยให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นอีก จนมีการฝึกหัดมวยไทยกันอย่างกว้างขวาง สำนักที่ขึ้นชื่อในสมัยนั้น คือ สำนักดาบพุทไธสวรรย์ แม้จะเป็นสำนักดาบแต่ต้องมีการฝึกมวยควบคู่ไปด้วยก่อนจะก้าวไปสู่การฝึกเพลงดาบชั้นสูงต่อไป

มีนักมวยเกิดขึ้นมากมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่มีนักมวยผู้หนึ่งที่จารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของนักมวยไทย คือ นายขนมต้ม ครั้งที่ตกเป็นเชลยศึกเมืองกรุงศรีอยุธยาพ่ายแพ้แก่พม่าและพระองค์อึ้งวะได้จัดให้มีการชกมวยหน้าพระที่นั่งขึ้นที่พม่าและมีการบันทึกเหตุการณ์ในครั้งนั้นไว้ว่า

“...คนไทยนี้ช่างมีฝีมือล้ายมือดุจเสือซ่อนเล็บอยู่รอบด้าน แม้มือเปล่ายังสู้ชนะได้ตั้งเก้าคนสิบคน ถ้าเจ้านายไทยสามัคคีปรองดองกันดีแล้วกรุงศรีอยุธยาจะไม่เสียแก่พม่าเลย...”

คำพูดแห่งประวัติศาสตร์นี้ คนไทยยังจดจำได้ว่าเป็นคำตรัสของพระเจ้าอึ้งวะที่ชมเชยนายขนมต้ม เชลยชาวไทยที่ชกมวยหน้าพระที่นั่งแล้วสามารถเอาชนะนักมวยพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคน ถือเป็นวันประวัติศาสตร์ของมวยไทยซึ่งมีชื่อเสียงเป็นที่รับรู้ของชาวไทยมากที่สุด ซึ่งตรงกับวันที่ 17 มีนาคม 2513 จึงได้ถือเอาวันที่ 17 มีนาคมของทุกปีเป็นวันมวยไทย รวมถึงยกย่องให้นายขนมต้มเป็นบิดาแห่งมวยไทยด้วย (วุฒิชัย เขียนประเสริฐ, 2545: คำนำ)

สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์ (2540: 80-85) ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของมวยไทย และสรุปได้ 3 ระยะตามความจำเป็นของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย ดังนี้

ระยะที่ 1 สมัยสุโขทัย-สมัยราชกาลที่ 4

จากพ่อนในสมัยสุโขทัยจนถึงพระมหากษัตริย์หรือนักรบผู้ยิ่งใหญ่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ การปกครองประเทศอยู่ในลักษณะที่มีความใกล้ชิดระหว่างผู้ปกครองประเทศและประชาชนเช่นเดียวกับพ่อปกครองลูก ระยะนี้มีการทำศึกสงครามกับเพื่อนบ้านบ่อยครั้ง ผู้ปกครองประเทศจึงต้องมีลักษณะของการเป็นนักรบที่พร้อมด้วยความรู้ความสามารถในวิชาการรบและการต่อสู้ในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การรบด้วยมือเปล่า (มวยไทย) การรบด้วยอาวุธ (กระบี่กระบอง) การต่อสู้บนหลังช้าง การต่อสู้บนหลังม้า รวมไปถึงความสามารถในด้านการวางแผน การรบหรือการพิชัยสงคราม มีความสามารถในการเชิงไสยศาสตร์หรือคาถาอาคมเป็นต้น นอกจากนี้ความสามารถในด้านทักษะการต่อสู้แล้วผู้ปกครองประเทศซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์จะต้องมีจิตใจของการเป็นนักรบที่มีความสามารถ มีความรัก ห่วงเห่น ภูมิใจในแผ่นดิน มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ไม่หวั่นเกรงต่อความตายในการรบ มีความอดทน เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและอันตรายทั้งปวง เมื่อเป็นเช่นนี้ประชาชนเองก็ต้องมีความรู้ความสามารถในการต่อสู้เพื่อจะได้ทำหน้าที่พลเมืองของชาติได้อย่างสมบูรณ์แบบ ชายไทยในสมัยนี้จะต้องมีลักษณะของชายชาติตรี หมายถึง การเป็นผู้มีความสามารถในการรบ ทรหด อดทน มีพลังกาย พลังอาคม มีคุณวุฒิ มารยาทมนุษยธรรม และวีรกรรม

วิชาศิลปะการต่อสู้ มวยไทยจึงเป็นความจำเป็นต่อชาวไทยในสมัยนี้ในการช่วยให้บุคคลเข้ารับราชการ ไกล่ชิดพระเจ้าแผ่นดินหรือได้รับยศบรรดาศักดิ์จากการทำความชอบในศึกสงคราม หากเป็นผู้มีความรู้ด้านการต่อสู้และมีความสามารถเป็นที่ปรากฏจะช่วยเลื่อนฐานะของบุคคลในสังคมและช่วยให้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยยามว่างจากศึกสงครามโดยใช้เป็นวิชาชั้นสูงสำหรับการบูชาเทพเจ้า เป็นการละเล่น เป็นกีฬาเพื่อความบันเทิง เพื่อการออกกำลังกาย และช่วยฝึกฝนฝีมือของนักรบในยามว่างจากศึกสงครามเพื่อพัฒนาฝีมือตนเองและถือเป็นโอกาสที่จะได้คัดเลือกผู้มีฝีมือต่างๆ เข้ารับราชการต่อไป ความเชื่อดังจิตใจและด้านศาสนายังคงมีอิทธิพลอย่างมากสำหรับคนไทย

การเรียนวิชามวยไทยเป็นการเรียนตามอัธยาศัย ไม่มีการบังคับ โดยผู้เรียนต้องแสวงหาครูและสถานที่ในการเรียนเอง

ระยะที่ 2 สมัยรัชกาลที่ 5-สมัยรัชกาลที่ 6

ระยะนี้ยังเป็นระยะของการรบแต่เป็นการรบในรูปแบบของวิธีการทหารสมัยใหม่ ลักษณะการรบโดยใช้อาวุธแบบประชิดตัวลดความสำคัญลง แต่สำหรับพระมหากษัตริย์แล้วพระองค์ยังทรงเป็นจอมทัพและเป็นนักรบที่ยิ่งใหญ่ของประเทศที่ปฏิบัติพระองค์ในกรอบแห่งทศพิธราชธรรมอย่างเคร่งครัด และทรงเป็นตัวอย่างของการเป็นนักรบที่ยึดหลักธรรมะอย่างมั่นคง วิชามวยไทยยังคงถือเป็นพระราชประเพณีที่พระมหากษัตริย์ทรงต้องศึกษาและจำบุชาถวายสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประชาชนทั่วไปเมื่อบ้านเมืองเริ่มสงบสุขมากขึ้นประกอบกับมีการฝึกทหารแบบใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ทำให้ความสนใจที่จะเรียนการต่อสู้ป้องกันตัวลดน้อยลงไปด้วย อย่างไรก็ตามสำหรับผู้สนใจด้านการต่อสู้ยังสามารถหาสถานที่เรียนได้ตามสำนักต่างๆ ซึ่งเป็นการเรียนเพราะความชอบและเพื่อใช้ในการป้องกันตนเอง เป็นเสมือนความรู้ระดับตัวลูกผู้ชาย นอกจากนี้ผู้ที่มีความรู้ด้านการต่อสู้ยังสามารถเข้ารับราชการในกรมทนายเลื่อหรือเป็นมวยหลวงสอนมวยไทยในต่างจังหวัดได้ด้วยแต่ไม่ได้มีผลทางเศรษฐกิจมากนัก ความเชื่อทางจิตใจและศาสนาปรากฏให้เห็นได้บ้างแต่ไม่มากเท่าระยะแรก

มวยไทยยังคงเป็นกีฬาและการละเล่นที่เป็นที่นิยม เริ่มมีการมีการแข่งขันชกมวยไทยขึ้นในกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 และเริ่มมีสนามมวยที่มีรูปแบบแน่นอน มวยไทยได้เริ่มเข้าสู่ระบบการศึกษาโดยได้รับการบรรจุให้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาพลศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกในสมัยรัชกาลที่ 5 สำหรับโรงเรียนสามัญ พบว่า มีการสอนวิชามวยไทยในโรงเรียนสวนกุหลาบ โดยจัดเป็นวิชาพลศึกษาบังคับสำหรับนักเรียนชั้นสูง นอกจากนี้ในโรงเรียนฝึกหัดครูก็ได้มีการสอนวิชามวยไทยเช่นกัน สำหรับสอนภายนอกสถานศึกษายังคงมีปรากฏอยู่ มีสำนักมวยเกิดขึ้นมากในระยะนี้

ระยะที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 7-สมัยรัชกาลที่ 9 (พ.ศ. 2533)

ระยะนี้การทหารและการรบของประเทศได้เปลี่ยนเป็นลักษณะสมัยใหม่ตามตะวันตกอย่างเต็มรูปแบบ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำประเทศที่มีลักษณะของการเป็นนักรบที่ทรงศรัทธาธรรมในเชิงนามธรรมมากกว่าการรบในเชิงรูปธรรมที่ใช้อาวุธในการต่อสู้ สำหรับประชาชนวิชามวยไทยได้ลดความหมายและความสำคัญลงยังคงเป็นวิชาที่เรียนเพื่ออาชีพอิสระเพื่อความสนุกสนาน และเพื่อการออกกำลังกายเป็นสำคัญ ความเชื่อทางศาสนาและการให้ความสำคัญด้านจิตใจลดน้อยลงไปมาก

การเรียนวิชามวยไทยมีทั้งการเรียนจากค่ายหรือสำนักและการเรียนตามสถานศึกษา ซึ่งวิชามวยไทยได้บรรจุลงอย่างเป็นหลักฐานมั่นคงในระบบการศึกษาทั้งในส่วนของโรงเรียนทหาร โรงเรียนฝึกหัดครู และโรงเรียนสามัญ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นกิจกรรมในการออกกำลังกาย

เมื่อเวลาผ่านไปความจำเป็นของการต่อสู้ป้องกันตัวระยะประชิดตัวเริ่มลดความสำคัญลงวิชามวยไทยจึงไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนมากเท่ากับในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยปัจจุบัน (2550) ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมและความเข้าใจผิดในวิชามวยไทยที่เห็นว่า การเรียนรู้วิชามวยไทยเป็นกิจกรรมการเรียนที่รุนแรงและไม่ปลอดภัย ค่านิยมไทยของสตรีที่มีต่อวิชามวยไทยทั้งที่เป็นประโยชน์ในการป้องกันตัวได้ นอกจากนั้นการขาดการส่งเสริมของสถานศึกษาให้มวยไทยเป็นกีฬาพื้นฐาน การเกิดช่องว่างในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์โดยแท้จริงของวิชามวยไทยเป็นเหตุให้องค์ความรู้เพื่อสร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่ง ภายใต้วฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของวิชามวยไทยถูกละเลยหรือปฏิบัติไม่เหมาะสมด้วยความไม่เข้าใจจากฐานและคุณค่าแห่งวัฒนธรรมประเพณีนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนวิชามวยไทยในปัจจุบัน มีการจัดเป็นรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือกในสถานศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติที่มีต่อวิชามวยไทยใน 3 ลักษณะ คือ ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ และกีฬาและออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและนันทนาการ และในระยะเวลา 3-4 ปี ที่ผ่านมา พบว่า การเรียนวิชามวยไทยมีจุดมุ่งหมายที่เปลี่ยนไป โดยมีการนำวิชามวยไทยที่เปี่ยมด้วยคุณค่าแห่งองค์ความรู้ของไทยมาถ่ายทอดเป็นความรู้ที่ถูกต้อง สมบูรณ์ รวมถึงการประยุกต์และสอดแทรกคุณค่าทางปรัชญา และแนวคิดของมวยไทยควบคู่ไปกับการเรียนรู้วิชามวยไทยภายในสังคมที่เปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ เจตคติ ทักษะ สมรรถภาพ สุขภาพ คุณลักษณะที่ดีงาม ตลอดจนการปลูกฝังความรักและภาคภูมิใจในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้มากขึ้น ที่เรียนว่า วิชามวยไทยศึกษา

แม้ว่าปัจจุบันการเรียนวิชามวยไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการจัดมุ่งหมายในการเรียนไปบ้าง แต่มวยไทยยังคงความสำคัญและมีคุณค่าอยู่กับคนไทยและสังคมไทยมาโดยต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะมวยไทยยังดำรงไว้ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมของชาติที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยของคนไทยและของประเทศ นอกจากนี้เป็นวิชาเพื่อการเรียนรู้ในด้านศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว เป็นพื้นฐานการพัฒนาสู่กีฬาเพื่อความเป็นเลิศ และกีฬาและการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพและนันทนาการคุณค่าของวิชามวยไทยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายโอกาส เช่น การประกวดไหว้ครูมวยไทย การละเล่นเชิงอนุรักษ์ แอโรบิคมวยไทย คีตมวยไทย รวมถึงเป็นกระบวนการพัฒนานักกีฬาให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความสามัคคี ความมีวินัย อันก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

ความหมายของมวยไทย

ในอดีตชาวบ้านเรียกมวยไทยว่ามวย ชกมวยก็เรียกตีมวย ส่วนในราชสำนักจะเรียกการแสดงชกมวยว่ารำหมัดรำมวย จนสมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งทรงศึกษาวิชาการต่อสู้ที่สำนักวัดบางหว้าใหญ่ในเขตพระราชวังเดิมหรือวัดระฆังในปัจจุบัน ภายหลังทรงครองราชย์ได้ทรงโปรดให้เปลี่ยนชื่อศิลปะแขนงนี้จากที่เรียกว่ารำหมัดรำมวยมาเป็นมวยไทย และใช้มาจนถึงปัจจุบัน

น. วงษ์ธัญ (2509: 3) กล่าวว่า มวยไทยเป็นทั้งกีฬาเป็นทั้งยุทธวิธีของไทยซึ่งประดิษฐ์คิดเอาอวัยวะบางส่วนของร่างกายใช้เป็นอาวุธประหารศัตรูและทำการป้องกันตัวให้หนักเป็นเบาได้ นอกจากจะเป็นกีฬาเล่นสนุกสนานแล้วยังเป็นอาวุธป้องกันตัวและเป็นวิธีเพาะกำลังกาย กำลังใจให้แข็งแรงอดทนกล้าหาญ วิชามวยไทยหาวิชาที่ต่ำต้อยดังที่บางคนเข้าใจผิดว่านักมวยเป็นพวกนักเลงหัวไม้ นักมวยไทยที่แท้จริงย่อมมีความประพฤติเรียบร้อย สุขภาพ อ่อนโยน กล้าหาญ อดทน เด็ดขาดในทางที่ชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรม

เขตร ศรียาภัย (2517: 9) กล่าวว่า มวยไทยเป็นศิลปศาสตร์ซึ่งบรรพบุรุษได้เพียรพยายามสืบทอดและพัฒนายกระดับวิธีต่อสู้ป้องกันตัวมอบให้เป็นมรดกแก่ลูกหลานไทยนับเป็นพันปีมาแล้ว มวยไทยขนานแท้ไม่มีชนชาติใดสามารถแสดงได้ดีเท่าคนไทย แต่ในปัจจุบันมวยไทยถูกดัดแปลงจนสิ้นหนทางไปทางใช้พลังกำลัง ขาดศิลปะและประเพณีนิยม

ปัญญา ไกรทัศน์ (2524: 15) กล่าวว่า มวยไทยเป็นวิชาการต่อสู้และป้องกันตัวชนิดหนึ่งที่มีลักษณะผิดแผกแตกต่างไปจากมวยต่างประเทศ โดยอวัยวะทุกส่วนมิได้ปล่อยนิ่งเฉย ทั้งกำลังกาย กำลังใจ และกำลังความคิด เป็นสิ่งที่ทุกคนพึงมีและเป็นสิ่งที่นักมวยทุกคนต้องมีความว่องไวระหว่างตัวต่อตัวโดยปราศจากอาวุธต่อสู้กันด้วยความดุเดือดโลดโผน

โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง (2525: 25) กล่าวถึง กีฬามวยไทย หมายถึง กิจกรรมการเคลื่อนไหวชนิดหนึ่งที่ใช้อวัยวะเกือบทุกส่วน เช่น ศอก เข่า เท้า หมัด เป็นศิลปะในการต่อสู้แข่งขัน ฝึกซ้อมและออกกำลังกายเพื่อที่จะช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา

จรรยา แก่นวงศ์คำ (2530: 5) กล่าวว่า มวยไทยเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในเชิงกีฬาและการต่อสู้จริงๆ ศิลปะประเภทนี้มีมาแต่โบราณกาลบรรพบุรุษของชาติไทยได้ฝึกฝนอบรมสั่งสอนลูกบุตรไว้เพื่อป้องกันตัวและชาติ บรรดาชายฉกรรจ์ของไทยได้รับการฝึกฝนวิชามวยไทยแทบทุกคน นักรบผู้กระเดื่องนามทุกคนต้องได้รับการฝึกฝนอบรมศิลปะประเภทนี้อย่างชัดเจนทั้งสิ้น เพราะการใช้อาวุธรบในสมัยโบราณ เช่น กระบี่ พลอง ดาบ ง้าว ทวน ฯลฯ ถ้ามีความรู้วิชามวยไทยประกอบด้วยแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยามที่เข้าต่อสู้ติดพันประชิดตัวจะได้อาศัยใช้อวัยวะบางส่วนเข้าช่วยเช่น เข่า เท้า ศอก เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมในอดีตมวยไทยที่มีชั้นเชิงสูงมักจะฝึกฝนกันในบรรดาเจ้านายชั้นผู้ใหญ่หรือเฉพาะพระมหากษัตริย์และขุนนางฝ่ายทหารเท่านั้น ต่อมาจึงได้แพร่หลายไปถึงสามัญชนซึ่งได้รับการถ่ายทอดวิชาการจากบรรดาอาจารย์ซึ่งเดิมเป็นยอดขุนพลหรือยอดนักรบมาแล้ว วิชาการจึงได้แพร่หลายและคงอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 2) กล่าวว่า มวยไทยเป็นทั้งกีฬาและเป็นยุทธวิธีของไทย ซึ่งประดิษฐ์คิดเอาอวัยวะบางส่วนของร่างกายเป็นอาวุธระหว่างศัตรู และทำการป้องกันตัวให้หนักเป็นเบาได้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 837) ให้ความหมายของคำว่า มวย หมายถึง การชกกันด้วยหมัด การต่อสู้ด้วยมือเปล่า หรือเป็นการต่อสู้ของมนุษย์ทั่วไปทั้งโลกที่ต่อสู้กันโดยใช้พลังกำลังและอวัยวะของร่างกายเป็นอาวุธ เป็นการต่อสู้โดยธรรมชาติของมนุษย์และให้ความหมายของ มวยไทย หมายถึง กีฬาชกมวยบนเวทีที่มีกติกาขอมให้คู่ชกใช้เท้า ศอกและเข่าได้

ชาญณรงค์ สุหงษา (2545: 2) ให้ความหมายของมวยไทยไว้ว่า มวยไทย หมายถึง กีฬาชกมวยบนเวทีที่มีกติกาขอมให้คู่ชกใช้เท้า ศอก และเข่าได้ มวยไทยจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่เป็นศาสตร์เพราะเป็นวิชาการที่ทุกคนอาจจะศึกษาหาความรู้ได้เหมือนวิชาแขนงอื่นๆ ส่วนที่เป็นศิลป์ก็เพราะแขนงนี้เต็มไปด้วยกลยุทธ์และลวดลายซึ่งยากจะเรียนรู้และปฏิบัติได้อย่างชัดเจน

ชัชชัย โกมารทัต (2547: 2) กล่าวว่า มวยไทย หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ของการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยที่ใช้อวัยวะทุกส่วนของร่างกาย เช่น หมัด เท้า เข่า ศอก เป็นทั้งอาวุธและเครื่องป้องกันตัว มีขนบธรรมเนียม ระเบียบ ประเพณี วิธีการเล่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นกีฬาประจำชาติไทยโดยแท้

ชาญชัย ยมดิษฐ์ และคณะ (2548: 26) กล่าวว่า มวยไทยเป็นทั้งวิธีการต่อสู้ กีฬา กิจกรรมการเคลื่อนไหวและถือว่าเป็นยุทธวิธีการป้องกันตัวที่มีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ได้

ในอีกความหมายหนึ่ง มวย หมายถึง ผมที่มุ่งขมวดให้เป็นจุกไว้ตรงท้ายทอยให้เป็นหนึ่งเดียว ในที่นี้มวยอาจหมายถึงความถึงการรวมพลังกาย พลังใจ และพลังปัญญาให้เป็นหนึ่งเดียว (นายชยะ. 2546: 21) ทั้งนี้เพื่อทำให้นักมวยเกิดความคล่องแคล่วว่องไวสามารถเผชิญกับคู่ต่อสู้ได้ ภาษา

สันสกฤต มวย หมายถึง การผูก (หลวงบวรวรรณารักษ์. 2511: 915) ภาษาเขมร ประดัมมูย หมายถึง นักต่อสู้ตัวต่อตัวหรือนักต่อสู้หมายเลขหนึ่ง

ดังนั้น สรุปได้ว่า มวยสามารถแยกความหมายหลักออกได้ 2 ความหมาย คือ

1. การต่อสู้ที่ใช้กำปั้นและการปล้ำ
2. การรวมกันเป็นกลุ่มในลักษณะของการผูกมัดหรือมัดเข้าด้วยกัน ซึ่งจะเห็นว่าการกำหนดเป็นการมัดหรือรวมนิ้วมือไว้ด้วยกันหรือการเข้ากอดปล้ำคู่ต่อสู้ที่เป็นการรัดหรือมัดเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ลักษณะการผูกยังปรากฏในการแต่งกายของศิลปะการต่อสู้มวยไทย เช่น ผูกหมัด (คาดหมัด) ผูกศีรษะ (การสวมมงคล) ผูกแขน (การใช้ผ้าประเจียด) และผูกใจ โดยใช้คาถาอาคมเป็นการรวมกายและใจให้เป็นพลังหนึ่งเดียว

มวยไทย หมายถึง ศิลปะการต่อสู้ด้วยมือเปล่าของไทยที่ใช้อวัยวะของร่างกายเป็นอาวุธ ในการต่อสู้ มีความเป็นทั้งการต่อสู้ การละเล่น กีฬาและการออกกำลังกาย ซึ่งมีจุดมุ่งหมายการนำไปประยุกต์ใช้แตกต่างกันต่างยุคสมัย กล่าวถึงยุคโบราณมวยไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องเอกราชของแผ่นดินและเป็นการละเล่น แต่ยุคปัจจุบันมวยไทยกลายเป็นกีฬาประจำชาติและกีฬาเพื่อการออกกำลังกายและนันทนาการ

ปรัชญาแนวคิดของมวยไทย

ด้วยความสำคัญและคุณค่าของมวยไทยโดยเฉพาะการปกป้องชาติบ้านเมือง ทำให้บรรพบุรุษของเราได้ให้มวยไทยเป็นเครื่องมือในการหล่อหลอมคนให้เป็นคนดีก่อนที่จะสอนวิชาความรู้ในการสอนมักอิงตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาเสมอ กล่าวคือ ให้คนรู้จักคุณค่า ความเสียสละ ความสามัคคี ความมีวินัย และความมีกตัญญูต่อพ่อแม่ แผ่นดินเกิด เมื่อครูตรวจสอบจนมั่นใจแล้วว่าเป็นคนดีจริงก็จะรับเป็นลูกศิษย์และให้ดื่มน้ำพิพัฒน์สัตยาเพื่อถือสัจจะว่าจะเป็นคนดี ก่อนที่จะเริ่มเรียนก็ต้องมีการไหว้ครูเพื่อแสดงถึงความเคารพต่อบรรพบุรุษ รวมถึงสามสถาบันหลักของคนไทย คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ด้วยความภาคภูมิใจ

มวยไทยศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่เป็นผลผลิตของพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อต่างๆ มวยไทยจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ผสมผสานพลังกายและพลังแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ออกมาเป็นลีลากระบวนท่าต่อสู้งดงามน่าเกรงขาม พิธีกรรมที่มีตั้งแต่แรกมอบตัวเป็นศิษย์จนกระทั่งมาถึงการถ่ายทอดการเรียนรู้จนจบกระบวนท่าของศิลปะแม่ไม้มวยไทยต่างแฝงไว้ด้วยคติธรรมแห่งความรู้รักสามัคคี ความกตัญญูกตเวที ความมีมานะพยายาม ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน เป็นประโยชน์ต่อร่างกายและจิตใจ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และชาวโลก (เฉลิม อุณหอง. 2547: 6) ในส่วนของมวยไทยที่เป็นกีฬามวยไทย การสอนมิได้มุ่งเพียง

ฝึกให้มีสมรรถภาพในด้านกำลังกาย ความว่องไว ความมีปฏิภาณไหวพริบเท่านั้น แต่มุ่งฝึกฝนจิตใจให้
สุภาพและมีศีลธรรมอันดีด้วย (ชยันต์ อิศรพล. 2517: 8)

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มวยไทยไม่ว่าจะมองในมิติอย่างไรจะเป็นการปกป้อง
ชาติบ้านเมือง เป็นการเล่นการแสดง เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของคนไทย เป็นวัฒนธรรม เป็นกีฬา
และการออกกำลังกาย การถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ศิษย์ยังคงแฝงไว้ด้วยแนวคิดอันลึกซึ้งอยู่เสมอ
ไม่ว่าจะเป็นยุคใดสมัยใดมักจะถูกสอดแทรกด้วยหลักการทางพุทธศาสนาผ่านกระบวนการหรือ
พิธีกรรมในลักษณะต่างๆ ทั้งนี้เพื่อสร้างให้ศิษย์ที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นคนดี การฝึกหัดที่ต้องอาศัย
ความมานะพยายามการฝึกหัดหนักเป็นเวลานาน การบังคับอารมณ์ไม่ให้โกรธ การฝึกสติให้มีความ
ยับยั้งชั่งใจ การมีความสุขรอบครอบ ล้วนเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่มีความล้ำลึกซึ่งยากที่จะหา
ศิลปะใดมาเสมอเหมือนได้อันจะยังประโยชน์ต่อผู้ที่ได้ศึกษามวยไทยทั้งสิ้น

ความล้ำลึกของมวยไทย สุจิตรา สุนทรทรัพย์ (2547: สัมภาษณ์) กล่าวว่า มวยไทยมี
องค์ความรู้มหาศาลซ่อนอยู่ในรหัสต่างๆ อย่างที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน โดยเฉพาะเรื่องของการบูรณาการ
หรือองค์รวมที่มีความสำคัญและเชื่อมโยงมาสู่ระบบการศึกษาของไทยด้วย ยกตัวอย่างให้เห็นได้ เช่น
คำว่ามวย พบว่า มีความหมายลึกซึ้ง แปลว่า ผูก รวมกันเป็นหนึ่ง ซึ่งคำว่าผูกนี้ มีถึงสี่ผูกด้วยกันใน
มวยไทย ดังนี้

1. ผูกศีรษะ คนไทยเราถือกันมากกว่าศีรษะเป็นของสูง สมัยก่อนพ่อแม่ที่มีลูกเป็น
ทหารเวลาออกไปรบก็จะอำนวยพรให้ลูกกลับมาด้วยความปลอดภัยพร้อมกับฉีกชายผ้าถุงชายใส่ร่ง
พันกับหมวก หรือพันกับศีรษะ ซึ่งถือว่าเป็นมงคลสูงสุด เช่นเดียวกับครูที่รักศิษย์เหมือนกับพ่อแม่ที่
ห่วงใยลูก ก็จะทำมงคลซึ่งถัดจากสิ่งที่ครูเคารพบูชารวมเข้ากับด้ายที่ได้รับการปลุกเสกจากพระ
เกจิอาจารย์ เพื่อมอบให้ศิษย์เป็นเครื่องป้องกันตัวกำชับไม่ให้ถอดออก เพราะมีเหตุผลซ่อนอยู่คือหาก
โดนศอกของคู่ต่อสู้ศีรษะก็จะไม่แตกโดยเฉพาะบริเวณทัดดอกไม้ซึ่งเป็นจุดอันตรายต่อชีวิต
2. ผูกแขนด้วยพืธหรือผ้าประเจียด เพื่อให้กำลังใจมั่นใจว่าเป็นเครื่องป้องกันที่ครู
คุ้มกันให้ พร้อมกันนั้นหากถูกเตะที่แขนจะช่วยให้อวัยวะเนื้อที่มัดไว้ไม่แตกหรือบาดเจ็บ
3. ผูกมือ สำหรับใช้เป็นอาวุธสมัยก่อนจะมีการพันมือหรือที่รู้จักกันว่ามวยคาดเชือก
ซึ่งเป็นการป้องกันข้อมือไม่ให้มือขึ้น
4. ผูกใจ หมายถึง ครูกับลูกศิษย์จะต้องรักกันเคารพกันไปตลอดชีวิต

แม้ว่ามวยไทยเป็นวิชาที่มีไว้เพื่อการต่อสู้ฆ่าฟัน แต่การเป็นนักสู้ของคนไทยได้ถูกกำกับไว้
ด้วยคำสอนของพระพุทธศาสนาทำให้คนไทยที่เรียนมวยไทยเป็นคนที่ไม่ดุร้ายป่าเถื่อนหรือโหดร้าย แต่
เป็นผู้ที่นำวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวไปใช้ในทางที่ถูกต้องในการปกป้องความเป็นธรรม เป็นต้น มวยไทย

ได้สร้างให้คนไทยมีคุณลักษณะไทย 2 ลักษณะ ประกอบด้วย คุณสมบัติประจำตน ได้แก่ ความกตัญญู ความมีขันติ (อดทนเข้มแข็ง) ความมีวิริยะ (บากบั่นกล้าหาญ) และแนวทางการดำเนินชีวิต ได้แก่ ความสามัคคี การมีพรหมวิหารสี่ (สุจิตรา สุคนธทรัพย์. 2540: 192-200) ดังนี้

1. ความกตัญญูกตเวที กตัญญู หมายถึง รู้คุณท่าน กตเวที หมายถึง ตอบแทนคุณสนองคุณท่าน กล่าวคือ เมื่อเราได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใดหรือจากสิ่งใดจะโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม แล้วจำการช่วยเหลือนั้นได้ เมื่อมีโอกาสก็ตอบแทนด้วยตระหนักในพระคุณนั้น ความกตัญญูกตเวทีนี้มีได้เป็นความกตัญญูเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความกตัญญูต่อแผ่นดินที่ตนเองอาศัยด้วย ในมวยไทยปรากฏให้เห็นถึงความกตัญญูกตเวที เริ่มตั้งแต่ตัววิชาเป็นการเรียนรู้เพื่อใช้ความรู้ในการแสดงความกตัญญูต่อแผ่นดินเกิดในการป้องกันประเทศชาติอันเป็นการแสดงเพื่อตอบแทนคุณแผ่นดิน

นอกจากตัววิชาแล้วเมื่อพิจารณาแบบแผนการศึกษาในสมัยโบราณ ผู้ที่ต้องการศึกษาหาความรู้ด้านมวยไทยจะต้องไปอยู่กับครูที่บ้านเพื่อขอเรียนวิชาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ดังนั้น ผู้เป็นศิษย์จึงแสดงความกตัญญูโดยการประพฤติตนตามคำสั่งสอนอย่างเคร่งครัด ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและปรนนิบัติรับใช้ครูอย่างเต็มที่ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจศึกษาการอ่อนน้อมยอมตนเป็นศิษย์นี้เองจึงมีพิธียกครูเพื่อการเรียนวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวในขั้นต้น และทุกๆ ปี ผู้เป็นศิษย์จะแสดงความระลึกนึกถึงครูผู้อบรมสั่งสอนวิชาให้แก่ตนด้วยความเคารพและยกย่องบนความดีของท่านด้วยการกระทำพิธีไหว้ครู ซึ่งถือว่าเป็นพิธีสำคัญสำหรับผู้เป็นศิษย์ทุกคนที่จะมาพร้อมใจกันแสดงความกตัญญูต่อครูทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว การประกอบพิธีไหว้ครูนี้เป็นการแสดงออกทางกายให้ปรากฏเพื่อแสดงว่าศิษย์ยังระลึกคุณ การแสดงออกทางกายนี้จะมาจากใจที่มีความระลึกคุณเป็นสำคัญ นอกจากการระลึกถึงคุณความดีของครูแล้วศิษย์จะพร้อมใจการตอบแทนคุณครูด้วยการประพฤติตนเป็นคนดี ดังนั้น ในพิธีนี้สิ่งสำคัญคือศิษย์จะต้องกล่าวคำปฏิญาณตนว่าจะเป็นคนดีตามการอบรมสั่งสอนของครูทุกประการ

แบบแผนของการต่อสู้ป้องกันตัวยังเป็นการแสดงออกถึงการระลึกถึงคุณของพระมหากษัตริย์ด้วยการแสดงความจงรักภักดีจากการถวายบังคมก่อนการต่อสู้ ซึ่งถือว่าเป็นแบบแผนที่สำคัญของมวยไทยที่ขาดไม่ได้ และเป็นแบบแผนที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาอย่างยาวนาน ความกตัญญูกตเวทีนี้เป็นเหตุแห่งความประพฤติทั้งหลายที่ตามมา เช่น การอ่อนน้อมถ่อมตน การมีสัมมาคารวะ การเคารพอาวุโส การรู้จักเชื่อฟัง และการเสียสละ

2. ความอดทน ความเข้มแข็ง ความอดทน คือ การร่วมทำหน้าที่การงานด้วยความขยัน หมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว ตั้งมั่นในจุดมุ่งหมาย ไม่ท้อถอยต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง

ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ชันติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2540: 43) ผู้ที่มีความอดทนหรือมีขันติประจำตัวจะเป็นสื่อให้เกิดบุคลิกของความเข้มแข็ง

ความเข้มแข็งแต่ไม่แข็งกระด้างในมวยไทย จะเห็นได้จากลักษณะของการต่อสู้ที่ประกอบด้วยท่ารำที่สง่างาม นุ่มนวล แต่มีการต่อสู้ที่แสดงถึงความเข้มแข็ง ในการศึกษาวิชามวยไทย ความอดทนและความเข้มแข็งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ต้องฝึกให้มีขึ้นในผู้เรียน

3. ความบากบั่นพากเพียร ขยัน หมั่นกระทำสิ่งใดด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอนั้น ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า วิริยะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต). 2540: 36)

ในการศึกษาวิชามวยไทยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีความวิริยะเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นวิชาที่ต้องเผชิญกับความเจ็บปวดทางร่างกายจากการฝึกซ้อม ความเจ็บปวดทางจิตใจจากการต่อสู้ที่บางครั้งต้องเป็นผู้แพ้ ผู้ที่เรียนจึงต้องมีความพยายามและความกล้าหาญอย่างมากจึงจะสามารถเรียนรู้จนนำความรู้ไปใช้ปกป้องตนเองและส่วนรวมได้อย่างดี

4. ความสามัคคี หมายถึง การมีความคิดถึงประโยชน์ของหมู่คณะซึ่งเป็นประโยชน์ใหญ่ร่วมกัน ความสามัคคีจะนำไปสู่การช่วยกันทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและการช่วยกันคิดเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ความสามัคคีที่เห็นได้จากมวยไทย เช่น ความเป็นอยู่ของศิษย์ที่มีกลุ่มครูเดียวกัน มีความรักใคร่ผูกพันช่วยเหลือกัน จะปรากฏว่ามีธรรมเนียมปฏิบัติของการต่อสู้ให้เห็นว่าผู้ใดที่มาจากสำนักมวยเดียวกันจะไม่ทำการต่อสู้กันเพราะถือว่ามาจากครูเดียวกันเป็นกลุ่มเดียวกัน นอกจากนี้การแสดงความสามัคคีจะเห็นได้จากการแสดงออกในพิธีการต่างๆ เช่น พิธีไหว้ครูที่ทุกคนจะมาร่วมทำหน้าที่โดยพร้อมเพรียงกันช่วยเหลือกันเพื่อให้งานนี้สำเร็จลงด้วยดี เป็นต้น

5. ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น การที่คนเราไม่เบียดเบียนหรือรังแกผู้อื่นนั้นเป็นเพราะต้องการให้ผู้ที่อยู่ร่วมสังคมมีความสุข ไม่มีความเดือดร้อน ความรู้สึกที่ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุขนี้เรียกว่า เมตตา การศึกษาวิชามวยไทยนั้นเป็นการศึกษาเพื่อให้ความรู้ไว้ป้องกันตัวป้องกันประเทศชาติ ไม่ใช่การเรียนเพื่อนำวิชาไปทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน อาจเป็นเพราะเหตุนี้ทำให้ครูมวยไทยที่สอนมวยไทยได้คิดท่าของการขึ้นพรหมหรือท่าพรหมให้ผู้เรียนได้เรียน โดยถือเป็นท่าหลักที่สำคัญก่อนที่จะเข้าสู่การรำไหว้ครูและการต่อสู้ อันเสมือนเป็นการกำกับและเตือนผู้เรียนให้นึกถึงธรรมะที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมหรือพรหมวิหารสี่ ที่ประกอบด้วย

เมตตา คือ มีไมตรีต่อผู้อื่นปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข

กรุณา คือ เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ก็พยายามให้ความช่วยเหลือ

มุทิตา คือ เมื่อเห็นผู้อื่นได้รับความสุขความดีก็พลอยยินดีด้วย

อุเบกขา คือ เมื่อบุคคลใดกระทำสิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อหลักการความเป็นจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ไม่ว่าจะเป็นหลักการในธรรมชาติหรือหลักการที่มนุษย์บัญญัติขึ้น เป็นกติกาสังคมก็ต้องหยุดความเมตตา กรุณา มุทิตตา ทันทิ และวางเฉยต่อผลที่ผู้นั้นจะได้รับ

การถ่ายทอดวิชามวยไทยเพื่อสอนศิษย์ให้เป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง มีไหวพริบในการต่อสู้ สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเอง เพื่อประโยชน์ในการป้องกันต่อทั้งตนเองและผู้อื่น รวมถึงสามารถใช้ประกอบอาชีพได้ การสอนของครูยังต้องอบรมให้ศิษย์มีศิลปะในการต่อสู้มีจังหวะทั้งรุกและรับ ผีอกให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย เคารพผู้อาวุโส ไม่รังแกคนที่อ่อนแอกว่า ไม่ประมาทคู่ต่อสู้ มีเลือนนักรู้ ไม่ยอมแพ้อย่างง่ายๆ สิ่งต่างๆ ที่กล่าวนี้ครูผู้สอนจะต้องเสริมสร้างปลูกฝังโดยให้ซึมซาบกลายเป็นวิญญาณของนักรู้ ขณะเดียวกันครูผู้สอนจะต้องตระหนักในการสอน เช่น ไม่ใช่สอนให้นักเรียนใช้กำลังอย่างเดียว ต้องใช้หัวใจคิด รู้จักวางแผนในการต่อสู้ รู้จังหวะผ่อนหนักเป็นเบา รู้จักการใช้แรงบวกซึ่งจะทำให้อาวุธมีน้ำหนักมากขึ้น ให้รู้จักใช้ไหวพริบและฝึกฝนให้ชำนาญ ให้มีมารยาทที่ดี ไม่เอาเปรียบคู่ต่อสู้ ไม่กระทำความผิดกติกาจนกลายเป็นวิชามาร การสอนสิ่งเหล่านี้ด้วยการผสมผสานกันเพื่อให้เกิดขึ้นในตัวศิษย์ทั้งนี้เพื่อให้ศิษย์เกิด กำลังมวยขึ้นในตนเองสูงสุด

กำลังของมวย เกิดจากความแตกต่างที่เข้ามาประกอบหน้าที่เป็นปัจจัยร่วมกันของกำลัง

3 ลักษณะ (นายขยะ. 2546: 43) คือ

1. กำลังกาย ได้แก่ พละกำลังจากกล้ามเนื้อ มีเชื้อเพลิง คือ ไชกระดูก
2. กำลังใจหรืออำนาจจิต ได้แก่ พละกำลังที่เกิดจากความรู้สึก มีเชื้อเพลิง คือ ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ที่ลึก มั่นคง สม่าเสมอ เป็นตัวกำหนด

3. กำลังสติปัญญา มีฐานปฏิบัติการในส่วนสมอง ซึ่งการทำงานนั้นถูกจำกัดด้วยประสิทธิภาพของกำลังกายและกำลังใจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง

ปกติกำลังทั้งสามระบบนี้แม้จะอาศัยกันแต่ก็ไม่ใคร่ส่งเสริมหรือเกื้อกูลกันมากนัก ดังนั้นมวยไทยจึงเป็นหนึ่งในหลายๆ วิธีของการอบรมเพื่อจะได้คุ้นเคยจนสามารถควบคุมกำลังทั้งสามระบบให้ทำงานประสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในจุดประสงค์หนึ่ง

เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปการสอนวิชามวยไทยได้มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามสถานการณ์ในปัจจุบัน แต่ปรัชญาและแนวคิดที่ใช้ในการถ่ายทอดมวยไทยยังคงยึดปรัชญาและแนวคิดดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอาจมีการปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายและเป้าหมายไปบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ในสถานการณ์ใหม่ที่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา การถ่ายทอดวิชามวยไทยมิได้มุ่งให้ผู้เรียนหรือผู้สนใจได้รู้เฉพาะเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียวแต่ให้เน้นกระบวนการไปด้วย ในกระบวนการเรียนการสอนวิชามวยไทยโดยทั่วไปจึงมุ่งให้ผู้เรียนมีความสำเร็จ 2 ประการ (กรมวิชาการ. 2534: 10) คือ

1. เพื่อพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ของตนเองทั้งในด้านความรู้ ความคิด ทักษะ คุณลักษณะและเสริมสร้างสมรรถภาพทางกายให้เต็มศักยภาพ

2. เพื่อให้เกิดคุณสมบัติที่ติดตัวไปเพื่อประโยชน์ในอนาคต เช่น สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ตลอดจนบุคลิกภาพที่ต้องการจากจุดมุ่งหมายที่เปลี่ยนไปปรัชญาแนวคิดของมวยไทยจึงปรับเปลี่ยนตามไปด้วย ในที่นี้ผู้วิจัยได้นำเสนอปรัชญาแนวคิดของมวยไทยของอาจารย์วิชิต ชีชีญ อาจารย์นักปฏิบัติการเพื่อการฟื้นฟูมวยไทยและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในฐานะครูมวยรุ่นใหม่ (มนนิภา สังข์ศักดิ์; นิสวันต์ พิษณุดำรง; และธีรพงษ์ มาลัยทอง. 2547: 59; เสรี เพิ่มชาติ. 2547: สัมภาษณ์) ที่กล่าวไว้ว่า

“บรรพบุรุษของเรามีเพียงหอกดาบต่อมือแต่ก็สามารถรักษาชาติไว้ได้...มนุษย์พันธุ์ไทย เป็นมนุษย์พันธุ์พิเศษที่มีอาวุธ 9 ชนิดอยู่ในตัว คือ สองหมัด สองศอก สองเข่า สองเท้า หนึ่งหัว โดยเฉพาะหนึ่งหัวนี้ คือ มันสมองอันเลิศล้ำของคนไทยที่เป็นทั้งนักแก้ปัญหา นักประนีประนอม จึงรักษาชาติไว้ได้...ถ้าเราเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นสื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้ เป็นมวยไทย หมายถึง ฟังเป็น คิดเป็น พูดเป็น แก้ปัญหาเป็น และเรียนรู้วัฒนธรรมไทยอย่างถ่องแท้ ก็พร้อมที่จะก้าวไปสู่ สังคมโลกอย่างสง่างาม คนอย่างนี้ที่เรียกว่า คนเป็นมวย”

ในการสอนให้คนเป็นมวย ครูผู้สอนต้องสอนผู้เรียนในหลายด้านควบคู่กันไป ในสภาพแวดล้อมของการจัดการเรียนการสอน เช่น ด้านความรู้และทักษะ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนหรือศิษย์ได้มีการพัฒนาคุณสมบัติต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในการสอนวิชามวยไทยของไทยสืบไป (สุจิตรา สุคนธทรัพย์. 2540: 203) ดังนี้

1. การสอนด้านความรู้และทักษะ ประกอบด้วย ความรู้ 3 ส่วน คือ ความรู้ด้านการต่อสู้ ความรู้ด้านการควบคุมพลังจิตและพลังกายในการต่อสู้ และความรู้ด้านคุณธรรมในการต่อสู้ ความรู้ทั้ง 3 ส่วนนี้จะผสมผสานกลมกลืนกันไปในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน

1.1 ความรู้ด้านการต่อสู้ เป็นความรู้ทั้งหมดเกี่ยวกับการต่อสู้ตั้งแต่การไหว้ครู แบบแผนของการใช้อาวุธมวยไทยครบอาวุธ คือ มัด เข่า เข่า ศอก ศีรษะ รวมทั้งแบบแผนของการใช้ ดนตรีวงปี่กลอง

1.2 ความรู้ด้านการควบคุมพลังจิตและพลังกายในการต่อสู้ เป็นความรู้ที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อพุทธศาสนิกายพุทธตันตระ ที่มีความเชื่อในเรื่องความสามารถทางจิตในการควบคุมการทำงานของกายผ่านการใช้คาถาอาคม ท่องบทมนตรา และการใช้เครื่องรางของขลังต่างๆ ซึ่งความเชื่อในความสำคัญของพลังจิตนี้จะทำให้เกิดท่าในการต่อสู้โดยเฉพาะมีปรากฏหลักฐานในท่ามวยไทย เช่น ท่านายณ์นำวศร เป็นการนำพลังจิตมาใช้สร้างกำลังแขนกำลังมือการย่างสามขุม เป็นการนำพลังจิตมาใช้ในขณะย่างเท้า (Foot-works) เป็นต้น การควบคุมจิตให้เป็นหนึ่งนั้นกระทำโดยขาดอุปาย

ของการทอปั่นคาถา อันเป็นหัวข้อธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อให้จิตมีพลังที่จะใช้ในการควบคุมกายให้สามารถมีพลังในการต่อสู้ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการต่อสู้ให้กับนักรบในสมัยนั้นด้วย

1.3 ความรู้ในด้านคุณธรรมในการต่อสู้ การถ่ายทอดความรู้วิชามวยไทยครูมวยไม่ได้ถ่ายทอดเฉพาะความสามารถในการต่อสู้เท่านั้น แต่จะถ่ายทอดความรู้ด้านคุณธรรมควบคู่ไปด้วย เพราะความรู้ชนิดนี้เปรียบเสมือนดาบสองคมถ้าผู้มีความรู้ไม่มีคุณธรรมอย่างสูงในการทำกับคนแล้วย่อมจะสามารถนำความรู้ไปให้เกิดอันตรายในสังคมได้อย่างมาก

2. การสอนด้านพฤติกรรม ผู้สอนจะใช้วิธีการต่างๆ กำกับให้ผู้เรียนเป็นคนดีไม่นำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด โดยเริ่มควบคุมตั้งแต่การคัดเลือกคนเข้ามาเรียน เมื่อเวลาผ่านไปการคัดเลือกผู้เรียนทำได้ยากขึ้นครูจึงหาทางกำกับพฤติกรรมผู้เรียนให้ผ่านพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีการยกครูโดยการที่ศิษย์ยอมให้ครูอบรมสั่งสอนความรู้และความประพฤติอย่างเต็มใจและด้วยความเคารพ นอกจากนั้นครูบางท่านยังให้ศิษย์กล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าพระรัตนตรัยที่คนยึดถือว่า คุณของพระรัตนตรัยจะปกป้องคุ้มครองผู้ที่ประพฤติธรรมให้มีความเจริญ ดังนั้น คำปฏิญาณจะเป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมของผู้เรียนไม่นำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด ผู้ใดที่กล่าวคำปฏิญาณหรือกล่าวคำรับสัตยาต่อหน้าคุณพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วจะไม่กระทำการใดๆ ล่วงละเมิดคำปฏิญาณนั้น หากผู้ใดละเมิดเชื่อว่าจะได้รับผลร้ายต่อผู้เรียนเอง ซึ่งถ้าจะเปรียบกับวิธีการในปัจจุบัน คือ การมีกฎ ระเบียบ หรือวินัยไว้ควบคุมประพฤติดังของผู้เรียนนั่นเอง แต่กฎ ระเบียบ หรือวินัยในปัจจุบันเป็นวินัยภายนอกที่ผู้ใดขาดความรู้สึกละอายใจ ขาดความสำนึกในความถูกต้อง จึงอาจเกิดการละเมิดวินัยได้ ขณะเดียวกันได้มีการหาวิธีการสร้างวินัยในตนเองให้กับผู้เรียนโดยอาศัยความเชื่อที่เป็นวิถีชีวิตของคนไทยกำกับดูแลความประพฤติอีกครั้งหนึ่ง

3. การสอนด้านจิตใจ จะเน้นถึงการสอนในเรื่องของคุณธรรมความดีงามของการอยู่ร่วมกันในสังคม เน้นการมีสมรรถภาพทางจิตใจให้เข้มแข็งและมีความสุข การสอนทางด้านจิตใจปรากฏให้เห็นในส่วนต่างๆ ของการไหว้ครู หลักธรรมสำหรับการเป็นคนดีตามหลักพระพุทธศาสนาอีกประการหนึ่ง คือ ความกตัญญู ซึ่งจะเห็นได้ตั้งแต่ก่อนเริ่มการแสดงที่ต้องเริ่มจากการไหว้ครู การรับมงคลจากผู้สอนเป็นการยอมรับถึงความเป็นศิษย์มีครู และขอครูเป็นกำลังใจในการต่อสู้ นอกจากนี้ทุกปีผู้เรียนมวยไทยจะต้องทำพิธีไหว้ครูเพื่อเป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงครูที่ให้ความรู้ในปัจจุบันและเป็นการเตือนให้ผู้เรียนประพฤติตนเป็นคนดีตามคำสอนของครู ซึ่งผู้เรียนจะแสดงออกต่อครูด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนยอมรับการสอนของครูด้วยดีเสมอ

สำหรับการสอนด้านจิตใจ ครูใช้อุปายของการฝึกหนักเพื่อให้มีความอดทน เช่น การกระโดดท่าสามเหลี่ยมนานๆ การฝึกตีเป่ายางทุกวัน การฝึกท่ามวยบ่อยๆ หลายๆ เที้ยวโดยไม่ยอม

ต่อท่าใหม่ให้ การฝึกให้รู้จักปรับตัวเข้าหาเพื่อนโดยการฝึกท่าต่อสู้ระหว่างเพื่อนซึ่งอาจมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับบาดเจ็บจากการพลาดพลั้ง นอกจากจะฝึกความอดทนแล้วยังเป็นการฝึกการรู้จักให้อภัยจริงใจต่อเพื่อนอีกด้วย

4. การสอนด้านปัญญา ปัญญาในที่นี้ คือ การสอนให้รู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เหตุรู้ผล รู้จักการแก้ปัญหา และรู้จักการพิจารณาใคร่ครวญในการกระทำสิ่งที่ถูกที่ควรที่เป็นคุณแก่ตนเองและสังคม การพัฒนาปัญญาสามารถทำได้โดย การฟัง (สุตมยปัญญา) คิดตาม (จินตมยปัญญา) และลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา)

จะเห็นว่าการสอนที่ผ่านมาของครูมวยไทยนั้น ได้ดำเนินรอยตามแนวคำสอนทางศาสนา คือ ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีลที่เป็นส่วนที่ว่าด้วยความประพฤติของบุคคล สมาธิที่เป็นส่วนว่าด้วยคุณธรรม ความดี ความมีสมรรถภาพทางจิต และปัญญาที่เป็นส่วนของการรู้จักพิจารณา นำความรู้ไปใช้ในทางที่ถูกที่ควร นอกจากนี้กระบวนการในการอบรมสั่งสอนยังก่อให้เกิดคุณธรรมตามคำสอนของพระพุทธศาสนาข้ออื่นๆ ด้วย เช่น ความกตัญญูอันเป็นธรรมของคนดีมีธรรมะในการดำรงชีวิตของการเป็นปวงชนธรรมดา ที่ประกอบด้วยสัจจะ คือ ความจริงใจต่อกัน ทมะ คือ การรู้จักฝึกตนปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ควบคุมตนเองได้ ขันติ คือ ความอดทนต่อความยากลำบาก ไม่หวั่นไหว มีความเพียรพยายาม และจาคะ คือ ความมีน้ำใจ เชื้อเพื่อช่วยเหลือ ไม่เอาแต่ใจตนเอง อาจกล่าวได้ว่าการสอนของครูมวยไทยได้เน้นผู้ที่มีความรู้ด้านการต่อสู้ที่กำกับด้วยคุณธรรมอย่างแน่นแฟ้นจนเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งผู้ที่จะทำการถ่ายทอดความรู้ในปัจจุบันควรได้นำแนวทางการสอนเหล่านี้มาใช้ให้เหมาะสมสภาพปัจจุบัน

จากที่กล่าวมา มวยไทยนับเป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของไทยที่แฝงด้วยปรัชญา แนวคิด และมีความหมายลึกซึ้งละเอียดอ่อน การที่จะฝึกใช้อาวุธหลักและอาวุธอื่นๆ ของมวยไทยให้เข้าถึงคำว่า ปรัชญา แนวคิดของมวยไทยได้นั้นจึงไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการเข้าถึงปรัชญา แนวคิดดังกล่าวได้มีความจำเป็นต้องมีการฝึกฝนเป็นขั้นตอน สัมผัส และใช้ความวิริยะอุตสาหะอย่างสูง

คุณค่าของมวยไทย

มวยไทยยังได้รับการสืบทอดต่อกันมาอย่างไม่ขาดระยะ เมื่อเวลาผ่านไปความจำเป็นของการต่อสู้ป้องกันตัวระยะประชิดตัวเริ่มลดความสำคัญลง แต่มวยไทยยังดำรงไว้ในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมของชาติที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทยของคนไทยและของประเทศ รวมถึงเป็นวิชาเพื่อการเรียนรู้ในด้านศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว เป็นกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ และกีฬาเพื่อการออกกำลังกายและนันทนาการ แม้ว่าในปัจจุบันมวยไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงในด้านของความมุ่งหมายในการเรียนไปบ้าง แต่มวยไทยยังคงความสัมพันธ์และมีคุณค่าอยู่คู่กับคนไทยและสังคมไทยมาโดยต่อเนื่อง

ความสำคัญและคุณค่าของมวยไทยที่ยังมีความหมายในปัจจุบัน สรุปลได้ (โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง. 2525: 28; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 4-5) ดังนี้

1. มวยไทยสำคัญต่อบุคคล มวยไทยช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจและสติปัญญา ทำให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของมวยไทยอย่างถูกต้องจะเกิดความรักชื่นชมในวัฒนธรรมอันล้ำค่าแห่งศิลปะการต่อสู้และเผยแพร่ไปสู่ชาวโลกอย่างเป็นระบบ

2. มวยไทยสำคัญต่อชุมชนและสังคม มวยไทยเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายส่วนบุคคลและร่วมกับหลายๆ คนได้ อาจใช้เพื่อการ เล่นสนุกสนานหรือฝึกหัดเพื่อการแข่งขันกีฬาและจัดการแข่งขันมวยไทยในโอกาสพิเศษต่างๆ ยังผลให้เกิดความร่วมมือกัน ในสังคม

3. มวยไทยสำคัญต่อประเทศชาติ มวยไทยมีส่วนสำคัญในการดำรงเอกราชของชาติไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เพราะมวยไทยช่วยให้การรบของทหารไทยได้เปรียบคู่ต่อสู้โดยเฉพาะการรบในระยะประชิดตัว ทหารตำรวจจึงได้รับการฝึกฝนเรื่องมวยไทยอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

4. มวยไทยสำคัญต่อนานาชาติ เนื่องจากนานาประเทศได้หันมาสนใจในวิชามวยไทยนิยมฝึกซ้อมทั้งเพื่อการออกกำลังกายและเพื่อการแข่งขัน มีการตั้งชมรมและองค์กรมวยไทยในต่างประเทศมากมาย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสื่อทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยมากขึ้น ทั้งชื่นชมและหวงแหนศิลปะมวยไทยเหมือนศิลปะที่สร้างขึ้นสำหรับชาวโลกทั้งมวล

5. มวยไทยคู่ราชบัลลังก์ ในอดีตนักมวยไทยจะได้รับการฝึกสอนอบรมให้เป็นผู้เสียสละมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์คุณธรรมประจำตัวนักมวยไทยดังกล่าว จึงทำให้พระมหากษัตริย์โบราณทรงโปรดปรานนักมวยไทยมาก โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นราชองครักษ์ ทนายเลื่อทนายตำรวจ ตำรวจหลวง และมหาดเล็ก เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองราชบัลลังก์และประเทศชาติ มวยไทยในวังจะมีลักษณะพิเศษต่างกับมวยไทยทั่วไป คือ มีความชำนาญในการทุ้ม ทับ จับ หัก เป็นอย่างมากและเชี่ยวชาญในการต่อสู้ประชิดตัว

6. มวยไทยช่วยให้ชาติมั่นคง มวยไทยเป็นเอกลักษณ์และเป็นวัฒนธรรม มวยไทยจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชาติไทยมั่นคงไม่ว่าคนไทยจะไปอยู่ที่ใดก็จะนำศิลปะมวยไทยไปฝึกปฏิบัติและเผยแพร่ สร้างความสัมพันธ์อันดีในหมู่คนไทยด้วยกัน

สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์ (2540: 185-191) ได้ศึกษา คุณค่าของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยซึ่งรวมถึงหมายถึงคุณค่าของมวยไทยด้วย โดยสรุปเป็นคุณค่าของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย ไว้ดังนี้

1. คุณค่าในตัววิชา เป็นคุณค่าประจำวิชาการศึกษาต่อสู้ป้องกันตัว คือ ใช้ในการป้องกันตนเองหรือใช้ในการต่อสู้ เป็นคุณค่าของการปกป้องตนเองให้พ้นภัย

2. คุณค่าในตัวผู้เรียน เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ประกอบด้วย

2.1 คุณค่าทางด้านสมรรถภาพทางกาย ทำให้ผู้เรียนมีร่างกายที่แข็งแรง มีสมรรถภาพทางกายดี จะเห็นได้จากการฝึกให้ผู้เรียนหาบน้ำ ดำข้าว แบกฟืน เตะต้นกล้วย อันเป็นการฝึกเพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานด้านความแข็งแรงของร่างกายให้เพียงพอก่อนที่จะทำการต่อสู้ นอกจากนั้น การฝึกการต่อสู้ป้องกันตัวจะทำให้ผู้เรียนมีความคล่องแคล่วว่องไว

2.2 คุณค่าทางด้านสมรรถภาพทางจิต หมายถึง การมีจิตใจที่เข้มแข็งต่อการรับกระทบทางอารมณ์ อุดทน อุดกลั้น รู้จักการแก้ปัญหา และกล้าเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่างๆ มีสติ มีไหวพริบ หรือจากการที่สมัยโบราณการชกมวยไทยจะใช้การเปรียบมวยและความพอใจของคู่ชกเป็นสำคัญ แม้ว่าร่างกายหรืออวัยวะจะต่างกันแต่ถ้ามีใจกล้าต่อสู้ก็สามารถจะต่อสู้กันได้ และเป็นการฝึกให้ผู้เรียนมีสติและไหวพริบไปพร้อมกัน

2.3 คุณค่าทางด้านจิตวิญญาณ หมายถึง คุณค่าที่เป็นความรู้สึกรู้สีกภายในจิตใจ จิตวิญญาณเป็นสำคัญ ที่เกิดจากการเรียนศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย ได้แก่ ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ความรักชาติรักแผ่นดิน

3. คุณค่าในสังคม เป็นคุณค่าที่เป็นสมบัติหรือมรดกของชาติไทยที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน คุณค่าทางสังคมที่แสดงให้เห็นว่าเป็นคุณค่าสูงสุดของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย คือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน การมีวินัยในตนเอง การยอมรับในบุคคลอื่น การรู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา การให้ความช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า คุณค่าเหล่านี้เป็นศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยก่อให้เกิดมีขึ้นในสังคมทางอ้อม อันเป็นลักษณะของคุณค่าส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาคุณค่าของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยในด้านของทฤษฎีคุณค่าหรือคุณวิทยาแล้วจะพบว่า ในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวมีคุณค่าทางจริยะหรือคุณค่าทางความประพฤติของบุคคลในสังคมที่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย เช่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความเคารพ อาวุโส เป็นต้น คุณค่าในเชิงคุณวิทยาประการหนึ่ง คือ คุณค่าทางสุนทรียะ อันเป็นคุณค่าเกี่ยวกับความงาม ซึ่งในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยมีคุณค่าเหล่านี้ครบถ้วน ตั้งแต่ความงามของเครื่องมือการต่อสู้ เพลงประกอบการต่อสู้ที่ได้จัดสรรให้เหมาะกับจังหวะของการแสดง เหมาะสมกับอาวุธ ประกอบกับลีลาท่าทางของการแสดงที่ประสานกลมกลืนกับจังหวะดนตรี สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าทางสุนทรียะของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย ดังนั้น หากพิจารณาคุณค่าในเชิงของคุณวิทยาแล้ว ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยมีคุณค่าครบถ้วน

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นที่ยอมรับกันว่ามวยไทยเป็นวิชาศิลปะการต่อสู้ชนิดหนึ่งซึ่งเป็นมรดกที่มีค่าอย่างยิ่งของไทยควรอนุรักษ์ไว้ถ่ายทอดแก่นุชนรุ่นหลัง รัฐบาลควรจะส่งเสริมให้เยาวชนหันมาสนใจศึกษาเล่าเรียนวิชามวยไทยเพื่อเป็นการสืบทอดปรัชญาแนวคิด รวมถึงภูมิปัญญาในมวยไทยของบรรพบุรุษไว้ให้เป็นวัฒนธรรมของชาติสืบไป อย่างไรก็ตามทั้งที่ทั่วโลกยอมรับว่าวิชามวยไทยเป็นวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวซึ่งเหนือกว่าวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวของชาติอื่น ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก (สภาผู้แทนราษฎร. 2546: 2-4; สมศักดิ์ ศิริอนันต์. 2546: 3)

1. ค่านิยมและความเข้าใจผิดคิดว่าวิชามวยไทยเป็นวิชาการต่อสู้ของคนชั้นต่ำ เป็นอันธพาลหรือนักเลงที่ไม่มีทางหากิน จึงหันมายึดการชกมวยเป็นอาชีพ
2. กลัวการบาดเจ็บไม่กล้าฝึกหัด
3. การขาดแคลนแหล่งความรู้และช่องว่างของการถ่ายทอดความรู้ที่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย
4. ผู้ฝึกสอนที่ส่วนมากจะเป็นนักมวยรุ่นเก่าที่มีประสบการณ์ชกมวยสูงมาก่อน การสอนยังคงเป็นแบบที่ตนเองเคยถูกสอนมา ขาดการแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อการประยุกต์ใช้ในมวยไทยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

และเป็นที่น่าแปลกใจไปกว่านั้น ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ภาคภูมิใจในมวยไทยแต่กลับไม่ช่วยกันส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ ตรงกันข้ามกับชาวต่างประเทศทั้งในยุโรปและอเมริกากลับเห็นความสำคัญเดินทางมาศึกษาเล่าเรียนแล้วนำความรู้กลับไปเปิดโรงเรียนสอนเยาวชนทั้งหญิงและชาย ซึ่งเราจะเห็นได้จากการที่ชาวต่างประเทศมาชกมวยไทยในประเทศไทยหลายครั้งแล้ว อย่างน้อยที่สุดคุณประโยชน์ของวิชามวยไทยนี้ สามารถนำไปฝึกอบรมคนที่ทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยของบุคคลสำคัญระดับประเทศซึ่งปฏิบัติได้ดีมีประสิทธิภาพสูงอีกด้วย

การไหว้ครูมวยไทย

นักมวยไทยทุกคนจะต้องไหว้ครูเพื่อระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ ตลอดจนคุณพระศรีรัตนตรัยให้มาคุ้มครอง การไหว้ครูมวยไทยจะส่งผลให้นักมวยประกอบไปด้วยลักษณะของการว่าง่าย ความรู้จริง ความกล้าหาญ อดทน มีน้ำใจ กตัญญู และซื่อสัตย์ หากขาดข้อใดข้อหนึ่งไปแล้วก็ไม่นับเป็นนักมวยที่สมบูรณ์ การไหว้ครูมวยไทยยังเป็นอุบายเตือนใจให้นักมวยยึดมั่นในความสามัคคี รักหมู่คณะ หากฝ่ายหนึ่งไหว้ครูและรำมวยไทยแบบเดียวกันย่อมแสดงว่า สืบสายมาจากครูเดียวกันไม่มีความจำเป็นจะต้องต่อสู้กันเองขณะเดียวกันความมั่นคงแน่นแฟ้นของการรักหมู่คณะย่อมโน้มนำไปสู่ความจงรักภักดี ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะเหตุนี้นักมวยจึงต้องหันหน้าไปทางทิศอันเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ เพื่อน้อมนำถึงพระบารมีตลอดจนคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์

การไหว้ครูมวยไทยของแต่ละภาคแต่ละสำนักอาจแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งในลักษณะท่าทางการรำรำรำ พิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการไหว้ครู อาทิ นักมวยฝ่ายใต้ที่มาจากเมืองชุมพร เมืองไชยาที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมมัดกุมป้องกันการชกต่อยหรือเตะด้วยเชิงอ่อน ท่ารำรำรำของนักมวยฝ่ายใต้จึงมีท่วงท่าอ่อนไหวไม่น่ากลัว ส่วนนักมวยภาคกลางก็มีแบบฉบับของตนเองสุดแต่ประยุกต์ให้เกิดความสวยงาม

ในที่นี้กล่าวถึงการไหว้ครูมวยไทยตามแนวทางของอาจารย์วิชิต ชี้เชิญ อาจารย์นักปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูมวยไทยและเป็นที่รู้จักทั่วไปในฐานะครูมวยรุ่นใหม่ สามารถแบ่งตามจุดมุ่งหมายของการไหว้ครูได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การไหว้ครูเมื่อมอบตัวเป็นศิษย์

การมอบตัวเป็นศิษย์ การขึ้นครู การยกครู เปรียบเสมือนการลงทะเบียนและปฐมนิเทศ เป็นการชี้แจงระเบียบการฝึกหัด และข้อตกลงบางอย่างในการฝึกมวยกับครูมวย การไหว้ครูในลักษณะนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้ศิษย์เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในการฝึกซ้อมและแข่งขัน ขึ้นเชื่อว่า เป็นศิษย์มีครูซึ่งทำให้ศิษย์เกิดกำลังใจและมีความวิริยะอุตสาหะ มานะอดทน เพื่อให้บรรลุจุดหมายของการศึกษาตามที่ตั้งใจไว้ หรือระลึกถึงบุญคุณมวยแล้วเชื่อว่าจะทำให้เอาชนะคู่ต่อสู้ได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 76)

เนื่องจากความเชื่อของคนไทยเกี่ยวกับการศึกษาหาความรู้ในอดีตจะต้องมีครูอาจารย์เป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้บุคคลที่ครูยอมรับไว้เป็นศิษย์จะต้องผ่านการคัดเลือกและกลั่นกรองอย่างถี่ถ้วน จนเมื่อครูตระหนักว่าบุคคลนี้ไม่ใช่คนพาลและมีคุณสมบัติพอที่จะได้รับการถ่ายทอดวิชาจากท่านได้ครูจึงจะรับไว้เป็นศิษย์แม้จะยังไม่ทันได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครู เขาก็มีความสำนึกในความเมตตากรุณาของครูซึ่งจะมีแก่ตนต่อไป จึงได้นำเครื่องสักการบูชาครูเพื่อฝากตัวเป็นศิษย์และปฏิญาณตนต่อหน้าท่านว่า จะเคารพเชื่อฟัง ทั้งประพฤติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยที่ครูกำหนดไว้อย่างเคร่งครัด อดทน ทำให้ผู้เรียนจะต้องเคารพเชื่อฟังครูอาจารย์ของตนและระลึกถึงบุญคุณครูอาจารย์ของตนเองอยู่เสมอ จึงจะเป็นผู้ที่มีความเจริญก้าวหน้าและเสริมสิริมงคล การฝึกมวยไทยถึงการไหว้ครูเพื่อมอบตัวเป็นศิษย์ซึ่งถือเป็นประเพณีอันดีงามปฏิบัติสืบต่อกันมา

นาค เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา (2513: 16) ได้อธิบายเกี่ยวกับการขึ้นครูไว้ว่า การขึ้นครูเป็นพิธีการอย่างหนึ่งที่มีการตกลงยอมรับการเป็นครูกับศิษย์อย่างสมบูรณ์ สำนักเหล่านี้มีศิษย์เข้ารับการฝึกหัดมา ดังนั้น การขึ้นครูจึงมีทั้งการทำพิธีขึ้นครูที่ละคนและขึ้นครูเป็นหมู่พร้อมกัน

พระยาปริยัติธรรมธาดา (2539: 2438-2447) ได้อธิบายเกี่ยวกับยกครูไว้ในหนังสือโบราณศึกษาว่า การยกครูเป็นการตกลงกันระหว่างกับครูกับศิษย์ว่าจะเริ่มเป็นครูเป็นศิษย์กันก่อนที่จะทำการศึกษาเล่าเรียนวิชาหรือก่อนที่จะฝึกหัดศิลปะวิทยาการต่างๆ ทุกแขนง

การมอบตัวเป็นศิษย์มักจะทำกันในวันพฤหัสบดีเพราะถือเป็นวันครูตามคติโบราณอาจใช้วัดหรือสถานที่ที่เป็นสิริมงคลทำพิธีการ โดยนักมวยนำดอกไม้ ธูปเทียน และเงินค่าครู หรือผ้าแพรผ้าขาวม้ามาให้ครูมวย จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย แล้วกล่าวคำปฏิญาณตนว่าจะเคารพนับถือ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามคำสอนของครูมวย จะประพฤติตนเป็นคนดีทั้งกาย วาจา และจิตใจ จะมานะอดทนฝึกศิลปะมวยไทยให้สำเร็จ และจะนำศิลปะการต่อสู้มวยไทยไปใช้ในทางที่ถูกที่ควร ต่อจากนั้นครูมวยจะให้โอวาทเหมือนกับการปฐมนิเทศนักศึกษา คือ ให้แนวทางในการปฏิบัติตน การเรียน การฝึกฝน ทั้งข้อตกลงต่างๆ ที่จะกล่าวต่อกันต่อหน้าพ่อแม่ ผู้ปกครอง เหมือนเป็นสักขีพยานในการรับศิษย์ในการเข้ามาศึกษาหาความรู้และครูจะต้องปฏิบัติต่อศิษย์ด้วยดีเหมือนบิดามารดาของศิษย์เช่นกัน อาจให้นักมวยฟังเทศน์เพื่ออบรมจิตใจก่อนจะเริ่มสอนท่าไหว้ครูให้และสอนวิธีการใช้อาวุธของมวยไทยชนิดต่างๆ ต่อไป

ครูมวยบางท่าน เช่น อาจารย์กิมเล็ง ทวีสิทธิ์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 76-77) ได้ให้ลูกศิษย์รับสัจ 4 ข้อ ในการทำพิธีมอบตัวเป็นศิษย์ คือ

ข้อ 1 จะบำรุงร่างกายให้สะอาดแข็งแรงและดำรงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต
บริสุทธิ์

ข้อ 2 จะไม่รังแกผู้อ่อนแอ ร่วมรักสามัคคี และช่วยเหลือกันเมื่อช่วยได้

ข้อ 3 จะบำเพ็ญกรรมดีเพื่อประโยชน์ผู้อื่นละรักษาชาติ

ข้อ 4 จะหลีกเลี่ยงเหตุการณ์อันไม่สงบ

2. การไหว้ครูระยะการฝึกทักษะมวย

หลังจากที่ครูมวยไทยได้รับศิษย์เพื่อเข้ามาฝึกวิชามวยไทยแล้ว ในขั้นตอนของการฝึกครูจะเริ่มด้วยขั้นตอนการใช้กิจกรรมไหว้ครูในการฝึกทักษะมวยไทยโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการอบรมสั่งสอนนักมวยให้มีความเคารพเชื่อฟัง สามารถปฏิบัติทักษะตามที่ครูมวยสอนและตามความถนัดที่สังเกตได้จากพฤติกรรมการแสดงออกจากท่าทางของนักมวย ไม่ว่าจะเป็นท่าทางการเคลื่อนไหว ท่าทางการรับและรุก ท่าทางการใช้อาวุธมวยไทย และเพิ่มทักษะมวยในแต่ละด้านให้นักมวยมีความรู้ ความสามารถเพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายในการฝึกแต่ละครั้ง เช่น เพื่อการแข่งขัน เพื่อการสู้รบ เพื่อการใช้เป็นศิลปะการป้องกันตัว เพื่อเป็นพื้นฐานการกีฬาและการออกกำลังกาย และเพื่อความบันเทิงในมวยไทย

การไหว้ครูในลักษณะนี้จะใช้เวลานานหรือไม่ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการฝึกความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลที่รับการฝึก รวมถึงความวิริยะ อุตสาหะ มานะอดทน ของนักมวยในการอดทนต่อความยากลำบากในวิชาความรู้ที่ครูมวยแต่ละท่านได้อบรมสั่งสอนให้ ซึ่งจะเป็นการผูกใจในครูกับศิษย์และพัฒนานักมวยให้มี “ความเป็นมวย” โดยแท้จริง

3. การจัดพิธีไหว้ครูและครอบครูมวยไทย

พิธีการนี้มีรูปแบบการพัฒนามาจากประเพณีไหว้ครูและครอบครูทางดุริยางคศิลป์ และนาฏศิลป์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความเคารพกราบไหว้ครูอาจารย์ทั้งที่มีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้วที่เป็นผู้สั่งสอนและให้การอบรม เพื่อช่วยให้ศิษย์มีความรู้ดี ความประพฤติดี สมควรอยู่ในสังคมของมนุษย์ที่เจริญได้ ในคำกล่าวแสดงความเคารพครูอาจารย์ก็มีคำว่า “ปาเจราจริยา โหนติ...” ซึ่งหมายถึงครูอาจารย์แต่ปางก่อนด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2540: 2) ขณะเดียวกันเป็นการประกาศการยอมรับสถานะของครูอาจารย์และแจ้งสถานะของตนว่าเป็นศิษย์มีครู รวมถึงนักมวยที่พร้อมจะขึ้นชกหรือจบการเรียนตามเป้าหมายแล้ว ครูมวยมั่นใจได้ว่าศิษย์ผู้นั้นสามารถที่จะออกไปปฏิบัติวิชามวยไทยได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จะต้องผ่านพิธีไหว้ครูและครอบครูมวยไทยเสียก่อน

การจัดพิธีไหว้ครูและครอบครูมวยไทยมักนิยมจัดภายใน 1 วัน โดยทั่วไปคือวันพฤหัสบดี ซึ่งถือเป็นวันครูอันเกี่ยวข้องกับตำนานเทพเจ้าพระพฤหัสบดีที่ถือเป็นครูของเทวดาทั้งหลาย บางครั้งก็นิยมจัดกันในวันอาทิตย์ได้ด้วย แต่ไม่ว่าจะจัดวันพฤหัสบดีหรือวันอาทิตย์จะต้องไม่ตรงกับวันพระ เพราะถือว่าครูจะไม่ลงมาและการหาซื้อเครื่องสังเวยกระทำได้ลำบาก เดือนที่นิยมประกอบพิธีไหว้ครูมวยไทยประจำปีมักเป็นเดือนเลขคู่ยกเว้นเดือน 9 ที่อนุโลม เพราะถือเป็นเคล็ดว่าเป็นเลขที่มีความก้าวหน้าและมักทำกันในวันข้างขึ้นซึ่งถือว่าเป็นวันฟู ส่วนข้างแรมถือเป็นวันจมไม่นิยมประกอบพิธีกัน

การเตรียมเกี่ยวกับการจัดพิธีไหว้ครูและครอบครูมวยไทย ประกอบด้วย การจัดที่บูชามีพระพุทธรูปเป็นประธาน มีดอกไม้สด รูปเทียนสำหรับบูชา มีเครื่องอุปกรณ์มวยไทยทุกอย่างเท่าที่มีวางไว้สองข้างที่บูชา มีเทียนชี้ผึ้งหนัก 1 บาท 1 เล่ม น้ำ 1 ชัน เพื่อทำน้ำมนต์หรือให้มากพอกับจำนวนคน และแบ่งกระแจะสำหรับเจิม

สำหรับศิษย์ที่ต้องเตรียมมา ประกอบด้วย ดอกไม้สดสีต่างๆ เป็นช่อเป็นกำหรือเป็นพวงก็ได้ ผ้าขาวยาวประมาณ 1.50 เมตร (จัดรวมกัน) รูปแพ เทียนแพ 1 สำรับ (จัดรวมกัน) และจานหรือถาด 1 ใบ สำหรับใส่เครื่องบูชา (จัดรวมกัน)

เครื่องประกอบพิธีบวงสรวงและไหว้ครู ประกอบด้วย

1. ราชวัติฉัตรธง ต้นกล้วย และต้นอ้อยมัดรวมกันทั้ง 4 มุม เป็นบริเวณมณฑลพ
2. บายศรีหลัก 9 ชั้น 1 คู่ บายศรีพรหม 1 คู่ บายศรีเทพ 1 คู่ บายศรีบารมี 1 คู่ บายศรีตอ 1 คู่ บายศรีปากขาม 2 คู่ หรือจัดตามความเหมาะสม

3. เครื่องสังเวทเทวดาและครู ประกอบด้วย ถั่วเขียว งาขาว งาดำ ถั่วแดง ขนมห้าน เนย จันทروب น้ำอ้อยยบ เผือกต้ม มันต้ม ฟักเงิน ฟักทอง กลัวย่น้ำว่า มะพร้าวอ่อน อ้อยควั่น เครื่องกระยาบวช อย่างละ 2 ที่

4. อาหารหวานที่เป็นมงคล เช่น ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง เม็ดขนุน ขนมห่มอแกง สังขยา ขนมห้าน ขนมห้วยฟู ขนมหะยาสารท

5. อาหารคาว เช่น หัวหมูต้ม ไก่ต้ม เป็ดต้ม ปูต้ม ไข่ต้ม ปลาหมึกแห้ง หมูสามชั้น ปลาช่อนเผาหรือหนึ่งไม่ทอดเกล็ด น้ำพริกป่า แกงเผ็ด แกงหยวก แกงขี้เหล็ก ลาบ ปลายำ กุ้งพล่า ผักสด ข้าวสวย ข้าวเหนียว

6. ผลไม้ 5 หรือ 9 อย่าง จัดรวมหรือแยกตามความเหมาะสม เช่น ส้ม องุ่น ฝรั่ง แอปเปิ้ล เงาะ ชมพู ลองกอง ขนุน มะม่วง แก้วมังกร สาลี่ สับปะรด กลัวย่น้ำหอม ส้มโอ หรือผลไม้ตามฤดูกาล (ยกเว้น มังคุด ละมุด และน้อยหน่า)

7. เหล้าสาโทหรือเหล้าขาว ฯลฯ

8. น้ำเปล่า น้ำชา กาแฟดำ น้ำเขียว น้ำแดง นม

9. หมากพลู บุหรี่ใส่พาน

10. กระทงข้าวเปล่า ปลายำ (ใส่ 4 กระทง) ถวายสัมภเวสีวางที่พื้น

11. เครื่องสักการะ เทียนชัย (32 บาท) เทียนเงิน เทียนทอง รูปหล่อใหญ่ พานข้าวตอกดอกไม้ 1 พาน กระถางรูป

12. โองการของครูใส่พาน พานครูมีรูปแพ เทียนแพ กรวย

แบบแผนของพิธีการไหว้ครูและครอบครูมวยไทยในปัจจุบันได้ประยุกต์เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์และยุคสมัยที่เปลี่ยนไป มีขั้นตอนของพิธีการ (วิจิต ชีเชิญ, 2547: 8-14) ดังนี้

1. ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

2. ประธานจุดธูปเทียนเครื่องบวงสรวง

3. พิธีกรนำสวดมนต์ไหว้พระ อาราธนาศีลพร้อมกัน สมาทานศีล สวดมนต์ทำวัตร ขอขมาพระรัตนตรัย

4. พิธีกรสวดบูชากำลังวันพฤหัสบดี

5. พิธีกรอ่านโครงการบวงสรวง

6. พิธีกรนำสวดบูชาครู

7. นั่งสำรวมจิตระลึกถึงครูอาจารย์ 1 นาที

8. ประธานเจิมอุปกณ์

9. ผู้แทนครูที่เข้าร่วมพิธีรับมอบสิทธิเป็นผู้แทนครูมวยไทย

10. ผู้เข้าร่วมพิธีเข้ารับการครอบครุมวยไทย
11. ผู้เข้าร่วมพิธีดื่มน้ำพระพุทธรณ์และติดเทียนน้ำมันต์ไว้บนศีรษะ
12. ผู้ร่วมพิธีแสดงถวายมือ
13. ประธานให้อโวาท
14. พิธีกรกล่าวนำบทส่งเทวดาและขอพร เสร็จพิธี

การจัดพิธีไหว้ครูและครอบครุมวยไทยเป็นประเพณีที่ดูจะมีเพียงประเทศไทยเท่านั้นที่ยังคงมีปฏิบัติกัน เราไหว้ครูเพราะความเคารพในความเป็นผู้รู้และความเป็นผู้มีคุณธรรม คุณสมบัติทั้ง 2 ประการของครูต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับคุณธรรมของศิษย์การเรียนการสอนจึงจะดำเนินไปด้วยดี และจากคำปฏิญาณที่ศิษย์กล่าวต่อหน้าครูในพิธีไหว้ครูนี้จะทำให้ศิษย์ระลึกถึงอยู่เสมอ แม้จะจบการศึกษาอบรมไปแล้วแต่ยังมีใจระลึกถึงครูอยู่ด้วยความเคารพยกย่อง บางสาขาวิชาที่พ่อก่อนจะนำความรู้มาใช้มักจะทำพิธีบูชาครูก่อนเพื่อระลึกถึงครู เพื่อเป็นกำลังใจ และเพื่อความเป็นสิริมงคล แก่ตน เช่น พวกอาชีพศิลปิน โขน ละคร ลิเก เป็นต้น

การไหว้ครุมวยไทยก่อนชก

เป็นการแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์พระมหากษัตริย์ และประธานในพิธี เพื่อขอให้ได้ชัยชนะด้วยความปลอดภัยแล้วจึงร่ายรำไหว้ครุมวยไทยตามแบบฉบับที่ครูของตนสอนไว้ ขณะเดียวกันเพื่อให้ร่างกายทุกส่วนได้เตรียมพร้อมและกระตุ้นจิตใจให้อีกเข้มคึกคะนองเป็น การทำลายขวัญผู้ต่อสู้ ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณีที่ก่อนการชกทุกครั้งนักมวยทุกคน จะต้องไหว้ครู

การไหว้ครุมวยไทยก่อนชกของแต่ละภาคแต่ละสำนักอาจแตกต่างกันไป มวยจากที่ราบสูงหรือนักมวยฝ่ายเหนือที่มีชาแข็งแรงมักจะมีท่าร่ายรำที่น่าเกรงขาม ส่วนนักมวยฝ่ายใต้ที่มาจากเมืองชุมพร เมืองไชยาที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมรัดกุมป้องกันการชกต่อยหรือเตะด้วยเชิงอ่อน ท่าร่ายรำของนักมวยฝ่ายใต้จึงมีถ่วงทำนองอ่อนไหวไม่น่ากลัว ส่วนนักมวยภาคกลางก็มีแบบฉบับของตนเองสุดแต่จะประยุกต์ให้เกิดความสวยงาม (โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง. 2525: 79-80)

ท่าร่ายรำการไหว้ครุมวยไทยก่อนชกที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นการไหว้ครุตามแบบฉบับของสำนักพัฒนาการพลศึกษาสุขภาพและนันทนาการ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่คิดค้นขึ้นโดยอาจารย์แสวง ศิริโปล์ (สำนักพัฒนาการพลศึกษาสุขภาพและนันทนาการ. 2543) และเป็นท่าไหว้ครุที่นิยมใช้และได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากสถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ตอน คือ ทำนั้งและทำยืน

ตอนที่ 1 ทำนั้ง จะเป็นท่าเริ่มต้นของการไหว้ครุมวยไทยก่อนชกที่นักมวยทุกคนต้องทำ โดยทั่วไปประกอบด้วยขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ให้นั่งคุกเข่า ปลายเท้าขวาทับปลายเท้าซ้าย ลำตัวตั้งตรง พนมมือให้ระดับอกเพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยให้กล้ามเนื้อ ทำสมาธิเพื่อให้เกิดปัญญา เรียกว่าท่าเทพพนม

2. ก้มกราบโดยให้มือสอง ศีรษะหนึ่ง เข่าสอง รวม 5 อย่างติดพัน (กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์) เพื่อระลึกถึงคุณครูอาจารย์ พ่อแม่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งรำมนต์คาถาบูชาผีเสื้อ เทวดา ตามความเชื่อ

3. โนมตัวลงกวาดแขนทั้งสองออกข้างแล้วกอบพระแม่ธรณีตรงหน้าเข้าสู่อก เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อผืนแผ่นดินของบรรพบุรุษไทย

4. พนมมือแล้วแหงนหน้าขึ้นพร้อมถวายบังคมเหนือศีรษะ ทำติดต่อกัน 3 ครั้ง เพื่อเป็นการแสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ไทยผู้ยิ่งใหญ่

5. ให้ลูกนั่งบนส้นเท้าซ้าย ตั้งเข่าขวา มือทั้งสองประสานติดกันตรงกลางหน้าอกไล่ตัวไปข้างหน้า ยกเท้าหลังขึ้น มือทั้งสองทำท่าสอดสร้อยมาลา แล้วไล่ตัวกลับไปข้างหลัง นั่งบนส้นเท้า หมุนกลับ และทำท่ากวางเหยี่ยวหลัง ทำเช่นนี้กลับไปมา 3 ครั้ง ทำไห้ครูดังกล่าวจะเป็นการกระตุ้นกล้ามเนื้อทำให้เลือดไหลเวียนมากขึ้นด้วยการเคลื่อนไหวที่เร็วขึ้น ท่ากวางเหยี่ยวหลังเป็นการสอนให้นักมวยเกิดความรอบคอบด้วยการใช้สายตามองไปโดยรอบและใช้หัวคิดเชิงมวยประกอบไปด้วย จากนั้นจึงยืนเพื่อรำไห้ครูในท่ายืนต่อไป

ตอนที่ 2 ท่ายืน เป็นท่าไห้ครูมวยไทยก่อนชกที่ต่อเนื่องจากท่าหนึ่ง การรำและไห้ครูมวยไทยในท่านี้อาจมีแตกต่างกันไปตามแต่ละภาคหรือแต่ละสำนักมวย แต่ข้อสำคัญนักมวยผู้รำและไห้ครูจะต้องมีรูปร่างเหมาะสมกับท่ารำต่างๆ ด้วย สำนักพัฒนาการพลศึกษาสุขภาพและนันทนาการ กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2543) กล่าวถึง การไห้ครูมวยไทยก่อนชกในท่ายืนประกอบด้วยขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ท่าพรหมสี่หน้า เริ่มด้วยการเคลื่อนไหวจากการก้าวย่างไปมาโดยรอบ 360 องศา ทั้ง 4 ทิศ โดยยกเข่าสูงทีละข้าง มือทั้งสองรำด้วยท่าสอดสร้อยมาลาและจบด้วยการไห้ใน แต่ละทิศ การไห้ครูในท่านี้เพื่อศิษย์จะได้พบกับครูในทุกที่เพื่อแสดงคารวะ และเพื่อสอนให้นักมวยนึกถึงความดี 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และเป็นการแสดงความเคารพที่มีต่อครูอาจารย์ คือ กตัญญู รู้คุณ เคารพ นบนอบ การหมั่น 360 องศา เพื่อสอนให้นักมวยให้มีความสังเกตว่ามีคู่ต่อสู้หรืออันตรายซ่อนอยู่เพื่อจะได้ระมัดระวังไว้ในขณะที่ทำการต่อสู้

2. ท่าย่างสุขเกษมหรือท่าขุนพลกรายทวน 8 ทิศ เป็นการเคลื่อนไหวที่รวดเร็วขึ้นโดยการก้าวเท้าออกไปข้างหน้าพร้อมกับโยกตัวใช้มือปิดลงด้านล่าง ปิดสะโพกตาม และใช้เท้าทั้งสองกวาดไปบริเวณที่จะชกจนครบรอบเพื่อให้นักมวยมีความมั่นใจในการชก รวมถึงการสอนให้นักมวยรู้จักสำรวจตรวจตราบริเวณที่จะชกเพื่อความปลอดภัยในการชกด้วย

3. ทำอย่างสามชুম เป็นการก้าวอย่างของมวยไทยในลักษณะการเดินจุดสามจุด โดยการเปลี่ยนตำแหน่งของเท้าจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งเป็นสามเหลี่ยม และจบด้วยการไหว้ 1 ครั้ง เพื่อแสดงถึงการวางหลักของนักมวยและพร้อมที่จะรุกและรับในการชก

นอกจากท่าทางของการไหว้ครูมวยไทยก่อนชกดังที่กล่าวแล้ว ยังมีท่าทางที่มีความแตกต่างที่ครูมวยและสำนักมวยต่างยึดเป็นแบบฉบับของตนเองสุดแต่จะประยุกต์ให้เกิดความสวยงาม และสามารถเห็นได้ในการชกมวยไทยทั่วไป รวมถึงผู้รู้มวยไทยทั้งหลายที่ได้กล่าวไว้ในเอกสารตำราตามลักษณะท่าทางการรำ เช่น ท่าหงษ์เหิร ท่ายุงฟ้อนหาง ท่ายุงรำแพน ท่าสอดสร้อยมาลา ท่าพระรามแผดแสงศร ท่าพญาคชด้อมกวาง ท่าเสือลากหาง ท่าสาวน้อยประแป้ง เป็นต้น

การไหว้ครูมวยไทยเป็นอุบายเตือนใจให้ยึดมั่นในความสามัคคีรักหมู่คณะ เพื่อน้อมรำลึกถึงพระบารมีของพระมหากษัตริย์ ตลอดจนคุณของบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ซึ่งได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณีโดยเฉพาะการไหว้ครูมวยไทยก่อนชก แต่ปัจจุบันในการแข่งขันชกมวยไทยได้ถูกอิทธิพลของเซียนมวยและผู้จัดการแข่งขันกำหนดทิศทางการชกโดยทางอ้อม การไหว้ครูมวยไทยก่อนชกซึ่งมีความสำคัญต่อจิตใจของนักมวยที่จะขึ้นชกแข่งขัน แต่ไม่มีความสำคัญต่อผู้ชมนอกสังเวียนจึงได้ถูกละเลยไป เพราะมองว่าการไหว้ครูมวยไทยก่อนชกเป็นเรื่องของความลำสมัย เสียเวลารอคอย นักมวยจึงจำเป็นต้องตัดทอนลีลาการรำรำลงให้เหลือเพียงบางส่วนที่สำคัญพอเป็นพิธี นักมวยน้อยคนนักที่จะสามารถแสดงลีลาการรำมวยไทยได้เป็นที่ถูกใจคนดูและเซียนมวยทั้งสนามได้ ซึ่งก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สิ่งดั้งเดิมที่มีในการไหว้ครูมวยไทยก่อนชกสูญหายไปด้วย

การแต่งกายของนักมวยไทย

การแต่งกายของนักมวยไทยถือเป็นแบบแผนการเรียนรู้มวยไทยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นประการหนึ่งของมวยไทย เนื่องจากนักมวยไทยต้องการความแคล่วคล่องว่องไวในการเคลื่อนที่ของส่วนต่างๆ ของร่างกาย จึงไม่นิยมสวมเสื้อผ้าหลายชิ้นจะมีแต่เฉพาะกางเกงขาสั้นและอุปกรณ์ป้องกันตามกฎกติกาของการแข่งขันและเครื่องรางของขลังที่อยู่คู่กับมวยไทยมาแต่อดีตกาล การแต่งกายของนักมวยไทยแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การแต่งกายของนักมวยไทยสมัยโบราณ และการแต่งกายของนักมวยไทยสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีรูปแบบที่พัฒนาให้เห็นความแตกต่างและที่ยังคงความคล้ายคลึงกันบางส่วน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540: 449-467) ดังนี้

การแต่งกายของนักมวยไทยสมัยโบราณ

ในอดีตประเทศไทยต้องทำศึกสงคราม เพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไทยจากการรุกรานของประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด เครื่องแต่งกายของนักมวยไทยแต่งครบเครื่องจึงมีลักษณะคล้ายการออกศึกเข้าแข่งขันชกมวย เพียงแต่ไม่ถืออาวุธและประดับชั้นยศ เมื่อบ้านเมืองสงบลงเครื่องแต่งกาย

ของนักมวยไทยสมัยโบราณจึงเปลี่ยนรูปแบบไปคงเหลือไว้เพียงส่วนที่เป็นส่วนปกปิดร่างกายประกอบด้วย

1. กางเกง เป็นกางเกงขาสั้นยาวประมาณเข่า ซึ่งเป็นกางเกงที่ใช้กันทั่วไปในชีวิตประจำวัน ตัวกางเกงจะใหญ่ไม่มีขอบกางเกง ใช้ผ้าขาวม้าผูกคาดเอวไว้กันหลุด

2. ผ้าขาวม้า เป็นผ้าทอด้วยด้ายฝ้ายหรือไหมรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกว้างประมาณ 1 เมตร ยาวประมาณ 1.50 เมตร ทอเป็นตาหมากรุกบ้างเป็นลายอื่นบ้าง ชาวไทยส่วนมากจะมีทุกคนใช้สำหรับนั่ง คาดเอว เช็ดหน้า เช็ดตัว ในการแข่งขันชกมวยไทยนักมวยจะใช้ผ้าขาวม้าพันให้หน้าคาดทับระหว่างขาให้แทนกระชับและคาดเอวเพื่อให้กางเกงไม่หลุดเวลาขึ้นชกมวย

3. เชือกพันมือ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของมวยไทยอีกประการหนึ่ง คือ การคาดเชือกที่มือโดยใช้ด้ายดิบที่จับเป็นใจ (รวมเส้นด้าย) ขนาดโตเท่าดินสอด่าต่อกันเป็นเชือกยาวประมาณ 20-25 เมตร ม้วนแยกไว้ 2 กลุ่ม ใช้พันสันหมัดและข้อมือ ความยาวต่างกันตามความต้องการของประเภทนักมวย บางท้องถิ่นพันรอบแขนจุดข้อศอกสอดด้ายดิบติดเป็นปมเรียกว่า ก้นหอย เรียงบนสันหมัดคล้ายหนามทุเรียน เมื่อพ่นน้ำลงบนหมัดด้ายที่พันเป็นก้นหอยก็จะแข็งสร้างความเจ็บปวดให้คู่ต่อสู้ได้ การคาดเชือกจะช่วยให้กระดูกนิ้วมือไม่เคล็ดง่ายและทำให้หมัดแข็ง น้ำหนักหมัดมีความหนักแน่นกว่าหมัดธรรมดา พร้อมกับการบริหารร่างกายพร้อมกันไป บางแห่งก็จะทำพิธีปลุกเสกลงคาถาอาคมในด้ายดิบ บางอาจารย์ก็ใช้ด้ายตราสังข์ศพมาใช้พันมือของนักมวย ด้ายดิบที่ใช้คาดหมัดมักจะเก็บไว้ใช้นานปีจึงมีเลือดเศษเนื้อของคู่ต่อสู้ติดเกราะกรงที่ด้ายทำให้ด้ายแข็งคมเหมือนกระดากทราย

วิธีพันมือด้วยเชือก ก่อนพันให้แบนิ้วเหยียดตรงแล้วดำเนินการ ดังนี้

1. ใช้ง่ามหัวแม่มือหนีบปลายเชือกไว้โดยให้ปลายเชือกห้อยอยู่ในมือ ดึงม้วนเชือกออก (อย่าให้ตึงเกินไป) พันรอบสันหมัดเป็นแถวเรียงกันเรื่อยไปจนถึงข้อมือ

2. นำเชือกอ้อมมารัดกระดูกโคนนิ้วหัวแม่มือ 1 รอบ แล้วโยงกลับไปพันข้อมืออีก 2-3 รอบ ทำสลับกันดังกล่าวจนครบทุกนิ้ว

3. พันบริเวณสันหมัดและหน้าหมัดให้มีความหนาพอประมาณ การพันให้ส่วนมากของเชือกไล่ไปทางหน้าหมัดแต่ไม่ถึงมะเขงก

4. จากนั้นให้พันเชือกเรียงติดกันขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงกึ่งกลางแขนหรือจนหมดความยาวของเชือกที่เตรียมไว้

5. เก็บปลายเชือกโดยการสอดปลายเชือกเข้าไว้ด้านในของเกลียวเชือก

การพันมือที่ดีเมื่อพันเสร็จต้องมีความรู้สึกที่เวลาแบมือออกแล้วรู้สึกว่าย่อนสบาย แต่เวลากำหมัดแล้วรู้สึกว่ารัดแน่น มีน้ำหนักถ่วงอยู่ตรงหน้าหมัด หากพันมือแน่นเกินไปเวลาชกเลือดจะเดินไม่สะดวกหมัดจะไม่มีน้ำหนัก

คุณลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งของการคาดเชือก คือ วิธีการคาดเชือกสามารถบอกภูมิปัญญาของสำนักมวยได้ว่าเป็นนักมวยมาจากถิ่นใด และบอกถึงลักษณะการใช้หมัดและการใช้ศอกว่าเป็นอย่างไร เช่น มวยโคราชเป็นมวยเตะและต่อยวงกว้างจะคาดเชือกจากหมัดถึงข้อศอกเพื่อป้องกันการเตะ ส่วนมวยลพบุรีเป็นที่เลื่องชื่อว่ามีหมัดตรงไม่กลัวเตะเพราะรู้เชิงป้องกันการคาดเชือกจึงเพียงครึ่งแขน ส่วนมวยภาคใต้มวยไชยาถนัดใช้ศอกและแขนการคาดเชือกจึงเลยข้อมือไม่มากนักเพื่อกันชั้นหรือเคล็ดเท่านั้นเพราะจะใช้ศอกรับกระแทกลำตัว บางคนพันเชือกยาวเพราะต้องการใช้หมัดบังหน้าด้วย (วุฒิชัย เขียนประเสริฐ. 2545: 20-22)

บางครั้งก่อนการขึ้นชกมวยเกจิอาจารย์บางสำนักจะทำพิธีแต่งตั้งตัวให้นักมวยเรียกว่า พิธีออตตมสูตรและชุบตัว คือ อาบน้ำชำระกาย เปลื้องทุกข์ และแต่งตั้งให้ลูกศิษย์ด้วยคาถาอาคมที่มีอยู่อย่างครบถ้วนเพื่อเป็นฤกษ์ชัยก่อนขึ้นต่อกรกับคู่ต่อสู้ การชำระกายเป็นวิธีการปล่อยทุกข์ให้กระเพาะว่างเปล่า ลดอันตรายแก่อวัยวะภายในช่องท้อง ส่วนการอาบน้ำจะช่วยให้ร่างกายชุ่มชื้นและเป็นการอุ่นเครื่องหรือเตรียมความพร้อม ทั้งการบริกรรมคาถาตามความศรัทธาของคนไทยก็นับว่าเป็นอุปเท่ห์ในการอุ่นเครื่องเช่นเดียวกัน พิธีออตตมสูตรก็เช่นเดียวกับการอาบน้ำที่เป็นธรรมเนียมในประเทศอินเดีย ซึ่งจะทำก่อนพิธีการสำคัญๆ หากบางครั้งไม่สามารถอาบน้ำชำระกายได้ก็ถือเอาเพียงรดน้ำมนต์เพื่อรับเอาสวัสดิมงคลตามประเพณีพราหมณ์ ต่อมาปรากฏว่าไทยเป็นชาติที่นับถือศาสนาพุทธ การรดน้ำมนต์ของพราหมณ์จึงเปลี่ยนเป็นรดน้ำพระพุทธรูปมนต์ เมื่อนักมวยแต่งตั้งด้วยเครื่องรางของขลังผ่านพิธีกรรมด้วยเวทมนต์คาถาแล้วจะต้องระมัดระวังตัวไม่เดินลอดของต่ำหรือแตะต้องของที่เชื่อว่าจะทำให้เวทมนต์คาถาเสื่อมคลายลง เวลาขึ้นเวทีมวยจะกระโดดข้ามเชือกสังเวียนทุกคน เพราะเชื่อว่าการลอดเชือกที่มีคนอื่นเคยข้ามแล้วหรือมีการนำของต่ำข้ามผ่านแล้ว เช่น รองเท้า กางเกง ของใช้บางอย่างอาจจะทำให้ของขลังและเวทมนต์คาถาเสื่อมลง ดังนั้น เรามักเห็นนักมวยไทยระมัดระวังเรื่องนี้กันมาก (เขตร ศรียาภักย์. 2517: 57)

การแต่งกายของนักมวยไทยปัจจุบัน

ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้ความเชื่อในเรื่องของไสยศาสตร์ลดลง พิธีกรรมต่างๆ ได้ลดความซับซ้อนลงไปด้วย คงเหลือแต่ในส่วนที่จำเป็นเพื่อเป็นพลังใจให้นักมวยที่จะสร้างความเชื่อมั่นและมีสมาธิในการแข่งขัน และเมื่อมวยไทยได้รับความนิยมแพร่หลายจากนานาประเทศมากขึ้น มวยไทยจึงต้องปรับปรุงกติกาในหลายด้าน รวมทั้งการแต่งกายเพื่อให้เป็นสากลเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศและเพื่อความก้าวหน้าของมวยไทยเอง อย่างไรก็ตามมวยไทยก็ยังคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงามให้คงเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นได้จนถึงปัจจุบัน

เครื่องแต่งกายของนักมวยไทยสมัยปัจจุบัน ประกอบด้วย ผ้าพันมือ สนับศอก ปลอกรัดข้อเท้า กระจับ กางเกง นวม ฟันยาง และสนับแข้ง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

2540: 465-467) โดยจะมีความแตกต่างระหว่างเครื่องแต่งกายของนักมวยไทยอาชีพและนักมวยสมัครเล่น กล่าวคือ นักมวยไทยสมัครเล่นจะต้องมีอุปกรณ์ป้องกันอันตรายเพิ่มเติม เช่น เกราะอ่อนป้องกันศีรษะ เกราะอ่อนป้องกันลำตัว สนับศอกและสนับแข้ง ทั้งนี้เพื่อการป้องกันอันตรายและให้เกิดความปลอดภัยสูงสุดแก่นักมวย ซึ่งเป็นกฎ กติกาการแข่งขันมวยไทยสมัครเล่นของประเทศสมาชิกสหพันธ์สมาคมมวยไทยสมัครเล่นนานาชาติ

การพันมือของนักมวยไทยทั้งสมัครเล่นและอาชีพ นิยมพันมือด้วยผ้าที่มีลักษณะบางและสวมคลุมทับภายนอก การพันมือจะทำให้หลังมืออูมสูงขึ้นเมื่อกำหมัดจะทำให้มีน้ำหนักถ่วงอยู่ที่ข้อมือและหลังมือและทำให้ผ้าที่พันจะตึงเขม็งหนุนเป็นสันแข็ง เมื่อชกถูกใบหน้าจะทำให้แตกหรือบาดเจ็บได้ง่าย

วิธีพันมือด้วยผ้า ก่อนพันให้แบนิ้วเหยียดตรงและดำเนินการ ดังนี้

1. ใช้นิ้วหัวแม่มือหนีบปลายผ้าไว้โดยให้ปลายผ้าห้อยอยู่ในมือ พันสันหมัด 3 รอบ และดึงม้วนผ้าพันมือข้อมือ 1 รอบ (อย่าให้ตึงเกินไป)
2. อ้อมมารัดกระดูกโคนนิ้วหัวแม่มือ 1 รอบ แล้วโยงกลับไปพันข้อมืออีก 1 รอบ ทำสลับกันดังกล่าว 4 รอบ
3. พันสันหมัดและหน้าหมัดให้หนาประมาณ 10-12 รอบ การพันให้ส่วนมากของผ้าล้าไปทางหน้าหมัดแต่ไม่ถึงมะเขงก

การพันมือด้วยผ้าก็เช่นเดียวกันกับการพันมื่อด่วนเชือก คือ เมื่อพันเสร็จและต้องรู้สึกเวลาแบมือออกแล้วรู้สึกว่าย่อนสบาย แต่เวลากำหมัดแล้วรู้สึกว่กระชับแน่นมีน้ำหนักถ่วงตั้งอยู่ตรงหน้าหมัด หากพันมือแน่นเกินไปเวลาชกเลือดจะเดินไม่สะดวกหมัดจะไม่มีน้ำหนัก

เครื่องรางของขลังในมวยไทย

เครื่องรางของขลังในมวยไทยเป็นอุปกรณ์ประกอบการแต่งกายของนักมวยไทยทั้งสมัยโบราณและปัจจุบันที่ยังคงยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาและยังคงเห็นอยู่ภายนอกในปัจจุบัน ได้แก่ มงคลและผ้าประเจียด หากมีเครื่องรางของขลังอื่นอีกก็ต้องเก็บไว้ให้มิดชิดไม่ให้มีอันตรายกับคู่แข่งชนได้ เครื่องรางของขลังที่มีใช้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ประกอบด้วย

1. มงคล

ทำด้วยสายสิญจน์หรือผ้าดิบที่เกจิอาจารย์เป็นผู้เขียนอักขระมนต์คาถาและเลขยันต์แล้วถักหรือม้วนพันด้วยด้ายหรือด้ายสายสิญจน์ห่อหุ้มด้วยผ้าซึ่งผ่านพิธีกรรมจากครูอาจารย์ทำเป็นวงสำหรับสวมศีรษะโดยรวมเป็นหางยาวไว้ข้างหลัง ในอดีตมีการกล่าวถึงการใช้ไสยศาสตร์ในพิธีทำมงคล คือ

“...การสร้างมณฑลแบบที่ยากที่สุดและมีอำนาจแบบไสยศาสตร์เร้นลับที่สุด มีตำนานเล่าว่าเป็นห่วงวงกลมทำมาจากงูกินหาง อาจจะเป็นงูหนึ่งตัวกินหางของมันเองหรือสองตัวกินหางกันและกันก็ได้ การกินหางของงูเกิดจากอำนาจสะกดจิตหรือพลังจิตเคลื่อนย้ายสิ่งของ (Teleportation) แล้วนำห่วงวงกลมที่เกิดจากงูกินหางนั้นไปวางไฟจนแห้งสนิท จากนั้นนำไปแช่น้ำมันตี่ซึ่งหุงมาจากน้ำมันมะพร้าวผสมด้วยว่านยาสมุนไพรบางอย่าง แล้วจึงพันไว้ด้วยผ้ายันต์หรือด้ายสายสิญจน์หุ้มไว้อีกชั้นหนึ่ง เล่ากันว่าพิธีกรรมเร้นลับสำหรับการสร้างมณฑลเครื่องผูกศิระเหล่านี้ใช้อำนาจไสยศาสตร์ให้เคลื่อนไหวสำเร็จขึ้นมาทั้งสิ้น ปัจจุบันการถ่ายทอดสูญหายไปหมดแล้ว...”

มณฑลถือเป็นเครื่องรางของขลังที่ให้ศิริมงคลและคุ้มกันอันตราย ในอดีตใช้สวมศิระในขณะชก เวลาชกมวยหากมณฑลหลุดจากศิระฝ่ายตรงข้ามก็จะหยุดชกเพื่อเก็บมณฑลมาสวมใหม่แล้วจึงชกต่อไป เป็นธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติกันมาจะไม่มีการซ้ำเติมกันในขณะที่ก้มเก็บมณฑลเป็นอันตราย ส่วนนักรบในอดีตจะสวมมณฑลครอบโดยสวมไว้ที่ศีรษะหรือคล้องคอ เวลาไม่ได้ใช้จะเก็บรักษาไว้ในที่สูง เช่น บนหิ้ง บนตู้ หรือใส่ตะกร้าแขวนไว้ในบริเวณที่ห้องพระหรือห้วนอน เพื่อบูชาและป้องกันการสูญหายหรือป้องกันใครเดินเข้ามาเพราะจะทำให้อาคมเสื่อมได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 451)

ในปัจจุบันวัสดุที่นำมาใช้ในการทำมณฑลมักไม่พิถีพิถันเหมือนแต่เดิม อาจใช้เชือกหรือสายสิญจน์ถักขึ้นใช้เอง บางแห่งก็ซื้อหามาใช้เพราะมีการทำขาย แต่บางสำนักมวยครูมวยยังคงเคร่งครัดในเรื่องเครื่องรางของขลังจึงยังใช้ของเก่าที่เป็นมรดกตกทอดหรือให้ครูอาจารย์ทำขึ้นใหม่

2. ผ้าประเจียด

ทำด้วยผ้าสาหลา (ผ้าขาวบางเนื้อดี) หรือผ้าดิบสีขาวหรือแดงตัดเป็นสามเหลี่ยมลงเลขยันต์และอักขระมนต์ ถือเป็นเครื่องรางของขลังคุ้มกันตัวจัดอยู่ในชุดวิชาคงกระพันชาตรี แล้วคลาดมหาอุด กำบังตัว หรือคุ้มกำลัง ภาษาที่ใช้เขียนมักเป็นอักขระโบราณ เช่น อักษรขอม อักษรเทวนาคี ซึ่งพระครูหรือเกจิอาจารย์จะเป็นผู้เขียนและทำพิธีพุทธาภิเษกเช่นเดียวกับพระเครื่องหรือพระบูชา ใช้ผูกที่ต้นแขนหรือคล้องคอ อาจใส่ว่านตะกรุด หรือเครื่องรางของขลังชนิดอื่นไว้ข้างในก็ได้ (นายชยะ. 2546: 26)

3. ตะกรุด

เป็นแผ่นโลหะบางรูปสี่เหลี่ยมทำจากทอง เงิน นาก ทองแดง ใบลาน และกระดาศสา ลงเลขยันต์คาถาอาคมแล้วม้วนให้กลมตรงกลางเว้นช่องว่างไว้สำหรับใส่สายเชือก ใช้คาดบั้นเอว คล้องคอ หรือคาดไว้ต้นแขน หากใส่มณฑลหรือผ้าประเจียดแล้วมักใส่ตะกรุดที่มีขนาดเล็กลง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 454)

4. ผ้ายันต์

เป็นผ้าดิบหรือผ้าเนื้อบางสีขาวหรือแดงเขียนอักขระเลขยันต์และรูปภาพโดยเกจิอาจารย์ที่มีคาถาอาคม วิธีทำคล้ายผ้าประเจียดแต่ผ้ายันต์มักเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ใช้พกติดตัวหรือพันเป็นผ้าประเจียดก็ได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 453)

5. ว่าน

เป็นพืชที่มีสรรพคุณหลายอย่างโดยเฉพาะที่เชื่อว่าทำให้หนังเหนียว จึงนิยมนำมาทำเป็นเครื่องรางของขลังโดยการปลูกเสกคาถาอาคมเช่นเดียวกับเครื่องรางของขลังชนิดอื่น ใช้พกพาติดตัวใส่ในมงคล ผ้าประเจียด หรือใช้เป็นส่วนผสมในการทำพระเครื่องหรือใช้แช่น้ำดื่ม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 456)

6. พระเครื่อง

ทำด้วยโลหะ ฝังปูน ดิน หรือวัตถุหลายชนิดจากแหล่งที่เป็นที่เคารพเชื่อถือนำมารวมกัน บางครั้งอาจใช้เส้นผม เขียนหมาก เศษจิ๋วของเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงผสมลงไปด้วยเพื่อเพิ่มความขลังแล้วจึงทำพิธีพุทธาภิเษกเลขยันต์ เวลาขึ้นชกมวยมักจะพกติดตัวโดยพันไว้ในมงคลหรือผ้าประเจียด นักมวยบางคนใช้หอมไว้ในปากเวลาขึ้นชก วิธีนี้ไม่นิยมเพราะจะเป็นอันตรายแก่ตัวเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 454)

7. พิสมร

ทำด้วยแผ่นโลหะหรือใบลานรูปกลมสี่เหลี่ยมยาวลงเลขยันต์ที่มีร้อยสาย โดยมากมักไม่ม้วนให้กลมอย่างตะกรุด แต่ต้องผ่านพิธีกรรมเช่นเดียวกับตะกรุด (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 455.)

8. พิรอด

ทำด้วยกระดาษสาหรือถักด้วยหวายผ่านพิธีกรรมแล้วลงรักปิดทองเรียกว่ากำไลพิรอด ใช้สวมต้นแขนหรือแขวนพิรอดใช้สวมนิ้ว หากเป็นกำไลพิรอดชนิดงู 2 ตัว กลืนหางซึ่งกันและกันจนตายทั้งคู่เช่นเดียวกับการทำมงคล นับว่าเป็นของวิเศษเพราะหายากและว่ามีอานุภาพมาก (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 456)

9. เสื้อยันต์

ใช้ผ้าดิบสีแดงหรือขาวตัดเป็นเสื้อกั๊กคอกลม แขนกุด เขียนอักขระเลขยันต์และรูปภาพต่างๆ เช่นเดียวกับผ้ายันต์หรือผ้าประเจียด ใช้สวมทับเสื้อชนิดอื่นหรือสวมเพียงตัวเดียวซึ่งเชื่อว่าจะช่วยป้องกันศาสตราวุธทุกชนิด ส่วนเวลาชกมวยไม่ค่อยสวมเสื้อยันต์มักจะใช้เครื่องรางชนิดอื่นแทน (Leslay. 2001: 70)

เครื่องรางของขลังในมวยไทยทั้งหมดนี้ยกเว้นเสื้อยันต์รวมเรียกว่า เครื่องคาด คือ ใช้ผูกหรือคาดที่ศีรษะ แขน เอว เป็นต้น บางแห่งเคียวหมากซึ่งถือเป็นเครื่องรางของขลังชนิดหนึ่งเช่นกันโดยเกจิอาจารย์จะเป็นผู้จัดทำและลงคาถาอาคมให้นักมวยเคียวระหว่างแข่งขันชกมวยก็ได้

เครื่องดนตรีและเพลงในมวยไทย

เครื่องดนตรีและเพลงในมวยไทย เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนไทยที่ใช้สร้างบรรยากาศในการไหว้ครูมวยไทย การรำรำและการแข่งขัน มีจังหวะท่วงทำนองช้าและเร็วตามช่วงเวลาของการแข่งขัน จังหวะดนตรีจะเป็นส่วนสร้างความรู้สึกของนักมวยและผู้ชมรอบสนามให้สนุกสนานตื่นเต้นกับการแข่งขันได้อย่างน่าอัศจรรย์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2540: 91-95)

1. เครื่องดนตรีที่ใช้ในมวยไทย

บางครั้งเรียกว่าวงปี่กลอง ซึ่งมีจังหวะท่วงทำนองช้าและเร็วตามช่วงเวลาของการแข่งขัน เมื่อเริ่มไหว้ครูท่วงทำนองก็จะช้าเนิบนาบช่วยให้ลีลาในการรำรำไหว้ครูดูอ่อนช้อยงดงามเป็นจังหวะน่าชม และเมื่อเริ่มการแข่งขันเสียงดนตรีก็จะเริ่มมีจังหวะเร็วขึ้นบอกให้ผู้ชมได้ย่นได้ชมรู้ว่าขณะนั้นนักมวยกำลังใช้ชั้นเชิงต่อสู้กันอยู่ในสังเวียน และเมื่อถึงยกสุดท้ายจังหวะดนตรียิ่งเร่งเร้าใจให้นักมวยได้เร่งพิชิตคู่ต่อสู้ และเร้าใจผู้ชมมวยรอบสนามให้ตื่นเต้นกับผลการแข่งขันที่จะเกิดขึ้นในไม่ช้า จังหวะดนตรีจึงเป็นส่วนสร้างความรู้สึกของนักมวยและผู้ชมรอบสนามให้สนุกสนานตื่นเต้นกับการแข่งขันได้อย่างน่าอัศจรรย์ วงปี่กลอง มีนักดนตรีร่วมบรรเลงทั่วไป 4 คน เครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่ชวา 1 เล้า กลองแขก 2 ใบ และฉิ่ง 1 คู่

1.1 ปี่ชวา เป็นเครื่องเป่า 2 ท่อน เหมือนปี่ไฉน ท่อนเล้าเป่ายาวราว 27 เซนติเมตร ท่อนลำโพงยาวราว 14 เซนติเมตร เจาะรูนิ้ว รูปร่างเหมือนปี่ไฉนทุกอย่างแต่มีขนาดยาวกว่าปี่ไฉน ปี่ชวาเมื่อสวมท่อนลำโพงและเล้าเข้าด้วยกันแล้วยาวประมาณ 38-39 เซนติเมตร ตรงปากลำโพงกว้างขนาดเดียวกับปี่ไฉน ทำด้วยไม้จริงหรืองา ส่วนที่ต่างจากปี่ไฉนคือตอนบนทำให้บานเล็กน้อย ลักษณะของลั่นปี่เหมือนลั่นปี่ไฉนแต่มีลักษณะยาวกว่าเล็กน้อย ปี่ชวาจะใช้คู่กับกลองแขก (ชวา) เช่น ใช้ในการประกอบการละเล่นกระปี่กระบอกและประกอบการแสดงละครเรื่องอิเหนาตอนรำกริช ใช้ในวงปี่พาทย์นางหงส์กับใช้ในวงดนตรีที่เรียกว่า วงปี่ชวากลองแขกหรือวงกลองแขกปี่ชวา เครื่องสายปี่ชวา และวงบัวลอยทั้งนำไปใช้เป่าในกระบวนแห่เรือหรือจำปี เป่านำกลองในขบวนพยุหยาตราด้วย (ศุภกิจ จารุจรณ. 2539: 59)

1.2 กลองแขก เป็นเครื่องตีที่มีรูปร่างยาวเป็นกระบอก หน้าหนึ่งเรียกว่าหน้าลู่ยกว้างประมาณ 20 เซนติเมตร อีกหน้าหนึ่งเล็กเรียกว่าหน้าต่าน กว้างประมาณ 17 เซนติเมตร ทำด้วยไม้จริงหรือไม้แก่น เช่น ไม้ชิงชันหรือไม้มะริด ขึ้นหนัง 2 หน้าด้วยหนังลูกวัวหรือหนังแพะ ใช้เส้นหวายผ่าซีกเป็นสายโยงเร่งเสียงโยงเส้นห่างๆ บางคราวใช้สายหนังโยงก็มี สำหรับหนึ่งมี 2 ลูก เสียงสูงเรียกว่า

ตัวผู้ ลูกเสียงต่ำเรียกว่าตัวเมีย ตีด้วยฝ่ามือทั้งสองหน้าให้เสียงสลับกันทั้งสองลูก บางครั้งเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่ากลองขวา เพราะเข้าใจว่าได้แบบอย่างมาจากขวา อินโดนีเซีย ในวงปี่พาทย์ของชาวเองก็มีกลอง 2 ชนิด คล้ายกันนี้ แต่รูปร่างกลองตอนกลางป่องโตมากกว่าของไทย เราคงจะนำกลองชนิดนี้มาใช้ในวงดนตรีของไทยมาแต่โบราณ ในสมัยศักดินามีการกล่าวถึงหมื่นราชาราชพินักงานกลองแขกนา 200 และมีลูกน้องเรียกว่าชาวกลองเลวนา 50 บางทีแต่เดิมคงจะนำเข้ามาใช้ในขบวนแห่หน้าเสด็จพระราชดำเนิน เช่น กระบวนช้างและกระบวนเรือ ใช้บรรเลงร่วมกับปี่ชวาประกอบการเล่นกระปี่กระบอก เป็นต้น ต่อมานำมาใช้ตีกำกับจังหวะตะโพนในวงปี่พาทย์และใช้แทนโทนรำมะนาในวงเครื่องสายด้วย

1.3 ฉิ่ง เป็นเครื่องตีกำหนดจังหวะทำด้วยโลหะหล่อหนาเว้ากลางปากผายกลมรูปถ้วยชา สำหรับหนึ่งมี 2 ฝา แต่ละฝาวัดผ่านศูนย์กลางจากสุดขอบข้างหนึ่งไปสุดขอบอีกข้างหนึ่งประมาณ 6-6.5 เซนติเมตร เจาะรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือกเพื่อสะดวกในการถือตีกระทบกันให้เกิดเสียงเป็นจังหวะ ฉิ่งที่กล่าวนี้สำหรับใช้ประกอบวงปี่พาทย์ ส่วนฉิ่งที่ใช้สำหรับวงเครื่องสายและวงมโหรีขนาดเล็กกว่า คือ วัดศูนย์กลางเพียง 5.5 เซนติเมตร ที่เรียกว่าฉิ่งเป็นการเรียกตามเสียงที่เกิดขึ้นจากการเอาขอบของฝาหนึ่งกระทบประกบกันไว้จะได้ยินเสียงสั้นคล้ายฉับ เครื่องตีกำหนดจังหวะชนิดนี้สำหรับใช้ในวงดนตรีประกอบการขับร้องฟ้อนรำและการแสดงนาฏกรรม โขน ละคร

2. เพลงที่ใช้ในมวยไทย

มวยไทยในปัจจุบันมีเพลงมากมายแต่มีหลักที่ยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติว่าต้องบรรเลงทุกครั้งที่ชกมวยไทย มี 3 เพลง คือ

2.1 เพลงสระหม่าไทย ใช้บรรเลงเมื่อไหว้ครูก่อนทำการชก

2.2 เพลงแขกเจ้าเซ็น 2 ชั้น ใช้บรรเลงในขณะชกต่อสู้ยกที่ 1-5

2.3 เพลงเชิดชั้นเดียว ใช้บรรเลงเมื่อเหลือเวลาอีก 1 นาที จะหมดยกที่ 5

นอกจากนั้น อาจมีเพลงสำหรับโหมโรงและเพลงเกร็ดก่อนเวลาเป็นการบรรเลงเพื่อการฟังทั่วไป และในการบรรเลงหรือความซ้ำเร็วของเพลงนั้นจะบรรเลงไปตามลีลาของนักมวยที่ไหว้ครูอยู่บนเวที เพลงยกที่ 1 แนวการบรรเลงของปี่นักดนตรีจะใช้คำว่าแนวดี คือ บรรเลงไม่เร็วหรือช้าจนเกินควร ในยกที่ 2-4 แนวเพลงจะกระชับกว่ายกที่ 1 คือ บรรเลงเร็วขึ้นเล็กน้อยและให้เร้าใจกว่ายกก่อน และในยกสุดท้ายจะบรรเลงให้เร้าใจที่สุดเนื่องจากนักมวยจะเหนื่อยและคอยคุมเชิงมากกว่าการต่อสู้กัน ดนตรีจึงมีหน้าที่กระตุ้นให้นักมวยต่อสู้กันและเมื่อเปลี่ยนเพลงเชิดชั้นเดียวนักมวยก็ทราบว่าได้ใกล้หมดยก

การใช้เครื่องดนตรีและเพลงในมวยไทย เป็นการช่วยให้ลีลาการเคลื่อนไหวในการรำรำไหว้ครู การต่อสู้เป็นไปอย่างงดงาม มีจังหวะจะโคนและช่วยสร้างความรู้สึกหรืออารมณ์กับผู้ชม ผู้เล่นให้เกิดความฮึกเหิม สนุกสนาน

ทักษะมวยไทยพื้นฐาน

มวยไทยมีพัฒนาการตามยุคสมัย ปัจจุบันมวยไทยแบ่งตามลักษณะการเข้าต่อสู้แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ (วุฒิชัย เขียนประเสริฐ, 2545: 19-20) คือ

1. มวยหลักหรือมวยแข็ง หมายถึง นักมวยที่มีวิธีการต่อสู้แบบปักหลัก รัตกุม สุขุม รอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งท่ามวย การเคลื่อนไหวแต่ละย่างก้าวเต็มไปด้วยความระมัดระวังไม่ผลีผลาม จะใช้ทุกอย่างในร่างกายอย่างละเอียดไม่ว่าจะเป็นสายตาหรือการย่างเข้าหาคู่ต่อสู้ ส่วนใหญ่มวยประเภทนี้จะเป็นมวยรอจังหวะเข้าทำตอนที่ฝ่ายตรงข้ามรุกเข้ามาก่อน แล้วตัวเองจึงฉวยโอกาสเข้าทำได้อีกทั้งน้ำหนักแน่นแรงและแม่นยำ

2. มวยเกี้ยวหรือมวยอ่อน หมายถึง นักมวยที่มีชั้นเชิงในการต่อสู้แหลมคมมีไหวพริบ ปฏิภาณรวดเร็วในการแก้ปัญหา เวลาจะเข้าทำคู่ต่อสู้จะใช้กลวงหลายรูปแบบ เช่น ทำท่าว่าจะเตะแต่กลับตอย มวยเกี้ยวจะเคลื่อนไหวไม่อยู่นิ่งทำให้คู่ต่อสู้จับท่าทางมวยยาก มวยเกี้ยวจะมีลีลาท่าทางที่คล่องแคล่ว รวดเร็ว ลูกหลอกลูกล่อ หลบหลีกได้ดี เวลารุกหรือรับรวดเร็ว เข้าทำในระยะประชิดตัวด้วยความเด็ดขาด

3. นอกจากนั้น ยังมีมวยอีกประเภทหนึ่งที่ผสมผสานระหว่างมวยหลักและมวยเกี้ยวประกอบกันไป คือ ทั้งรุนแรงหนักหน่วงและคล่องแคล่วว่องไวในการใช้อาวุธหรือบางที่เรียกตามลักษณะที่ทำการเข้าชกแล้วได้เปรียบหรือถนัดในลีลานั้นๆ เช่น มวยวงใน ซึ่งหมายถึงการที่เวลาอยู่ในวงระยะใกล้ชิดแล้วสามารถทำร้ายคู่ต่อสู้ได้ดีกว่า ถนัดอาวุธสั้น เช่น เข่า ศอก หรือหมัด ส่วนมวยวงนอกนั้นเมื่ออยู่ในระยะไกลจะออกอาวุธได้ดี มีความคล่องแคล่วว่องไว สามารถเตะถีบคู่ต่อสู้ได้ตลอดเวลา และทำได้ดีกว่าตอนประชิดตัว

การจะเป็นนักมวยไทยที่ดีได้นั้น ถ้าสามารถผสมผสานกันให้ทุกๆ อย่างอยู่ในนักมวยคนเดียวกัน คือ เป็นทั้งมวยหลักและมวยเกี้ยว ทั้งมวยวงนอกและมวยวงในก็จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเป็นนักมวยมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นนักมวยประเภทใดทักษะมวยไทยพื้นฐานในการต่อสู้ป้องกันตัวยังคงอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน ทักษะมวยไทยพื้นฐานมีความสำคัญต่อการนำไปประกอบกับทักษะของการชกโดยการใช้อวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เพราะว่าถ้านักมวยมีทักษะพื้นฐานดีย่อมเป็นผลทำให้การใช้อวัยวะดีซึ่งจะมีผลต่อการแข่งขันด้วย ทักษะมวยไทยพื้นฐานที่กล่าวต่อไปนี้เป็นทักษะมวยไทยพื้นฐานที่ผู้ศึกษามวยไทยทุกคนจำเป็นต้องรู้และใช้ในการฝึกกันโดยทั่วไป (จรัสเดช อุทิศ และคณะ, 2541: 50; สุรัตน์ เสียงหล่อ, 2543: 7-57; สำนักพัฒนาการพลศึกษาสุขภาพและนันทนาการ, 2543: 12-17; สมศักดิ์ ศรีอนันต์, 2546: 30-50) ประกอบด้วย

1. การกำหนด

ถือเป็นพื้นฐานของมวยไทย การกำหนดที่ถูกต้อง คือ พับนิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย เข้าหาอุ้งมือในลักษณะงอข้อแรกของปลายนิ้วให้กระชับแน่นกับอุ้งมือ แล้วกดนิ้วหัวแม่มือลง ทาบในลักษณะเฉียงกับนิ้วชี้และนิ้วกลาง เพื่อให้หมัดที่กระชับแน่นไม่เกร็งในขณะชกเป้าหมายส่วนที่เป็นสันหมัดอยู่ในลักษณะคว่ำลง (สำนักพัฒนาการพลศึกษาสุขภาพและนันทนาการ. 2543: 12)

2. การดัดท่า

บางครั้งเรียกว่าการจดมวย การจรดมวย การคุมมวย หมายถึง ท่าเตรียมพร้อมที่จะต่อสู้ซึ่งมีความคล่องตัวในการเคลื่อนไหวทั้งรุกเดินหน้าและถอยหลัง ขณะเดียวกันก็เตรียมพร้อมที่จะออกอาวุธได้ทุกขณะและสามารถป้องกันอาวุธคู่ต่อสู้ได้ทันทั่วทั้งที่ การดัดท่าแบบมวยไทยเป็นการยืนปักหลักเพื่อจะเตรียมการใช้เท้าหน้ายันหรือเหินบ บางครั้งต้องอาศัยเท้าหลังเป็นเท้าหลักในการทรงตัว ขณะใช้เท้าหน้าถีบหรือเตะ การดัดท่ามวยไทยให้เท้าหลังวางเกือบขวางกับแนวด้านท่ายืนหรือแนวที่คู่ชกจะทุ่มน้ำหนักเข้ามาและเยื้องเป็นมุมกับเท้าหน้าซึ่งต่างจากมวยสากลที่เท้าหน้ากับเท้าหลังนั้นแนวซึ่งเกือบจะชี้ตรงไปทางด้านหน้า ลักษณะการดัดท่าปฏิบัติ ดังนี้

- 2.1 วางเท้าถนัดอยู่หลังห่างกันพอควร (มวยอาวุธยาวเท้าแยกห่างกว่ามวยอาวุธสั้น)
- 2.2 ปลายเท้าหน้าเฉียงไปทางมือถนัดเล็กน้อยและปลายเท้าหลังเฉียงออกมากกว่าเท้าหน้า
- 2.3 น้ำหนักตัวอยู่ระหว่างเท้าทั้งสอง (มวยตั้งรับน้ำหนักอยู่เท้าหลัง)
- 2.4 หมัดหน้ายกสูงระดับสายตา
- 2.5 หมัดหลังแนบชิดติดปลายคาง ข้อศอกและเข่าสามารถยกปิดลำตัวได้อย่างคล่องแคล่ว
- 2.6 สายตามองคู่ต่อสู้ระดับหน้าอก
- 2.7 การดัดท่ามวยที่ดีจะต้องไม่เกร็งใช้แรงน้อย ในบางกรณีอาจจะเปลี่ยนให้เท้าถนัดอยู่หน้าก็ได้เพื่อหลอกล่อในการออกอาวุธแต่ให้ระวังการสับสนในการป้องกัน

3. การเคลื่อนไหว

เป็นการเคลื่อนไหวของเท้าที่มีความสำคัญต่อการชก การเคลื่อนไหวเชิงรุกหรือถอยให้สังเกตที่เท้าว่าจะเคลื่อนที่ได้เท่าใดที่เหมาะสมกับนักมวย ในมวยไทยการเคลื่อนไหวมีหลายลักษณะ ดังนี้

3.1 การรูกเท้าตาม โดยใช้เท้าหน้าเคลื่อนไปแล้วเคลื่อนเท้าหลังตามโดยรักษาระยะไม่ให้เสียหลักในการตั้งท่ามวย ในบางกรณียกเข่าหน้าก้าวนำแล้วลากเท้าหลังตามและเมื่อชำนาญแล้วการฝึกการรูกเท้าตามขณะเคลื่อนเท้าหน้าให้พุ่งหมัดหน้าไปด้วย

3.2 การรูกเท้าสลับจากการตั้งท่าเท้าซ้ายอยู่หน้ามือขวาตามหลัง เปลี่ยนสลับก้าวเท้าขวาไปหน้าพร้อมมือขวาไปหน้ามือซ้ายค้อมหลังคล้ายกับการตั้งท่า ซ้ายนำ ขวามำ สลับกันไป

3.3 การถอย จากการรูกเท้าตามเมื่อต้องการถอยก็ลากเท้าหลังไปหลังแล้วเคลื่อนเท้าหน้าตาม ถ้าเป็นการถอยฉาก เช่น ฉากขวา ให้ก้าวเท้าขวาไปทางขวาแล้วเคลื่อนเท้าซ้ายเฉียงไปทางขวา ถ้าเป็นการฉากซ้าย ให้ก้าวเท้าซ้ายไปทางซ้ายมือแล้วก้าวเท้าขวาไปอยู่หลังเท้าซ้าย การก้าวไปแต่ละครั้งท่าทางจะอยู่ในลักษณะตั้งท่าเสมอ

3.4 การก้าวย่าง หมายถึง การเดินหรือการสับเท้าซึ่งใช้ในโอกาสทั้งรุกและถอย ลักษณะการก้าวย่างในมวยไทย คือ การยกเข่าขึ้นสูงพร้อมทั้งยกแขนขึ้นเป็นแนว การยกเข่าให้ยกติดกับศอกหรือเกือบติดกับศอก เข่าที่ยกนั้นอาจจะยกก่อนแล้วสับเท้าจึงเรียกว่าการย่างไปบางครั้งอาจจะสับเท้าไปข้างหน้าก่อนยกเข่าขึ้น ในบางโอกาสจะถอยแล้วยกเข่าเกือบติดศอกก็ได้การที่ยกเข่าขึ้นติดศอกนั้นเป็นการป้องกันคู่ต่อสู้ บางครั้งอาจทำสลับกันได้ทั้งทางด้านซ้ายและขวามำ ประกอบด้วย การก้าวย่างสามชুমและการก้าวย่างสุขเกษม

การก้าวย่างสุขเกษม เป็นการเคลื่อนที่โดยการก้าวเท้าออกไปข้างนอกพร้อมกับโยกตัวใช้มือปิดลงมาข้างล่างในขณะที่อีกมือหนึ่งยกขึ้นระดับใบหน้าเพื่อป้องกันอาวุธ ทั้งนี้ในการกระทำนั้นต้องบิดสะโพกตามพร้อมกับบิดมือล่างให้ผ่านลำตัว ส่วนเท้าที่เคลื่อนไปพร้อมกับการบิดมือผ่านลำตัว

การก้าวย่างสามชুম เป็นการเดินจุดสามจุดโดยการเปลี่ยนตำแหน่งของเท้าจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เป็นการฝึกการเคลื่อนที่เปลี่ยนตำแหน่งของเท้า เช่น เท้าซ้ายอยู่หน้าให้เปลี่ยนไปเป็นอยู่ด้านหลัง เป็นการเปลี่ยนเหลี่ยมของร่างกายเพื่อให้การเคลื่อนไหวทำได้อย่างแคล่วคล่อง การย่างสามชুমมีหลักว่าต้องเบี่ยงตัวให้บางเป็นเป้าเล็ก โดยเบี่ยงหลบในลักษณะที่ป้องกันหลบหลีก สับถอยได้คล่องแคล่ว และไม่เสียหลัก

4. การใช้หมัด

หมัดเป็นอาวุธสำคัญที่ใช้ได้อย่างรวดเร็วและสามารถทำอันตรายคู่ต่อสู้ได้ตลอดเวลา ประกอบด้วย

4.1 หมัดตรง เป็นหมัดที่ปล่อยออกไปตรงหน้าจากการตั้งท่า เป็นหมัดที่ชกได้เร็วและยากที่สุด โดยมากเป็นหมัดที่ถนัดปล่อยออกไปตรงๆ คว่ำสันหมัด ไน้มตัวใช้แรงส่งจากหัวไหล่ บิดสะโพก และแรงส่งจากเท้าที่อยู่หลัง อาจนำด้วยหมัดหน้า (หมัดแย็บ) แล้วตามด้วยหมัดหลังซึ่งเรียกว่า

หมัดตรงหนึ่ง-สอง การป้องกัน ให้ถอยสู่ระยะ โยกตัวหลบหลักไปซ้าย-ขวา (ถ้าคู่ต่อสู้ชกขวาโยกไปทางขวาของตนเอง ถ้าชกซ้ายก็โยกไปทางซ้าย) ใช้ศอกปิดหมัดและถีบสกัดบริเวณท้องหรือขา เพราะเท้ายาวกว่าหมัด เตะตัด หรือเตะเฉียง)

4.2 หมัดวัดวัดหรือหมัดฮุค เป็นหมัดที่ชกออกไปจากการใช้แรงส่งจากไหล่และการเทน้ำหนักตัว เป็นหมัดช่วงสั้นแต่นักชกชกมาก เป้าหมายคือปลายคางหรือบริเวณด้านข้างทั้งหน้าและขาโครง วิธีชกจากการตั้งท่าถนัดขวา ก้าวเท้าซ้ายไปทางซ้ายพร้อมกับโยกตัววัดหมัดขวา ข้อศอกกางประมาณ 90 องศา ยกข้อศอกขึ้นหมัดซ้ายปิดคาง การป้องกันให้ถอยสู่ระยะหรือเอนส่วนบนไปหลัง ถีบยันท้องหรือเตะตัด (ถ้าคู่ชกขวาให้เตะขวา ถ้าคู่ชกซ้ายให้เตะซ้าย) ใช้หมัดที่ยาวกว่า เช่น หมัดหน้า หมัดตรง โดยการชิงชก ยกข้อศอกกันคางและหน้า และโยกตัวหลบ

4.3 หมัดสอยหรือหมัดอัปเปอร์คัท เป็นหมัดชกในระยะประชิดตัวหรือวงใน วิธีชกเริ่มด้วยการก้าวเท้าซ้ายไปหน้า ย่อเข้าทั้งสอง ศอกขวาแนบลำตัว โดยลดหมัดขวาลงลักษณะหางหมัด กระตุกหมัดขวาร่วมแรงส่งจากการเหยียดเข้า หากเป็นหมัดซ้ายก็ย่อเข้าซ้ายสลับกัน เป้าหมายที่ปลายคาง ลิ้นปี การป้องกันให้ถอยพื้นระยะ หลบหลักไปซ้ายหรือขวา ปิดป้องโดยใช้ข้อศอก และตอบโต้โดยการตีศอกหรืออาวุธที่ยาวกว่า เช่น เตะตัด

4.4 หมัดเหวี่ยงหรือหมัดสวิง เป็นหมัดที่เหวี่ยงวงกว้างโดยการเหวี่ยงข้อไปด้านข้างของการป้องกันด้านหน้า วิธีการชกให้ก้มลำตัวลงเล็กน้อยเหวี่ยงหมัดขวาเป็นวงไปทางขวา เป้าหมายให้หมัดโดนด้านข้างของใบหน้า ฝึกโดยสับเท้าหน้าพร้อมพุ่งหมัดหน้าแล้วตามด้วยหมัดเหวี่ยง การป้องกันให้ถอยสู่ระยะหมัด หลบฉากไปทางขวา การปิดบังโดยใช้แขนปิด และตอบโต้ด้วยถีบยันหรือเตะขวา

5. การใช้เท้า

เท้าเป็นอาวุธมวยไทยที่ยาวที่สุด ใช้ได้ทั้งการถีบและการเตะทั้งกระทำและป้องกันอาวุธอื่นๆ ได้

5.1 การถีบ เป็นการยกเข่าขึ้นแล้วโยนตัวพุ่งปลายเท้าโดยใช้แรงส่งจากสะโพกและลำตัวสู่เป้าหมายส่วนบน เช่น หน้าอก ใบหน้า ของคู่ต่อสู้ ประกอบด้วยการถีบด้วยฝ่าเท้าหรือสันเท้า การถีบด้วยปลายเท้า การถีบด้วยข้างเท้า และการกลับหลังถีบ การป้องกันให้ถอยสู่ระยะ หลบหลักโดยฉากไปซ้าย-ขวา ปิดป้องด้วยมือซ้ายรองรับเท้าแล้วผลักให้ห่างหลัง และตอบโต้ด้วยมือจับเท้าเตะตัดล่าง

5.2 การเตะ เป็นอาวุธของมวยไทยที่มีความรุนแรง การเตะเป็นอาวุธยาวที่มีเป้าหมายโดยการยกเข่าขึ้นแล้วเหวี่ยงท่อนขาด้วยสะโพกไปข้างหน้า ขึ้นข้างบนลำตัว และส่วนล่างของเป้าหมายประกอบด้วย

เตะตรง เป็นการยกเท้าเตะขึ้นตรงหน้าที่หมาย คือ ปลายคางของคู่ต่อสู้ บางครั้งเรียกว่าเตะฝ่าหมากหรือเตะ 90 องศา การป้องกันให้ถอยสู่ระยะหลบหลีกไปซ้าย-ขวาหรือ แอ่นหลัง ปิดป้องมือกันปลายคาง และตอบโต้โดยการถีบยันขาไว้หรือหลบเตะตัดขา

เตะเฉียง เป็นการยกเท้าขึ้นเตะ 45 องศา เป้าหมายอยู่ที่ลำตัวคู่ต่อสู้ วิธีเตะ (ขวา) ก้าวเท้าซ้ายไปหน้า เหยียดเท้าขวาขึ้น 45 องศา บิดสะโพกและลำตัวไปทางซ้าย แขนซ้ายปิดหน้า แขนขวายื่นไปหน้าพาดลง การป้องกันให้ถอยสู่ระยะ หลบหลีกโดยการฉกไปทางขวาปิดบังโดยการ ใช้เข้ากัน และตอบโต้ด้วยการชกหมัดหรือถีบขาน

เตะตัด เป็นการเตะตัดลำตัวหรือเตะตัดขา เตะได้ทั้งซ้ายและขวา วิธีเตะ (ขวา) ก้าวเท้าซ้ายไปหน้า ยกแขนทั้ง 2 สูง เหยียดเท้าขวานานกับพื้น บิดสะโพกและลำตัวไปทางซ้าย การ ป้องกันให้ถอยสู่ระยะ หลบหลีกโดยแอ่นตัวไปหลัง ปิดบังโดยการยกเข่าบัง และตอบโต้โดยการถีบยัน

เตะวัด เป็นการเตะสูงที่หมายคือก้านคอคู่ต่อสู้ วิธีเตะ (ขวา) สืบเท้าซ้ายไป หน้าเตะเท้าขวาสูงแล้วตัวลดลงตรงก้านคอ โดยการบิดลำตัวไปทางซ้าย ลักษณะการยกเท้าให้ยกเข่าขึ้น แล้วตีปลายเท้าตัวลดลง สายตาเล็งไปที่หัวไหล่ของคู่ต่อสู้ การป้องกันให้ถอยสู่ระยะ หลบหลีกโดย การแอ่นหลัง ปิดป้องโดยยกแขนปิดก้านคอ และตอบโต้โดยเตะตัดขาพับ (เกรกวาดลาน)

เตะกลับ (จะเข้พาดหาง) เป็นการเหยียดเท้าหลังลักษณะพาดก้านคอ บาง กรณีการเตะกระทำหลังจากเตะจังหวะแรกผิดพลาดแล้วตามด้วยจะเข้พาดหาง วิธีเตะ (ขวา) ก้าวเท้า ซ้ายไปทางขวา 45 องศา หันหลังกลับทางขวาพาดเท้าหลัง (ส้นเท้าถูกเป้า) การป้องกันให้ถอยสู่ระยะ หลบหลีกโดยการแอ่นตัวหรือหลบต่ำ ปิดป้องโดยการยกแขนปิดและตอบโต้โดยการถีบยัน

6. การใช้เข่า

เข่าเป็นอาวุธมวยไทยที่รุนแรงสามารถทำให้คู่ต่อสู้อ่อนแรงและแพ้ได้ ประกอบด้วย

6.1 เข่าตรง เป็นการตีเข่าพุ่งขึ้นจากพื้นโดยยกเข่าขึ้นตรงๆ ปลายเท้าชี้ลงพื้น วิธี เข่าตั้งท่าโดยเขย่งเท้าหลัง ยกเข่าขึ้นกระแทกตรงหน้าท้อง ลำตัวเอนเล็กน้อยเพื่อยืดเข่าให้พุ่งยาวขึ้น การป้องกัน ให้ถอยสู่ระยะ หลบหลีกโดยฉกออกซ้าย-ขวาหรือเอนตัวไปหลัง ปิดป้องโดยมือผลัก ลำตัวให้ล้ม และตอบโต้ด้วยอาวุธที่ยาวกว่า หรือถ้าอยู่ในระยะกระชั้นชิดให้ศอกตี หรือกรณีคู่ต่อสู้วิ่ง มาจับคอตีเข่าให้ตั้งศอกพุ่งตามด้วยศอกกลับ

6.2 เข่าเฉียง เป็นการตีเข่าเข้าลำตัวโดยยกเข่าเฉียง 45 องศา ปลายเท้าชี้ลงกด ลำตัวคู่ต่อสู้ให้ต่ำลงหรือเหยียดคู่ต่อสู้ให้เสียหลักจะทำให้การตีเข่าหนักหน่วงและมีอันตรายมากขึ้น วิธี เข่าให้ยืนตั้งท่าเท้าซ้ายเฉียงออก 45 องศา ยกเข่าตี 45 องศา พร้อมหมุนสะโพกปลายเท้าชี้ลง มือทั้งสองเสมือนอยู่ในลักษณะจับคอคู่ต่อสู้ การป้องกันให้ถอยสู่ระยะ หลบหลีกโดยฉกออกซ้าย-ขวาหรือ เอนตัวหลบ ปิดป้องโดยใช้มือผลักให้ล้ม และตอบโต้เหยียดให้ล้มไปทิศทางที่เข่าตีแล้วเตะซ้ำ

6.3 เช่าโค้ง เป็นการเข้าด้านข้างเป้าหมายที่ใบหน้าโดยให้เข้าเป็นวงโค้งขึ้นเหนือมือที่จับคู่ต่อสู้ การเข้าโค้งต้องจับคอให้แน่นเพื่อป้องกันการผลักหรือเหวี่ยง วิธีเข้า ให้ยืนตั้งท่ามือจับคอคู่ต่อสู้เหวี่ยงเข้าตีเป็นวงกลมขึ้นสูง ซึ่งปลายเท้าเป็นเส้นตรงกับเข่าท่อนล่าง การป้องกันให้เหวี่ยงให้ล้มในขณะที่โดนตัว หลบฉากไปซ้าย-ขวา ใช้หมัดปิดมือ ปิดป้องโดยใช้มือกันใบหน้าและตอบโต้โดยตีศอกก่อน

6.4 เช่าลอย เป็นการกระโดดตีเข้าเท้าทั้งสองลอยจากพื้นโดยพุ่งตัวลักษณะโหมไล่ที่หมายลำตัวและส่วนบน วิธีเข้า ให้ยืนตั้งท่ากระโดดพุ่งตัวไปหน้า งอเข่ากระแทกอกไปหน้า ใช้แรงส่งจากสะโพกและปลายเท้าหลัง การป้องกันให้ถอยสุดระยะ หลบฉากไปซ้าย-ขวา ปิดป้องโดยใช้มือและเท้ายัน ตอบโต้โดยเท้ายันท้องหรือโคนขา

7. การใช้ศอก

ศอกเป็นอาวุธที่อันตรายชนิดหนึ่ง นักมวยที่ดีจะต้องมีทักษะในการใช้ศอกให้ชำนาญ ศอกเป็นอาวุธสั้นที่สุดแต่รุนแรงและอันตรายทำให้คู่ต่อสู้สับสนหรือแตกบาดเจ็บได้ ประกอบด้วย 6 ชนิด คือ

7.1 ศอกตี วิธีศอก ยืนตั้งท่าธรรมดา ฟันศอกเป้าหมายที่ส่วนหน้า โดยบิดไหล่ตามทิศทางปลายศอกเฉียงลง น้ำหนักตัวโน้มไปหน้า

7.2 ศอกตัด เหมือนศอกตีแต่ทิศทางศอกขนานกับพื้น

7.3 ศอกงัด วิธีศอก ยืนตั้งท่าธรรมดา งัดศอกขึ้นเป้าหมายปลายคาง ใช้แรงส่งจากเท้า

7.4 ศอกพุ่ง ใช้พุ่งสกัดมวยบุกเข้าตีเข้า วิธีศอก ยืนตั้งท่าธรรมดา ตั้งศอกตรงไปหน้าเป้าหมายที่หน้า โหมน้ำหนักรัดไปหน้า ใช้แรงส่งจากเท้าทั้งสอง

7.5 ศอกกระทุ้ง ใช้กระทุ้งไปหลังหรือข้างเมื่อถูกกดรัดด้านหลัง วิธีศอก ตั้งท่าธรรมดา งอข้อศอกทั้งสองข้างกระทุ้งไปข้างหลัง เป้าหมายหน้าอกและใบหน้า

7.6 ศอกกลับ เป็นศอกกลับหลังเมื่อคู่ต่อสู้เผลอ วิธีศอก ยืนตั้งท่าธรรมดาหมุนตัวกลับพร้อมตีศอกหลัง ตีลักษณะศอกตัดหรือศอกตีลงก็ได้ รีบกลับตัวโดยเร็ว

นอกจากนั้นอาจมีศอกลับหรือถอง ใช้กรณีศอกที่คู่ต่อสู้ที่เตี้ยกว่าหรือเมื่อคู่ต่อสู้ก้มมารัดเอวด้านหน้า อาจใช้ศอกข้างเดียวหรือสับศอกคู่ก็ได้ วิธีศอก ยกศอกขึ้นสูงเสมอศีรษะสับศอกเดียวหรือศอกคู่ลงเป้าหมายศีรษะหรือกลางหลัง

การป้องกันศอกทุกชนิดให้ถอยสุดระยะไม่เข้าประชิดตัว หลบหลักโดยการแอ่นตัวมือดันปิดป้องโดยใช้การงอศอกปิดหน้าและตอบโต้โดยใช้อาวุธยาว เช่น ถีบสกัด ตะ ชกหมัดตรง

หลักการฝึกมวยไทย

ในสมัยก่อน การฝึกซ้อมมวยไทยนิยมฝึกให้ทำเป็นอาวุธหลัก เวลาจะซ้อมเตะจะใช้ ตั๊กกล้วย ซึ่งตัดหัวตัดท้ายแล้วนำมาปักลงในหลุม ซึ่งทำให้เอนไปมาได้บ้างเวลาเตะ ต้องซ้อมเตะจน คล่องทั้งความเร็วและความหนัก จากนั้นก็ฝึกการใช้หมัด เข่า ศอก โดยใช้ลูกมะนาวแขวนจาก 1 ลูก เป็น 4 ลูก ตามลำดับ โดยฝึกทั้งรับและหลบจนคล่องแคล่วว่องไว เมื่อฝึกจนจบกระบวนการแล้วจึง นำไปเปรียบมวยชกได้

การฝึกซ้อมมวยไทยในปัจจุบันของแต่ละวันก็คล้ายกับการฝึกกีฬาประเภทอื่นๆ คือ ฝึกซ้อมวันละ 2 เวลา (เช้าและเย็น) (ธำมณี ปลื้มสำราญ, 2550: 68-70) มีดังนี้

1. การฝึกซ้อมในตอนเช้า

หลังจากนักมวยตื่นนอนและทำความสะอาดร่างกายเรียบร้อยแล้วก็ให้เริ่ม กิจกรรมการฝึกซ้อมดังต่อไปนี้

1.1 บริหารร่างกายทุกส่วนประมาณ 15-20 นาที

1.2 เริ่มออกวิ่ง โดยวิ่งบ้าง เดินบ้าง เป็นการอบอุ่นร่างกายระยะทางประมาณ

1 กิโลเมตร

1.3 วิ่งด้วยความเร็วสม่ำเสมอ ประมาณ 5-6 กิโลเมตร เพื่อสร้างความอดทน

1.4 วิ่งเร็วด้วยความเร็วสูงสุดระยะทาง 100 หรือ 200 เมตร ประมาณ 10 เที้ยว

เพื่อสร้างความเร็ว

1.5 วิ่งกลับตัว ระยะทาง 10-15 เมตร ประมาณ 10 เที้ยว เป็นการฝึกความ

คล่องตัว

หลังจากนักมวยวิ่งเสร็จแล้ว ถ้าช่วงระยะเวลานั้นยังไม่มีกำหนดการแข่งขัน ก็ให้บริหารร่างกาย เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย เช่น ดึงข้อ ดันพื้น เล่นกล้ามท้อง กล้ามคอ หรือ ใช้ยกลูกเหล็ก ดัมเบลล์ บาร์เบล อีกประมาณ 20-30 นาที แล้วผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ทำความสะอาด ร่างกาย แต่ถ้านักมวยมีกำหนดการแข่งขันที่แน่นอนไม่เกิน 10-15 วัน หลังจากวิ่งช่วงแรกเสร็จให้ ฝึกซ้อมอีกโดย

1.5.1 ให้นักมวยพันมือ แล้วชกกลมด้วยทักษะเบื้องต้นการชกมวยไทย เช่น หมัด เท้า เข่า ศอก อีกประมาณ 2 ยกๆ ละ 3 นาที พักระหว่างยก 1 นาที

1.5.2 ให้นักมวยเตะเป้ามือ โดยผู้ฝึกสอนเป็นผู้ล่อเป้าให้อีกประมาณ 5 ยกๆ ละ 3 นาที พักระหว่างยก 1 นาที

1.5.3 ให้เตะกระสอบทราย อีกประมาณ 2-3 ยกๆ ละ 3 นาที พักระหว่าง ยก 1 นาที

1.5.4 แก้วผ้าพันมือออกให้นักมวยจับคู่ ปล้ำ รัต พัด เหวี่ยงอีกประมาณ 30 นาที

1.5.5 ชกกลมเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อประมาณ 1-2 ยก

1.5.6 บริหารร่างกายเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพทางกาย เช่น ดึงข้อ เล่นกล้ามเนื้อ ก้ามคอ ดันพื้น ประมาณ 20 นาที

1.6 ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ทำความสะอาดร่างกาย และทดสอบน้ำหนักตัวหลังการฝึกซ้อมทุกวัน

2. การฝึกซ้อมในตอนเย็น

เป็นการฝึกซ้อมที่ใช้ระยะเวลายาวนานและหนักกว่าตอนเช้า ด้วยวิธีการดังนี้

2.1 เริ่มจากบริหารร่างกายโดยการกระโดดเชือกประมาณ 20-30 นาที

2.2 หลังจากกระโดดเชือกให้นักมวยพันมือแล้วชกกลมประมาณ 2 ยกๆ ละ 3 นาที พักระหว่างยก 1 นาที

2.3 ให้นักมวยสวมนวมซ้อมขนาด 14-16 ออนซ์ และสวมเฮดการ์ด (เครื่องป้องกันศีรษะ) เพื่อซ้อมคู่ด้วยทักษะการชกประมาณ 3-4 ยกๆ ละ 3 นาที พักระหว่างยก 1 นาที

2.4 เมื่อเสร็จจากการซ้อมคู่ให้เปลี่ยนนวมเป็นนวมชกกระสอบ แล้วให้นักมวยเตะเป้าด้วยทักษะหมัด เท้า เข่า ศอก ปล้ำ รัต พัด เหวี่ยง โดยมีผู้ฝึกสอนเป็นคนล่อเป้าประมาณ 5-6 ยก โดยเน้นหนักในด้านความแข็งแรง ความหนัก ความแม่นยำในการออกอาวุธมวยไทย

2.5 ให้นักมวยเตะกระสอบทราย เพื่อเน้นในการออกอาวุธมวยไทยทุกชนิด ประมาณ 3-4 ยก

2.6 ให้นักมวยแก้วผ้าพันมือออก ชกกลม บริหารร่างกายอีกประมาณ 1-2 ยก จึงให้จับคู่รูปร่างขนาดใกล้เคียงกันขึ้นไปบนสังเวียนเพื่อฝึกการปล้ำ รัต พัด เหวี่ยง ประมาณ 30-40 นาที

2.7 เสร็จจากการปล้ำ รัต พัด เหวี่ยง ให้นักมวยชกกลมเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้ออีกประมาณ 1 ยก จากนั้นก็ให้นักมวยเตะกระสอบทรายอีก เป็นการเน้นอาวุธที่จะไปชกกับคู่ต่อสู้ เช่น หากคู่ต่อสู้ไม่ชอบมวยเข่า ก็ให้จับกระสอบตีเข่าเพียงอย่างเดียว อีกประมาณ 2 ยก หรือคู่ต่อสู้ไม่ชอบมวยเตะ ก็ให้เตะกระสอบเพียงอย่างเดียวอีก 2 ยก

2.8 ให้บริหารร่างกาย เพื่อสร้างสมรรถภาพทางกาย เช่น ดึงข้อ เล่นกล้ามเนื้อ ก้ามคอ แล้วบริหารกายเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อ

2.9 หากใกล้วันแข่ง ก็ให้นักมวยสวมนวมเล็กขนาด 6-8 ออนซ์ สวมสนับแข้งเพื่อฝึกเล่นเชิงจับคู่ด้วยทักษะมวยไทยอีกประมาณ 10 นาที

2.10 ทำความสะอาดร่างกาย ทดสอบน้ำหนักตัว ถือเป็นการเสร็จสิ้นการฝึกซ้อมในวันนั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

โพธิ์สวัสดิ์ แสงสว่าง (2522: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พัฒนาการกีฬามวยไทยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของกีฬามวยไทยทางด้านจุดมุ่งหมาย วิธีการฝึก และการแข่งขันกีฬามวยไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยถึงกรุงรัตนโกสินทร์ โดยวิธีการวิจัยประวัติศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า จุดกำเนิดของกีฬามวยไทยมาจากการดำเนินชีวิตในสมัยโบราณที่ต้องต่อสู้กับภัยธรรมชาติโดยวิธีการใช้วิธีต่างๆ ของร่างกายเป็นอาวุธต่อสู้และป้องกันตัว ต่อมาได้มีการคิดค้นปรับปรุงการใช้วิธีต่างๆ เหล่านั้นให้เหมาะสม มีการฝึกหัด ฝึกซ้อมในสำนักมวยโดยครูมวยที่มีชื่อ เมื่อยามสงครามก็นำเอาศิลปะมวยไทยมาใช้ควบคู่กับอาวุธประเภทต่างๆ เพื่อให้การรบมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเมื่อยามว่างจากสงครามก็นิยมจัดให้มีการแข่งขันชกมวยโดยระยะแรกเป็นการชกแบบคาดเชือก ต่อมาได้มีการจัดท้าวะเปียบ กฎ กติกาในการชกมวยให้มีความรัดกุมขึ้น ทำให้การดำเนินการแข่งขันชกมวยในระยะต่อมาเป็นไปอย่างเรียบร้อย และปัจจุบันการชกมวยไทยมีการจัดแข่งขันกันอย่างแพร่หลาย

ชาญชัย อินทรประวัติ (2528) ได้ทำการศึกษา การใช้กีฬาฟุตบอลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทัศนคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี ยะลา สตูล และสงขลา จำนวน 82 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 34 คน กลุ่มทดลองที่หนึ่งซึ่งเป็นการเข้าร่วมโครงการเฉพาะเยาวชนไทยมุสลิม 34 คน และกลุ่มทดลองที่สองซึ่งเป็นการเข้าร่วมโครงการร่วมกับเยาวชนไทยผู้นับถือศาสนาพุทธ 18 คน โครงการฝึกอบรมทั้งสองโครงการเป็นการฝึกอบรมแบบอยู่ประจำ แบบแผนการวิจัยเป็นแบบ Pre-test Post-test Control Group Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โครงการฝึกอบรมกีฬาฟุตบอล เครื่องมือในการวัดเจตคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติ เป็นแบบวัดเจตคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ผลการศึกษาพบว่า

1. เจตคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีเพื่อนร่วมโครงการเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามด้วยกัน เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เจตคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมที่เข้ารับการอบรมที่มีเพื่อนร่วมโครงการเป็นเยาวชนผู้นับถือศาสนาพุทธ เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เจตคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมในกลุ่มควบคุมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. เจตคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมก่อนเข้าร่วมโครงการ โดยมีเพื่อนร่วมโครงการเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม และมีเพื่อนร่วมโครงการเป็นเยาวชนผู้นับถือศาสนาพุทธแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ค่าเฉลี่ยของทัศนคติของเยาวชนไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการแรกสูงกว่าเยาวชนไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการที่สองอยู่ 4.673 คะแนน

5. เจตคติที่ส่งเสริมความมั่นคงของชาติของเยาวชนไทยมุสลิมหลังจากเข้าร่วมโครงการ โดยมีเพื่อนร่วมโครงการโดยมีเพื่อนนับถือศาสนาเดียวกันและโครงการที่มีเพื่อนนับถือศาสนาพุทธ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญโดยที่เยาวชนไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการแรกยังคงมีค่าเฉลี่ยของทัศนคติสูงกว่าเยาวชนไทยมุสลิมที่เข้าร่วมโครงการที่สอง แต่ค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก ความแตกต่างมีเพียง 1.297 คะแนน

มงคล คำเมือง (2533: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับกีฬามวยไทยโดยมีจุดมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของกีฬามวยไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับกีฬามวยไทย 3) เพื่อศึกษาแนวทางอนุรักษ์รวมถึงการส่งเสริมกีฬามวยไทยให้เป็นศิลปะต่อสู้ประจำชาติและการเป็นกีฬาอาชีพ และ 4) เพื่อศึกษาแนวโน้มของกีฬามวยไทยในอนาคต ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์ผู้รู้ด้านมวยไทยที่เป็นที่ยอมรับ

ผลการวิจัยพบว่า กีฬามวยไทยได้มีบทบาทในสังคมไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันอยู่เสมอมา เป็นศิลปะประจำชาติที่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีอันงดงามของไทย เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของคนไทยที่ใช้ฝึกศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวของลูกผู้ชาย ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับกีฬามวยไทย พบว่า กติกาการแข่งขันที่ใช้ในการตัดสินของสนามมวยเวทีต่างๆ ไม่เหมือนกัน การอนุรักษ์และส่งเสริมกีฬามวยไทยให้เป็นศิลปะการต่อสู้ประจำชาติและเป็นกีฬาอาชีพ พบว่า ในหลักสูตรชั้นประถมศึกษาไม่ได้บรรจุเนื้อหาวิชาศิลปะมวยไทยไว้ในหลักสูตร ส่วนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงระดับอุดมศึกษามีการกำหนดรายวิชามวยไทยไว้เป็นวิชาเลือก ด้านการจัดการแข่งขันในปัจจุบันมีเวทีในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดตลอดจนเวทีชั่วคราว ในขณะเดียวกันก็มีการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนแทบทุกแขนง แนวโน้มในอนาคตมวยไทยจะมีลักษณะเป็นธุรกิจมากขึ้น มีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่ และมีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้อง

แบบไทย 2) วิเคราะห์เชิงคุณภาพในด้านคุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง และ 3) นำเสนอกระบวนการถ่ายทอดคุณลักษณะไทย คุณค่าในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง โปรแกรมการวิจัยประกอบด้วยการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ การศึกษาภาคสนาม จำนวน 6 สนาม และการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการของการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยมี 3 ระยะ คือ ยุคการรบและการทหารแบบโบราณ ยุคเริ่มการรบและการทหารสมัยใหม่ และยุคการรบและการทหารสมัยใหม่ คุณลักษณะไทยที่ปรากฏประกอบด้วย องค์รวมของความกตัญญูกตเวที ความวิริยะ ความมีขันติ ความสามัคคี และพรหมวิหารสี่ คุณค่า ประกอบด้วย คุณค่าในวิชา คือ ใช้ในการป้องกันตัว คุณค่าในผู้เรียน คือ รักชาติ ภูมิใจในความเป็นไทย และคุณค่าในสังคม คือ การมีวินัย เสียสละเพื่อส่วนรวม กระบวนการถ่ายทอดที่สำคัญ ประกอบด้วย การจัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนโดยครูต้นแบบที่มีคุณภาพ ด้วยการสอนทักษะพร้อมไปกับการอบรมบ่มนิสัยผู้เรียน

2. ปัจจุบันพบว่า คุณลักษณะไทยในศิลปะการป้องกันตัวกระบี่กระบอง ประกอบด้วย ความกตัญญูกตเวที ความวิริยะ ความมีขันติ ความสามัคคี และพรหมวิหารสี่ แต่มีลักษณะแยกส่วน คุณค่าที่พบมีคุณค่าในวิชาเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าในผู้เรียน คือ มีสติ มีไหวพริบ และคุณค่าในสังคม คือ การมีวินัย แต่คุณค่านั้นกล่าวไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ กระบวนการถ่ายทอด ประกอบด้วย การจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ครูต้นแบบที่มีความชำนาญในกระบี่กระบอง สอนเน้นเฉพาะทักษะ

3. ในอนาคตกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง ควรจัดประสบการณ์ตรงที่มีความหมายให้กับผู้เรียน สอนทั้งทักษะและอบรมบ่มนิสัยโดยยึดหลักไตรสิกขา ครูต้นแบบมีคุณภาพ คุณลักษณะไทยที่ปรากฏควรเป็นคุณลักษณะของ “สุนทรียธรรม” และจัดให้มีคุณค่าสมบูรณ์ ทั้งคุณค่าในวิชา คือ ใช้ในการป้องกันตัว คุณค่าในผู้เรียน คือ รักความเป็นไทย รักชาติ และคุณค่าในสังคม คือ การมีวินัย การเสียสละเพื่อส่วนรวม

กฤษณะ แก้วศรีนา (2541: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประวัติของพระยาพิชัยดาบหัก ที่เกี่ยวข้องกับกีฬามวยไทย การศึกษาประวัติของพระยาพิชัยดาบหักที่เกี่ยวข้องกับกีฬามวยไทย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติของพระยาพิชัยดาบหักที่เกี่ยวข้องกับกีฬามวยไทยและเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้แม่ไม้มวยไทยในปัจจุบัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมกีฬามวยไทยให้เป็นศิลปะการต่อสู้ประจำชาติไทย

พระยาพิชัยดาบหักเดิมชื่อ จ้อย เป็นชาวเมืองพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ท่านชอบกีฬาชกมวย เป็นชีวิตจิตใจจึงได้ฝึกหัดชกมวยกับครูมวยบ้านแก่งชื่อครูเที่ยง ครูมวยท่าเสา คือ ครูเมฆ จนมีฝีมือในการชกมวยเป็นที่เลื่องลือ จนมีอายุ 12 ปี ได้ขึ้นชกมวยที่จังหวัดตากในงานถือน้ำพิพัฒน์สัตยาและ

ปราบครุฑมวยเมืองตากฟ่ายแพ้ยับเยิน พระเจ้าตากสินทอดพระเนตรเห็นฝีมือจึงแต่งตั้งให้เป็นองครักษ์
ใกล้ชิดเป็นหลวงพิชัยอาสา พอสิ้นแผ่นดินพระเจ้าตากสินพระยาพิชัยได้ถวายชีวิตตามสมเด็จพระเจ้า
ตากสินเมื่อวันที่ 7 เมษายน

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของพระยาพิชัยดาบหักที่เกี่ยวกับกีฬามวยไทย พบว่า มี
จุดมุ่งหมายในการฝึกกีฬามวยไทยเพื่อการป้องกันตัว และเพื่อแสดงความสามารถของความเป็นเลิศ
เพื่อเป็นแนวทางของความเจริญก้าวหน้าในอนาคต การฝึกไม่มีการเรียนลัด สถานที่ฝึกจะฝึกกันที่
บริเวณวัด

รูปแบบการต่อสู้และการใช้แม่ไม้มวยไทยของพระยาพิชัยดาบหัก ได้มีการใช้อาวุธมวยไทย
อย่างครบครันทั้งหมด เช่า เท้า ศอก

จากการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบแม่ไม้มวยไทยของพระยาพิชัยดาบหักกับรูปแบบแม่ไม้มวยไทยในปัจจุบัน พบว่า พระยาพิชัยได้มีการต่อหยัดหมัดนำหมัดตาม ปัจจุบันเป็นกลหมัดชนิดหนึ่ง
เรียกว่าหมัดหนึ่งสอง การชกหมัดไปที่เป้าหมายคือบริเวณใบหน้าและเป้าตา แม่ไม้มวยไทยเรียกว่า
ดับชวาลา การฟันศอกที่ศีรษะซึ่งอาจเทียบได้ว่าการศอกเฉียง การคอยปิดหมัดปัจจุบันเป็นการป้องกัน
คู่ต่อสู้เทียบได้กับไม้หนึ่งของมวยไทยคือขุนยักษ์จับลิงหรือตาเถรคำฟัก การจับขาคู่ต่อสู้แล้วกระชาก
มาหาลำตัวพร้อมกับกระทุ้งเข้าเข้าที่ท้อง ปัจจุบันเป็นการแก้มวยเตะของคู่ต่อสู้เรียกว่าเข้าโทน เข้า
สลัด หรือเข้าอัด ส่วนกระโดดเหยียบชายพกน่าจะเป็นลูกถีบ ในปัจจุบันกีฬามวยไทยเป็นศิลปะการ
ต่อสู้ของคนไทย ซึ่งควรจะสนับสนุนให้คนไทยตระหนักในคุณค่าและอนุรักษ์ให้คงอยู่เป็นศิลปะการ
ต่อสู้ของคนไทยสืบต่อไป และควรได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมเพื่อความภาคภูมิใจและหวงแหนของ
คนไทยให้คงอยู่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยและประเทศไทยตลอดไป

เฉลิม ชุ่มทอง (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง มวยไทยยุคโลกาภิวัตน์ มีวัตถุประสงค์
เพื่อศึกษาระเบียบแบบแผนและประเพณีของศิลปะมวยไทย และศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปะ
มวยไทยในยุคโลกาภิวัตน์ โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เก็บข้อมูลโดยวิธี
สังเกตและสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง 5 สนาม ได้แก่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ค่ายมวยศศิประภาyim
ศูนย์สอนศิลปะมวยไทยด้านกายาเสพติด โรงเรียนมวยไทย และสนามมวยเวทีลุมพินี วิเคราะห์ข้อมูล
ในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ระเบียบแบบแผนและประเพณีของศิลปะมวยไทยมีทั้งการยกครูหรือ
การมอบตัวเป็นศิษย์ การร่ายรำไหว้ครู การแต่งกายของนักมวยไทย เครื่องรางของขลังวงดนตรีและ
ดนตรีที่บรรเลงประกอบการชกมวยไทย และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะมวยไทยมีวิวัฒนาการมา
หลายร้อยปี ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยถึงแม้จะมีความแตกต่างกันบ้างทั้งในเรื่องการยกครู คือ เมื่อ
สมัยก่อนต้องทำทุกครั้งก่อนมีการถ่ายทอดศิลปะมวยไทย แต่ปัจจุบันทำการยกครูเป็นบางแห่ง การ

ร่ายรำไหว้ครูก่อนการชกของนักมวยสมัยก่อนพิธีพิถีพิถันมาก แต่ปัจจุบันแสดงการร่ายรำไหว้ครูไปเพราะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติต่อๆ กันมาเท่านั้น ไม่เน้นมากนักในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง สมัยก่อนนับถือและเชื่อมากแต่ปัจจุบันไม่เชื่อมากนัก วงดนตรีที่บรรเลงประกอบการเล่นมวยไทยสมัยก่อนบรรเลงกันสดๆ แต่ปัจจุบันมีการแสดงสดบ้างแต่ก็มีบางสนามที่ใช้วิธีการเปิดแถบบันทึกเสียงหรือแผ่นบันทึกเสียงแทนการบรรเลงสด การแต่งกายสมัยก่อนไม่มีการกำหนด ปัจจุบันให้มีการสวมหมวก สวมกางเกงตามสีมุมตนเอง สวมกระชับ ในสมัยก่อนใช้อาวุธมวยไทยครบทั้งหมด เท้า เข่า ศอก ปัจจุบันใช้เฉพาะที่นักมวยถนัดเท่านั้น อาวุธมวยไทยใช้ไม่ครบ ระเบียบแบบแผนและประเพณีของศิลปะมวยไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเพราะจุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดศิลปะมวยไทยเปลี่ยนไปจากเดิม คือแต่เดิมมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเป็นนักรบเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายหลายอย่าง ซึ่งได้แก่ การถ่ายทอดศิลปะมวยไทยเพื่อเป็นนักมวยอาชีพเพื่อเป็นผู้สอนศิลปะมวยไทย เพื่อเผยแพร่ศิลปะมวยไทยเพื่อเป็นนักมวยอาชีพ เพื่อเป็นผู้ฝึกสอนศิลปะมวยไทย เพื่อเผยแพร่ศิลปะวัฒนธรรมไทย หรือมีการถ่ายทอดศิลปะมวยไทยเพราะเป็นหลักสูตรของสถาบันการศึกษาที่กำหนดให้ต้องเรียน

ถาวร เล็งเอียด (2550) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อวิเคราะห์น้ำหนักองค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรปัจจัยระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียน ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อสร้างโมเดลเชิงสาเหตุของตัวแปรระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือผู้ บริหารโรงเรียน จำนวน 36 คน ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 45 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1,163 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,244 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสำหรับนักเรียน 2) แบบสอบถามสำหรับครู และ 3) แบบสอบถามสำหรับผู้บริหารโรงเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัยนี้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows (Version 11.1) การวิเคราะห์น้ำหนักองค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียน และการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยใช้โปรแกรมลิสเรล 8.72 (LISREL 8.72) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิเคราะห์น้ำหนักองค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า น้ำหนักองค์ประกอบของคุณลักษณะทั้ง 8 ด้าน ของประสิทธิผลของโรงเรียนมีค่าเป็นบวก และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่บ่งชี้ประสิทธิผลของโรงเรียนให้ความสำคัญกับแรงจูงใจต่อสิ่งที่เรียน เป็นลำดับแรก รองลงมาคือ ความคิดที่มีต่อวิชาการ ความสนใจในชั้นเรียน ความสัมพันธ์กับครู เจตคติต่อการบ้าน การบูรณาการทางสังคมในห้องเรียน ความสนใจในสิ่งที่เรียน และความเป็นอยู่ที่ดีในโรงเรียน ตามลำดับ มีค่าน้ำหนักตั้งแต่ 0.66-0.90

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุ ระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียน ที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

3.1 ปัจจัยระดับนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก คือ พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวก โดยเรียงลำดับค่าอิทธิพลจากมากไปหาน้อย คือ การเอาใจใส่ของผู้ปกครองต่อการเรียน ความตั้งใจในการเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในโรงเรียนของรัฐบาลจำนวนนักเรียนที่ไปเรียนศาสนาอิสลาม ความถนัดในการทำละหมาดของนักเรียน จำนวนนักเรียนที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เมื่ออยู่ที่บ้าน ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง และรายได้ของผู้ปกครอง ตามลำดับ ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบ คือ จำนวนนักเรียนที่ใช้ภาษายาวีเมื่ออยู่ที่บ้าน และจำนวนพี่น้องในครอบครัว ตามลำดับ

3.2 ปัจจัยระดับห้องเรียนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก คือ ความตั้งใจที่จะย้ายที่ทำงานของครู ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวก โดยมีค่าอิทธิพลเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยตามลำดับ คือ จำนวนครูที่นับถือศาสนาพุทธ และจำนวนครูที่นับถือศาสนาอิสลาม

3.3 ปัจจัยระดับโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก คือ พฤติกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วม และการบริหารหลักสูตรของโรงเรียน ตามลำดับ ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวก ได้แก่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร บรรยากาศของโรงเรียน จำนวนครูในโรงเรียน และจำนวนนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนตัวแปรที่ส่งอิทธิพลทางอ้อมเชิงลบ คือ จำนวนนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ

4. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่พัฒนาขึ้น ทั้ง 3 ระดับ คือ โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียน มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมชาย สังขสี. (2550) ได้ทำการศึกษา หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีจุดมุ่งหมาย 1) เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรฝึกอบรม 3) เพื่อติดตามการนำความสามารถไปสู่การปฏิบัติการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนที่สถานศึกษา โดยดำเนินการในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ใน 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมโดยใช้วิธีการสำรวจเนื้อหาสาระความต้องการในการฝึกอบรมจากกลุ่ม เป้าหมาย จำนวน 30 คน ขั้นตอนที่ 2 เป็นการนำข้อมูลจากการศึกษาวิเคราะห์ สร้างโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมที่มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล ประเมินโครงร่างหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร รวมทั้งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน ประเมินเครื่องมือวัดผลตามหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ได้รับการพัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินประสิทธิผลและความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ในด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม เอกสาร/สื่อ เวลา กับเนื้อหา รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่นๆ ของการใช้หลักสูตรฝึกอบรม โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมด้วยวิธี กลุ่มทดลองเดียว (One Group Pretest-Posttest Design) จำนวน 36 คน จากสถานศึกษา 9 แห่ง ขั้นตอนที่ 4 การประเมินประสิทธิผลและปรับปรุงหลักสูตร เป็นการหาประสิทธิผลและความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้หลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสมบูรณ์พร้อมที่สามารถใช้ได้ การประเมินหาประสิทธิผลหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย การประเมิน 3 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจ 2) เจตคติ 3) ความสามารถในการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนและการปรับปรุงหลักสูตร โดยการนำความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมไปปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย โครงสร้างเนื้อหาสาระ กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และการวัดและประเมินผล ในส่วนเนื้อหาสาระประกอบด้วย หน่วยฝึกอบรม จำนวน 7 หน่วย จุดเน้นของหลักสูตรฝึกอบรม คือ หน่วยที่ 6 กระบวนการพัฒนามาตรฐานการศึกษา และหน่วยที่ 7 สถานศึกษากับการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนไปสู่การปฏิบัติ การประเมินโครงร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมโดยรวมเฉลี่ย 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าดัชนีความสอดคล้ององค์ประกอบของหลักสูตรโดยรวมเฉลี่ย .98 ส่วนการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมมีประสิทธิผล สามารถเพิ่มหรือพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และความสามารถในการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ด้านผู้เรียนของ

ผู้เข้ารับการอบรม โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ทุกด้าน และจากการติดตามการนำความสามารถไปสู่การปฏิบัติ พบว่า การนำความสามารถไปสู่การปฏิบัติการพัฒนามาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนที่สถานศึกษาอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกับผลการประเมินตนเองส่วนการประเมินความเหมาะสมโครงการฝึกอบรม พบว่า มีความเหมาะสมในระดับดีทุกรายการประเมิน

สันต์ ศูนย์กลาง (2551) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดข้อมูลพื้นฐาน ข้อมูลที่นำมาใช้สำหรับการพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้มาจาก 2 แหล่ง คือ 1) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการออกแบบ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม กระบวนการฝึกอบรมครูประจำการ (In-service Training) และกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และ 2) การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ต้องการพัฒนาตนในด้านนี้ โดยการพัฒนาต้องเน้นการลงมือปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริง มีกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และไม่ทิ้งห้องเรียน

2. การออกแบบหลักสูตร จำแนกการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การเขียนโครงร่างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย ปัญหาและความสำคัญ หลักการของหลักสูตร เป้าหมาย จุดหมาย เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อ และการประเมินผล และ 2) การประเมินความเหมาะสมและประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับดี และมีค่าดัชนีความสอดคล้องสูงกว่าเกณฑ์

3. การทดลองใช้และการหาประสิทธิภาพ จำแนกการดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ คือ 1) การศึกษานำร่อง เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมไปทดลองใช้เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตรในสถานการณ์จริง ปรับปรุงและพัฒนาในส่วนที่ยังบกพร่อง และ 2) นำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับชั้นละ 1 คน จำนวน 9 คน ระยะเวลาที่นำหลักสูตรไปใช้ 13 สัปดาห์ โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวทำการทดสอบก่อนและหลังใช้หลักสูตร ดำเนินการฝึกอบรมด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) จำนวน 2 วงรอบ โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ

ตามแผน (Action) การเก็บรวบรวมข้อมูล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) รวมทั้งการนิเทศในทุกขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบวัดความรู้เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติวิชาชีพครู แบบประเมินการออกแบบกิจกรรม แบบสังเกตพฤติกรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบสอบถามความคิดที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ The Wilcoxon Matched-pairs Signed-ranks Test และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการทดลองใช้พบว่า ครูผู้สอนมีความรู้เกี่ยวกับทักษะการปฏิบัติวิชาชีพหลังการฝึกอบรมในวงรอบที่ 2 สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ครูผู้สอนมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมสูงกว่าร้อยละ 80 มีความสามารถในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอยู่ในระดับสูง และมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

4. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร ผลการทดลองใช้พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ อย่างไรก็ตามได้มีการปรับปรุงในส่วนของคุณสมบัติของเนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมการฝึกอบรม เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เสรี เพิ่มชาติ (2551) ได้ทำการวิจัย การพัฒนารูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทย ในระดับอุดมศึกษาโดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษา 3) ศึกษาประสิทธิผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย และประสิทธิผลด้านความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่าย การดำเนินการวิจัยเริ่มด้วยการพัฒนารูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษา โดยผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาพัฒนาเป็นบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงและลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 4081510 มวยไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย รูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจต่อบทเรียนวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test dependent ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ และ 14 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การวางแผนบทเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการและกำหนดขอบข่ายของบทเรียน ศึกษาขอบเขตสื่อการเรียนที่ใช้ในบทเรียน การเตรียมทรัพยากรและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมายและผลลัพธ์การเรียนรู้ และวางแผนเพื่อการวัดและประเมินผล 2) การออกแบบและสร้างบทเรียน ได้แก่ ออกแบบและสร้างองค์ประกอบย่อยกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การวางแผนทางการเรียนรู้ในบทเรียน 3) การใช้และพัฒนามบทเรียน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ การสร้างแรงจูงใจในการเรียน การพัฒนามบทเรียน 4) การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข ได้แก่ การประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงแก้ไข

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบบทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ 92.05/90.75 เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้บทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษาหลังการทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้บทเรียนด้วยการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายเรื่องมวยไทยในระดับอุดมศึกษา ในระดับมาก

งานวิจัยต่างประเทศ

จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson; & Johnson. 1982: 47-58) ได้ทำการทดลองเพื่อศึกษาผลของความร่วมมือกันที่มีต่อการสร้างสรรค์เจตคติที่เป็นบวกระหว่างบุคคลต่างเชื้อชาติ โดยทำการทดลองกับเด็กนักเรียนเกรด 4 ทั้งชายและหญิงจำนวน 76 คน เด็กเหล่านี้ถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มตามเชื้อชาติ ความสามารถและเพศและจะถูกสอนให้ใช้หน่วยการสอนที่กินเวลา 45 นาที ทุกวัน รวม 15 วัน กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอนมีทั้งกิจกรรมที่ต้องร่วมมือกันระหว่างเชื้อชาติและเพศ ผลของการทดลองพบว่า ประสบการณ์การเรียนการสอนที่ต้องอาศัยความร่วมมือกันจะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ (cross ethnic interaction) และเจตคติที่เป็นบวกได้ดีกว่าประสบการณ์การเรียนการสอนที่ต้องแข่งขันกันหรือกระทำเป็นรายบุคคล

ชิห์ และคนอื่นๆ (Chih; et al. 1998: online) ได้วิจัยเรื่อง Learning Strategies and Other Factors Influencing Achievement via Web Courses โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติของนักเรียน แรงจูงใจ กลวิธีการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนผ่านเว็บในลักษณะการศึกษาทางไกล

ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับปัจจัยอื่นๆ แต่จากการสังเกตพบว่า ผู้เรียนสนุกกับการเรียนการสอนผ่านเว็บ สามารถควบคุมตนเองได้

โดยมีแรงจูงใจและความคาดหวังสูงจากการเรียนการสอนผ่านเว็บ ผู้เรียนจะสนใจในการตรวจสอบ เกรดมากกว่าการสื่อสารในชั้นเรียนกับผู้สอนผ่านอีเมล (e-mail) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเสนอแนะว่าผู้สอน ควรมีกิจกรรมทางการเรียนการสอนร่วมกับผู้เรียนเพื่อให้เรียนได้ดีขึ้น

โลอิส และดอร์ท (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษากีฬา ประเพณี และผู้หญิงในการแข่งขันมวย ไทย วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของมวยไทยจากศิลปะการป้องกัน ตัวมาเป็นกีฬา 2) พิจารณาการมีส่วนร่วมของสตรีไทยในการแข่งขันกีฬามวยไทย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสนอประวัติของมวยไทยตั้งแต่แรกเริ่มโดยผ่านการเปลี่ยนแปลง สำคัญต่างๆ มาสู่ยุคสมัยใหม่ มีการวิเคราะห์กระบวนการการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ การเป็น อุตสาหกรรม และการเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาจนถึงปัจจุบัน อันแสดง ให้เห็นถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย เพื่ออธิบายความเปลี่ยนแปลงของมวยไทย จากการเป็นศิลปะการป้องกันตัวมาเป็นกีฬาระดับชาติและระดับนานาชาติ การสำรวจพัฒนาการที่ เกิดขึ้นในช่วงหลังเมื่อสตรีไทยเข้ามามีส่วนร่วมในกีฬามวยไทยได้ศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้ เอกสารที่รวบรวมได้ ส่วนการศึกษามวยไทยในปัจจุบันใช้รายงานข่าวของสื่อมวลชน รวมทั้งการ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกีฬามวยไทยทั้งชายและหญิง

การศึกษาพบว่า กระบวนการการเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ในช่วงคาบเกี่ยวระหว่าง สงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงของประเพณีมวยไทยจนกลายมาเป็น กีฬา ปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ในประเทศไทยในขณะนั้นส่วนใหญ่มาจากอิทธิพลของ มหาอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศส การผลักดันตนเองให้มีความเป็นสมัยใหม่ของประเทศไทยถือเป็น ปฏิบัติการที่ตอบสนองอำนาจเหล่านั้น การสำรวจยังแสดงให้เห็นว่าสตรีถูกจำกัดมิให้เข้ามีส่วนร่วมใน กีฬามวยไทยเนื่องจากบทบาททางเพศที่กำหนดไว้ในสังคมไทย และข้อห้ามอันเกี่ยวกับมลทินหรือ ความเป็นปฏิกูลที่มาจากประเพณีความเชื่อทางศาสนาของไทย แรงกระทบของความเป็นอุตสาหกรรม และโลกาภิวัตน์สามารถอธิบายกระบวนการปรับตัวของมวยไทยสู่การมีสถานะเป็นกีฬาแข่งขันของ สตรีในช่วงทศวรรษ 1970 และความนิยมกีฬามวยไทยหญิงที่ตามมาในปัจจุบันนี้อีกด้วย กีฬาถือเป็น พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สมาชิกทุกคนของสังคมสามารถเข้ามีส่วนร่วมได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การศึกษานี้ทำให้เกิดความเข้าใจสังคมไทยดีขึ้น โดยการวิเคราะห์แง่มุมต่างๆ ของสังคมไทยว่ามี ปฏิสัมพันธ์กันละมีผลกระทบต่อการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่วุ่นวายอย่างไร